

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ XXI століття

Хмельницький, 2022

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ІНСТИТУТ
імені Блаженнішого Володимира, Митрополита Київського і всієї України
Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ XXI СТОЛІТТЯ

Випуск 7

Хмельницький - 2022

УДК 381
ББК 74.04
З 121

З 121 Інноваційні технології XXI століття: зб. наук. пр. / гол. ред. Л. Г. Білий. Хмельницький : Вид-во МАУП, 2022. Вип. 7. 178 с.

У збірнику наукових праць «Інноваційні технології XXI століття» представлено узагальнені тези доповідей та виступів учасників науково-практичного семінару «Інноваційні технології як основа професійного становлення особистості». Авторами статей розкрито широке коло актуальних проблем: майбутнє України в інформаційному просторі; комп'ютерні науки в контексті інноваційного розвитку українського суспільства; історичні, правові, економічні, філологічні, педагогічні науки в контексті інноваційного розвитку України; інноваційні технології у ході розвитку освітньої галузі: проблеми та перспективи.

Адресовано широкому колу читачів: учням, студентам, аспірантам, викладачам, науковцям.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Білий Л.Г., директор Хмельницького інституту МАУП, кандидат педагогічних наук, доцент (*головний редактор*); **Авсієвич А.В.**, PhD (доктор філософії в галузі права); **Гуменюк А.Ф.**, кандидат економічних наук, доцент; **Дацюк О.А.**, кандидат богослов'я; **Драч І.В.**, кандидат технічних наук, доцент; **Копанчук В.О.**, доктор наук з державного управління, доцент; **Лисенко С.О.**, доктор юридичних наук, професор; **Олійник В.В.**, кандидат педагогічних наук, доцент; **Парандій В.О.**, кандидат історичних наук, доцент (відповідальна за випуск); **Савчук Л.О.**, кандидат педагогічних наук, доцент; **Циганюк Ю.В.**, доктор юридичних наук, доцент; **Цимбалюк Г.С.**, кандидат економічних наук.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Григорук П. М., доктор економічних наук, професор.
Кулинич Р.О., доктор економічних наук, професор.

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Хмельницького інституту Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 5 від 30 травня 2022 р.)

© Хмельницький інститут
Міжрегіональної Академії управління персоналом, 2022
© автори статей

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	7
Авсієвич А.В. РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН ІЗ ВИКОРИСТАННЯ ВЕБ-САЙТІВ (НА ПРИКЛАДІ ЗАКОНОДАВСТВА США).....	8
Білий Л. Г. ІННОВАЦІЙНІСТЬ В ОСВІТІ – ОЗНАКА СУЧАСНОСТІ ТА ПРОГРЕСИВНОСТІ	18
І.В. Горячок ПЕДАГОГІЧНІ МОЖЛИВОСТІ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИЩІЙ ШКОЛІ.....	22
Т.Г. Головань ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ЮРИСТІВ.....	30
П.М. Григорук, С.С. Григорук ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В КУРСІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	39
О. Дацюк ХРИСТИЯНСЬКА КУЛЬТУРА ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ.....	44
С.О.Доценко, Т.П.Танько ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	52
Л.С. Драпак ІННОВАЦІЇ У ПІДХОДАХ ДО ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	61

О.Л.Ковальчук УКРАЇНСЬКИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР: ВТРАЧЕНІ МОЖЛИВОСТІ ТА МАЙБУТНІ ПЕРСПЕКТИВИ....	69
D. Kostenko (Д.В. Костенко), L. Kucheriava (Л.В. Кучерява) SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL FACTORS APPLIED TO SUPPORT HUMANS IN EMERGENCIES.....	79
Ю.В. Костюк, Ю.О. Самойленко, І.В. Костюк ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ В КОРПОРАТИВНІЙ ІНФОРМАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ НА ОСНОВІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	85
О.І. Кулинич, Р.О. Кулинич ВИКОРИСТАННЯ СТАТИСТИЧНИХ ІНДЕКСІВ У ПРОГНОЗУВАННІ ВПЛИВУ ЧИННИКІВ НА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЯВИЩ.....	94
С.В. Маркова, Д.В. Костенко ЦИФРОВІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ (ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ).....	98
Г.В. Мельник ТЕХНОЛОГІЯ ІНДУСТРІЇ ОБСЛУГОВУВАННЯ КЛІЄНТІВ В ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ.....	104
Є.О. Нетеча, С.І. Никитюк ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ АНАЛІЗУ РЕКЛАМИ ПАРФУМІВ СХІДНИХ ТА ЗАХІДНИХ БРЕНДІВ.....	110
С.І. Никитюк ФОРМИ РОБОТИ З ІНТЕРНЕТ-КОНТЕНТОМ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	114
О.Р. Овчиннікова ГІГ-ЕКОНОМІКА: РИЗИКИ І ПЕРЕВАГИ.....	118

Л.В. Олексенко ІННОВАЦІЇ ЯК ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	122
В.О. Парандій ЦИФРОВА ЮРИСПРУДЕНЦІЯ: ЯК ІННОВАЦІЇ ЗМІНЮЮТЬ СФЕРУ ПРАВА.....	133
Л.О. Савчук ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ НАВИЧОК КІБЕРГІГІЄНИ ЯК ЗАПОРУКА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ.....	136
Н.В. Терещук РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ ФРАНЦІЇ.....	141
Г. М. Тимченко, А. М. Літвінова ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ СТВОРЕННЯ ВІДКРИТИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ ТА ВІДЕОСЕРВІСІВ НАВЧАННЯ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я В КЛАСИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ.....	150
Л. С. Тріфаніна РОЛЬ ІМІДЖУ У ПУБЛІЧНОМУ ВИСТУПІ.....	160
І.М. Трубавіна, О.Ю. Чередниченко ПОНЯТТЯ ПРО МЕНЕДЖМЕНТ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ У ВІЙСЬКОВО-СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ З ОСОБОВИМ СКЛАДОМ ВІЙСЬКОВИХ КОЛЕКТИВІВ І ЗБРОЙНИХ ФОРМУВАНЬ В УКРАЇНІ.....	165
Т. С. Федоренко РОЛЬ ДИТЯЧОГО КОЛЕКТИВУ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ.....	169
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	173

ПЕРЕДМОВА

Науково-дослідна тема «Інноваційні технології як основа професійного становлення особистості» досліджується науковцями Хмельницького інституту МАУП з 2016 року (Код: П.2 31.00.04 Професійна педагогіка, науковий керівник: к.пед., доц. Савчук Л.О.).

За цей період зусиллями кафедри фундаментальної підготовки проведено 7 наукових заходів: <http://www.maup.km.ua/institut/naukova-robota/naukovi-zahodi/> та 7 випусків збірників наукових праць «Інноваційні технології XXI століття»: <http://www.maup.km.ua/institut/naukova-robota/naukovi-vidannya/>, а також залучено до наукових досліджень здобувачів вищої освіти наукового гуртка «Виклики XXI століття».

Наукові заходи збирають широке коло учасників з різних куточків України: Хмельницького, Києва, Харкова, Маріуполя, Івано-Франківська, Кам'янця-Подільського, Львова, Тернополя, Вінниці, Полтави, Чернівців і ін.

Збірники наукових праць адресовано широкому колу читачів: учням, студентам, аспірантам, викладачам, науковцям. У збірниках представлено узагальнені тези доповідей та виступів учасників науково-практичних семінарів «Інноваційні технології як основа професійного становлення особистості». Авторами статей розкрито широке коло актуальних проблем: майбутнє України в інформаційному просторі; комп'ютерні науки в контексті інноваційного розвитку українського суспільства; історичні, правові, економічні, філологічні, педагогічні науки в контексті інноваційного розвитку України; інноваційні технології у ході розвитку освітньої галузі: проблеми та перспективи.

Інноваційний педагогічний досвід є досвідом колективним. Тому кожен заклад вищої освіти має стати певною моделлю такого досвіду зі своєю, ефективною саме для даного закладу структурою, зі своєю стратегією та перспективою. Колектив Хмельницького інституту МАУП активно над цим працює.

А.В. Авсієвич,
PhD
(м. Хмельницький)

РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН ІЗ ВИКОРИСТАННЯ ВЕБ-САЙТІВ (НА ПРИКЛАДІ ЗАКОНОДАВСТВА США)

Мережа Інтернет за останні десятиліття поглинула величезну частину нашого життя. А тому регулювання даної сфери суспільних правовідносин неможливе без створення відповідних положень в законодавстві держави. В сучасній українській правовій доктрині Інтернет прийнято розглядати нерозривно із веб-сайтом, що не коректно у правовій сфері. Згідно ст. 8 Закону України «Про авторське право та суміжні права» об'єкт авторського права – є твір у галузі науки, літератури чи мистецтва, який має об'єктивну форму вираження, може бути сприйнятим органами людських чуттів та який можливо відтворити. Так, можна погодитися із М. В. Гурою щодо розгляду веб-сайтів як об'єкта авторського права, а саме особливого виду збірників. Веб-сайт дійсно є результатом творчої діяльності автора, так як кожен новий такий об'єкт має ознаки оригінальності, новизни, неповторності, унікальності та створюється у результаті творчої діяльності програміста та (або) дизайнера [1, с.15].

В Україні реалізація та захист авторського права регулюється такими правовими інструментами як Цивільний кодекс України, Закон України «Про авторське право і суміжні права», іншими законами України, а також підзаконними нормативно-правовими актами, прийнятими Кабінетом Міністрів України, ex-Державною службою інтелектуальної власності та іншими суб'єктами законодавчої ініціативи. Також деякі норми щодо захисту авторського права містяться і у Кримінальному кодексі України. У Законі України «Про авторське право і суміжні права» у березні 2017 р. також з'явилося визначення веб-сайту. З цього визначення вбачаються його наступні ознаки:

- за змістом веб-сайт є сукупністю даних, електронної (цифрової) інформації та інших об'єктів авторського права і (або) суміжних прав;

- всі інформаційні матеріали пов'язані між собою і структуровані у межах адреси веб-сайту і (або) облікового запису власника цього веб-сайту;

- доступ до веб-сайту здійснюється через адресу мережі Інтернет (доменне ім'я, запис про каталоги або виклики і/або числової адреси за Інтернет-протоколом).

На законодавчому рівні (у цьому ж законі) з'явилося також визначення поняття електронної (цифрової) інформації, під якою розуміється – аудіовізуальні твори, музичні твори (з текстом або без тексту), комп'ютерні програми, фонограми, відеограми, програми (передачі) організацій мовлення, що знаходяться в електронній (цифровій) формі, придатній для зчитування і відтворення комп'ютером, які можуть існувати і (або) зберігатися у вигляді одного або декількох файлів (частин файлів), записів у базі даних на зберігаючих пристроях комп'ютерів, серверів тощо у мережі Інтернет, а також програми (передачі) організацій мовлення, що ретранслюються з використанням мережі Інтернет. Недоліком цього визначення є те, що воно застосовується лише до правовідносин щодо охорони та захисту авторських і суміжних прав, відтак воно не містить в собі іншої інформації, яка не охороняється авторським правом (наприклад, повідомлення про новини дня, повідомлення, що надсилаються електронною поштою тощо). Окрім того, це визначення не охоплює всіх об'єктів авторського права, зокрема, фотографій, літературних творів, малюнків тощо, які також можуть бути виражені в електронній формі. Це є недоліком правового регулювання.

Мабуть, найбільш прогресивні та жорсткі методи регулювання відносин, що виникають в мережі Інтернет та зокрема з приводу веб-сайтів, у Сполучених Штатах Америки. Ще у 1976 р. був прийнятий Федеральний закон про авторське право, який, між іншим передбачав положення про fair use (англ. «добросовісне використання»), доктрина, що допускає вільне використання захищених авторським правом

матеріалів при дотриманні певних умов) матеріалів, які відносяться до репрографії. Добросовісним використанням визначається вільне фотокопіювання в цілях: освіти (наприклад, розмноження для використання копій в класі) (ст. 107); професійної підготовки або наукових досліджень (ст. 107); безкоштовного фотокопіювання бібліотеками та архівами (ст. 108).

Але, згідно ст. 108g, відтворення чи розповсюдження вказаних копій матеріалів має здійснюватися без наміру отримати пряму або непряму комерційну вигоду при розповсюдженні великої кількості примірників або фонограм, виготовлених із одного і того ж матеріалу, без систематичного відтворення чи розповсюдження таких примірників або фонограм [2].

Тим не менш, із розвитком цифрової епохи даний нормативний акт перестав задовольняти потреби у регулюванні інтернет-відносин. Саме тому 14 травня 1998 р. в США був прийнятий Digital Millennium Copyright Act (англ. «Закон про авторське право в цифрову епоху»). Цей Закон може також іменуватися «Законом про захист авторських прав у сфері цифрової інформації в новому тисячолітті». Даний акт був розроблений в цілях імплементації угод ВОІВ 1996 р. «Про авторське право» і «Про виконання і фонограми». На даний час він є найбільш прогресивним документ, прийнятим із метою впорядкування правового регулювання використання мережі Інтернет [3].

Одним із найважливіших положень Закону є те, що охороні підлягають усі об'єкти авторського права, які розміщені в мережі Інтернет. Тим не менш, якщо буде доведено, що особа, яка порушила відповідні права, не знала про те що її дії є відповідним порушенням, то вона звільняється від відповідальності. При цьому об'єктами авторського права вважаються лише такі, що є унікальними у своєму роді. В цьому контексті слід згадати про американське поняття «transformativeness», згідно якого охорона надається лише оригінальним творам, тоді як картинка або зміст веб-сайту є, зазвичай, лише копією або частиною твору.

З цього приводу знаковим є рішенням суду Feist Publications v.

Rural Telephone Service 499 US 340 (1991 р.), яким було визнано, що стосовно компіляцій чи творів, які не відповідають оригіналу, не може бути визнано порушення авторського права. Цим рішенням, відповідно, було визнано, що охороняється авторським правом лише оригінальний твір, а не копії, що знаходяться в Інтернеті [4].

У разі викриття порушення авторського права на будь-якому веб-сайті, DMCA передбачено 3 способи повідомити про такі дії: листом; телеграмою; електронною поштою. Якщо ж в розумний строк одержувач такого повідомлення не видалить спірний об'єкт авторського права, то до нього можуть бути застосовані норми щодо відповідальності за порушення, а провайдер зв'язку буде повинен розпочати дії по видаленню порушника із мережі.

Взагалі, DMCA розділений на п'ять розділів:

1. «WIPO Copyright and Performances and Phonograms Treaties Implementation Act of 1998», імплементує договори BOIB.
2. «Online Copyright Infringement Liability Limitation Act» (англ. «Закон про обмеження відповідальності за порушення авторських прав в Інтернеті»), створює обмеження стосовно відповідальності інтернет-провайдерів за порушення авторських прав при участі у певних видах діяльності.
3. «Computer Maintenance Competition Assurance Act», зазначає про існування винятку щодо створення копії комп'ютерної програми шляхом активації комп'ютера для цілей технічного обслуговування або ремонту.

Інші положення, які стосуються функцій Бюро реєстрації авторських прав, дистанційної освіти, виключення у Законі про авторське право щодо бібліотек для виготовлення короточасних записів, «мережевого мовлення» звукозаписів в Інтернеті, і застосовуваності угод із колективних зобов'язань у разі передачі прав в кінофільмах.

4. «Vessel Hull Design Protection Act», створює нову форму охорони при проектуванні корпусів суден. Розділ II DMCA додає параграф № 512 у Закон про авторське право, щодо створення чотирьох нових видів обмежень відповідальності за порушення

авторських прав провайдерами. Обмеження ґрунтуються на наступних чотирьох категоріях поведінки провайдера:

системи тимчасового цифрового зв'язку;

кешування системи;

інформація, яка постійно зберігається в системі або мережах за вказівкою користувачів;

інструментарій визначення місцезнаходження інформації.

Параграф 512(b) («Кешування системи») обмежує відповідальність постачальників послуг щодо зберігання протягом обмеженого часу копії матеріалу, який був поширений в Інтернеті особою, яка не є провайдером, а потім був переданий іншому абоненту. Постачальник послуг залишає у себе матеріал таким, щоб при наступних запитах цей же матеріал можна було отримати шляхом передачі зробленої копії, а не витягуючи матеріал із першоджерела. Перевага цього підходу у тому, що він знижує пропускну здатність постачальника послуги та знижує час очікування виконання наступних запитів. З іншого боку, це може призвести до надання застарілої інформації абонентам, тим самим позбавляючи веб-сайт точної «сьогочасної» інформації.

Обмеження поширюється на акти проміжного та тимчасового зберігання, коли такі заходи здійснюється через автоматичний техпроцес із метою зробити відповідний матеріал доступним для абонентів. Для цього мають бути виконані наступні умови:

- зміст матеріалу повинен залишатися без змін;

- постачальник послуг має вчинити відповідні дії щодо відновлення, перезавантаження чи іншого оновлення матеріалу, коли це обумовлюється особою, яка надала матеріал в інтерактивному режимі;

- провайдер не повинен перешкоджати технології, яка повертає «сьогочасну» інформацію особі, яка розмістила матеріал, якщо така технологія відповідає певним вимогам, зазначеним у п. С(i);

- провайдер повинен обмежити доступ до матеріалу відповідно до умов про доступ (наприклад, захист паролем), введених

особою, яка розмістила матеріал;

- будь-який матеріал, наданий в інтерактивному режимі без дозволу правовласника, має бути негайно видалений або заблокований провайдером, як тільки йому надійде повідомлення про таке порушення.

Параграф (с) обмежує відповідальність постачальників послуг за неправомірно розміщений на веб-сайті матеріал на своїх системах. Для того, щоб обмеження було правомірним, мають бути дотримані такі умови:

- провайдер практично не є обізнаним в тому, що матеріал або діяльність із його використанню складає собою порушення;

- провайдер не отримує матеріальної винагороди, можливої за рахунок таких неправомірних дій, у разі, якщо він має право і здатність контролювати таку діяльність;

- після отримання належного повідомлення про випадки порушення провайдер повинен оперативно вжити заходи із блокування доступ до матеріалу.

В Параграфі 512(d) йде мова про гіперпосилання у інтернет-каталогах, пошукових системах тощо. Так, постачальник послуг не несе відповідальність за порушення авторських прав із причини відсилання або з'єднання постачальником користувачів з інтерактивної позицією, яка містить матеріал, що становить порушення або правопорушні дії, використовуючи інструментарій визначення місцезнаходження інформації, включаючи каталог, індекс, посилання, покажчик або гіпертекстове посилання. При цьому мають бути дотримані вимоги, аналогічні тим, що перераховані у Параграфі 512 (с) [5, с. 13].

Розділ IV присвячений іншим положенням. Так, Параграф 401(b) розкриває перелік обов'язків Відомства із охорони авторських прав, як от: консультування Конгресу щодо проблем, пов'язаних із авторським правом та надання інформації і допомоги відповідним відомствам із аналогічних питань; участь у нарадах міжнародних міжурядових організацій із питань, що мають відношення до авторського права; дослідження та регламентація відповідних

програмам, що мають відношення до авторського права тощо.

Заслугує уваги і Параграф 403, присвячений дистанційному навчанню, яке здебільшого здійснюється шляхом розміщення відповідних матеріалів на спеціалізованих веб-сайтах.

Згідно параграфу 404 некомерційні бібліотеки та архіви мають право створити до трьох копій матеріалів, які можуть бути цифровими, за умови, що цифрові копії НЕ доступні для громадськості за межами території бібліотеки [5, с.14-16].

Задля ефективної боротьби із порушеннями авторських прав в мережі Інтернет та на вимогу DMCA корпорація Google створила відповідну сторінку в надрах свого сайту, де викладена інструкція по діям, яких слід вжити для боротьби із порушеннями. Відповідно працівники корпорації, розглянувши ситуацію, яка може бути визнана порушенням авторських прав, можуть видалити або приховати контент веб-сайту, який охороняється авторським правом та (або) іншим способом обмежити доступ до нього. При цьому Google повідомляє передбачуваного порушника або власника сайту із контрафактним контентом. Далі повідомлення про порушення, щодо яких вжито відповідні дії, документується. Іноді відповідне повідомлення може бути відправлене до некомерційної організації Chilling Effects, яка публікує такі скарги, видаляючи з них особисту інформацію. Щоб подати повідомлення про порушення авторських прав, Google радить заповнити відповідну форму по видаленню змісту в пошуковій системі на сайті корпорації. При цьому, корпорація зауважує про можливість притягнення людини, що подала скаргу, до відповідальності за завдані збитки, якщо його заява про порушення не відповідає дійсності [6].

Так, наприклад, компанії Diebold довелося сплатити подібні витрати і гонорари адвокатам компанії Online Policy Group у сумі понад 100 тис. доларів США, за те, що вона відправила повідомлення про порушення із вимогою видалити з веб-сайту матеріали, які вважала захищеними авторським правом. Натомість у ході справи було доведено, що такий контент є захищеним доктриною сумлінного використання [7].

Як зазначає В.В. Філінович у своєму дисертаційному дослідженні, у порівнянні із DMCA більш суворим є Stop Online Piracy Act (SOPA) (англ. «Акт про припинення онлайн-піратства»). Цей законопроект, внесений Л. Смітом 26 жовтня 2011 р. до Палати представників, розширює можливості американських правоохоронних органів і правовласників у боротьбі із нелегальними матеріалами у Мережі, торгівлею продуктами інтелектуальної власності, захищеним авторським правом, та контрафактами. Основним постулатом SOPA є наступний: «порушення авторських прав є важким злочином, а, значить, і боротися з ним потрібно жорстко». І дійсно, у разі прийняття законопроекту, правовласники отримають безпрецедентне право на закриття веб-сайтів, які були помічені у незаконному поширенні творів, блокування їх доменів, накладання арешту на фінансові активи компаній-власників [10, с.223].

Відповідно до Акту про припинення онлайн-піратства, будь-який учасник діяльності в мережі Інтернет (провайдери, сервіси пошуку тощо) після звернення правовласника зобов'язаний припинити надання послуг ресурсу, який звинувачено у онлайн-піратстві, та припинити із ним будь-яку взаємодію. У разі незаохочення вимоги вказані контрагенти будуть визнані його співучасниками [8].

Напротивагу вказаним «жорстким» законопроектам у грудні 2011 р. до Конгресу США був внесений Online Protection and Enforcement of Digital Trade Act (OPEN Act) (англ. «Закон про онлайн-охорону та правозастосування в цифровій торгівлі»). Його головна відмінність від SOPA і PIPA полягає у тому, що він не допускає блокування сайтів, вилучення доменних імен та припинення доступу відвідувачів до Мережі задля недопущення дискримінації інтересів користувачів.

Основне призначення OPEN Act полягає у припиненні отримання незаконної вигоди недобросовісними власниками сайтів. Для досягнення такої мети правовласники можуть вимагати заборони проведення фінансових операцій такими веб-сайтами та отримання ними доходів від розміщення реклами [9].

Альтернативним до SOPA і PIPA можна вважати і так званий Cyber Intelligence Sharing and Protection Act» (CISPA) (англ. «Закон про обмін та захист кіберрозвідувальної інформації»), внесений 30 листопада 2011 р. на розгляд Конгресу США. CISPA призначений для протидії кіберзлочинності, основною його ідеєю є спрощення процесу обміну даними про кіберзагрози між урядом і комерційними організаціями [10, с.222].

Отже, можна зробити висновок, що американське законодавство у галузі регулювання відносин із охорони авторських прав загалом в мережі Інтернет та на веб-сайтах зокрема, є одним із найбільш вдалих, а самі відносини – найдетальніше врегульованими. В США, на відміну від більшості країн світу, де захист авторського права в Інтернеті застосовується за аналогією із захистом інших об'єктів, діє спеціальний закон, норми якого частково регулюють захист авторських прав в Інтернеті. Більшість нормативних актів Сполучених Штатів у вказаній галузі спрямовані на конкретизацію об'єкту правової охорони та на скорішу ліквідацію порушення авторських прав у мережі, у разі виявлення такого, а також на сприяння особам, які могли ненавмисно призвести своїми діями до порушення. І тільки у разі відмови винної особи припинити відповідні дії, вони будуть визнані правопорушенням. Це говорить про досить компромісний шлях регулювання відповідних відносин, що виникають у зв'язку із використанням веб-сайту, що є досить прогресивними та дієвими методи, які варто перейняти для регулювання відносин, пов'язаних із електронними ресурсами.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гура М. В. Особливості застосування авторського права до Інтернет-сайту. Юридичний вісник України. 2005. № 45. С. 15-17.
2. An Act for the general revision of the Copyright Law, title 17 of the United States Code, and for other purposes, 1976. (Pub. L. 94-553).
3. Власенко А. В. Охрана объектов авторского права в сети Интернет в зарубежных странах и в Российской Федерации.

Экономика и право. XXI век. 2011. № 1.

4. Case No. 89-1909: Feist Publications v. Rural Telephone Service 499 US 340. URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/499/340/case.html>.

5. The Digital Millennium Copyright Act of 1998. U.S. Copyright Office Summary. Washington: U.S. Copyright Office, 1998. P. 10-18.

6. Закон США «Об авторском праве в цифровую эпоху». Google Inc. 2008. URL: <https://support.google.com/legal/answer/1120734>.

7. Case No. C 03-04913 JF: Online Policy Group, Nelson Chu Pavlosky, and Luke Thomas Smith v. Diebold, Incorporated, and Diebold Election Systems, Incorporated. URL: https://www.eff.org/files/filenode/OPG_v_Diebold/20040930_diebold_sj_order.pdf.

8. Якова Т.С. Авторское право в интернете: швейцарский опыт. Электронный научный журнал «Медиаскоп» Факультета журналистики МГУ имени М.В. Ломоносова. Вып. №4. 2012. URL: <http://mediascope.ru/node/1237>

9. Samuels J. An Alternative to SOPA: An Open Process Befitting an Open Internet. Electronic Frontier Foundation. 2011. URL: <https://www.eff.org/ru/deeplinks/2011/12/alternative-sopa-open-process-befitting-open-internet>

10. Філінович В. В. Веб-сайт як об'єкт відносин інтелектуальної власності в законодавстві України. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». Випуск 6/2014. С. 222-226.

Л. Г. Білий,
кандидат педагогічних наук, доцент
(м. Хмельницький)

ІННОВАЦІЙНІСТЬ В ОСВІТІ – ОЗНАКА СУЧАСНОСТІ ТА ПРОГРЕСИВНОСТІ

Сучасний етап розвитку національної системи освіти визначається освітніми інноваціями, спрямованими на збереження досягнень минулого й, водночас, на модернізацію системи освіти, відповідно до вимог часу, новітніх надбань науки, культури і соціальної практики.

Термін інновація є новою економічною категорією, яку ввів у науковий обіг австрійський (пізніше американський) вчений Йозеф Алоіз Шумпетер (1883-1950) у першому десятилітті ХХ ст. у своїй праці «Теорія економічного розвитку» він виділив п'ять нових комбінацій змін у розвитку, а саме: використання нової техніки, технологічних процесів нового ринкового забезпечення виробництва; упровадження продукції з новими якостями; використання нової сировини; зміни в організації виробництва та його матеріально-технічного забезпечення; поява нових ринків збуту [1, с. 19].

Поняттям «інновація» позначають нововведення, новизну, зміну, оновлення; новий підхід, створення якісно нового, використання відомого в інших цілях

Заклад вищої освіти мусить бути місцем, куди не мають приходити лише за знаннями, там мають навчити, як ними користуватися, як їх шукати, як критично переосмислювати, як відрізнити добро від зла, як перевірити, чи правдива ця інформація, яку ти отримуєш.

Поки більшість українських викладачів мріють про комп'ютери та принтери, дива технологічного прогресу відкривають неозорі можливості для освіти. Деякі з них надзвичайно дорогі і їх

придбати можуть собі дозволити не всі заклади освіти, а для інтеграції інших у освітній процес потрібні лише натхнення та запал самого викладача й знання іноземної мови.

Важливо дати відповідь на запитання: Які технології майбутнього вже на порозі і як їх використовувати в освіті? Які навички будуть потрібні? Як підвищити добробут студентів та викладачів?

Під час наймасштабнішої технологічної виставки в освіті Bett, що проходить щороку в Лондоні, озвучили пріоритетні галузі на наступні роки:

- Штучний інтелект
- Кібербезпека
- Науки про життя
- Обробна промисловість
- Енергетика

Щоб якнайкраще підготуватися до майбутнього, нинішнім та прийдешнім поколінням треба здобувати та відточувати наступні навички:

- Критичне мислення
- Комунікаційні навички
- Емоційний інтелект
- Аналітичні здібності
- Технічні навички (STEM)

Усі вони знадобляться для успішного кар'єрного зростання. Ось такий перелік «професій майбутнього» дають спеціалісти виставки Bett:

- спеціаліст зі штучного інтелекту
- офіцер із захисту даних
- інженер з робототехніки
- інженер з надійності сайту
- Data Scientist
- хмарний інженер
- спеціаліст із кібербезпеки. [2]

Основними рисами освітніх інновацій є:

- цілеспрямовані зміни, що вносять нові стабільні елементи (нововведення) у сферу освіти, які викликають її перехід з одного якісного стану до іншого;

- наявність специфічних особливостей, пов'язаних із соціально-психологічними та іншими аспектами педагогічної діяльності;

- інноваційні зміни можуть бути ініційовані на будь-якому з рівнів освітньої системи;

- інноваційні зміни повинні здійснюватися в діяльності та мисленні всіх учасників освітньою процесу;

- інноваційні процеси у сфері освіти повинні зобов'язані бути безперервними і спрямованими на постійне покращання існуючої системи;

- з метою забезпечення процесу постійного інноваційного оновлення освітньої сфери слід упроваджувати відповідні механізми управління якістю освіти;

- ефективність упровадження певної інновації значно залежить від рівня сприйнятливості до інноваційних змін системи та наявності в неї реальних можливостей здійснення (впровадження) інновації (тобто, реалізованості) [3, с. 8].

Інновація – це основна форма розвитку сфери освіти, а управління процесом інновації, що включає створення умов для її відтворення, – це основний механізм, який визначає її якість та якість освіти в цілому.

На якість та ефективність інноваційної діяльності впливає низка факторів, які є взаємозалежними: наукові, змістові, соціальні, організаційні, управлінські, економічні, інформаційні, технологічні, методичні, педагогічні, творчі, маркетингові, технічні та інші.

Основу інноваційних процесів в освіті складають дві важливі проблеми педагогіки – проблема вивчення, узагальнення і поширення науково-педагогічного досвіду та проблема впровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику.

Результатом інноваційних процесів в закладах освіти є

використання теоретичних і практичних нововведень, а також таких, що утворюються на межі теорії і практики. Науково-педагогічний працівник може виступати автором, дослідником, користувачем і пропагандистом нових педагогічних технологій, теорій, концепцій.

Інноваційні процеси є механізмом інтенсивного розвитку закладу освіти та педагогіки. Інновації функціонують на рівнях створення, освоєння і втілення.

Інноваційна діяльність в освітній сфері є принципово важливою відповіддю на виклики сучасності, що детерміновані переходом суспільства до інноваційного типу розвитку і зумовлюють гнучкість системи освіти, її відкритість до нового, реалізацію конкурентоспроможних освітніх національних і транснаціональних проєктів. Імплементация освітніх інновацій є запорукою конкурентоспроможності національної освіти, її здатності формувати інноваційну людину.

Список використаних джерел та літератури:

1. Ніколаєнко С.М. Теоретико-методологічні основи управління інноваційним розвитком системи освіти України [монографія]. - К, 2008. - 503 с.
2. 12 інноваційних технологій в освіті: що українцям можна запозичити просто зараз. Режим доступу: <https://osvitoria.media/experience/12-innovatsijnyh-tehnologiyi-v-osviti-shho-ukrayintsyam-mozhna-zapozychyty-prosto-zaraz/>
3. Кларін М. Інновації в навчанні / М. Кларін // Завуч. – 2000. – №23–24.

І.В. Горячок,

кандидат педагогічних наук, доцент

(м.Хмельницький)

ПЕДАГОГІЧНІ МОЖЛИВОСТІ ПРОЄКТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Робота над проєктом – практика особистісно-орієнтованого навчання в процесі конкретної праці студента на основі його вільного вибору та з урахуванням його інтересів. У свідомості студента це має такий вигляд: «Все, що я пізнаю, я знаю, для чого мені потрібно і де я можу ці знання застосувати» [5, с. 41–42]. В основу методу проєктів покладена ідея, що відображає сутність поняття «проєкт», його прагматичну спрямованість на результат, який отримано при вирішенні тієї чи іншої практично чи теоретично значущої проблеми. Головним є те, що цей результат можна побачити, осмислити, застосувати в реальній практичній діяльності. Щоб домогтися такого результату, необхідно вміти самостійно мислити, знаходити і вирішувати проблеми, використовуючи для цього знання з різних галузей, прогнозувати результати і можливі наслідки різних варіантів розв’язання проблеми, встановлювати причинно-наслідкові зв’язки [7, с. 120–121].

Метою нашого дослідження є визначення педагогічних можливостей проєктної технології у підготовці майбутніх філологів.

Метод проєктів (проєктна технологія) надає кожному учаснику навчально-виховного процесу можливість розвивати власні пізнавальні інтереси, вміння самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі.

Навчальне проєктування завжди орієнтоване на самостійну діяльність студентів – індивідуальну, парну, групову, яку вони виконують упродовж визначеного відрізка часу. Технологія проєктування забезпечує успішне розв’язання проблеми, що передбачає, з одного боку, використання сукупності різноманітних

методів і засобів навчання, а з іншого – необхідність інтегрування знань та умінь із різних сфер науки, техніки, творчості. Результати запланованої діяльності повинні мати практичну, теоретичну, пізнавальну значимість.

Актуальність проєктної технології у роботі з майбутніми викладачами –філологами зумовлена її основними завданнями, які полягають у тому, щоб навчити майбутнього викладача самостійно здобувати знання та застосовувати їх для розв’язання нових пізнавальних і практичних завдань; сприяти розвитку комунікативних здібностей; розширити коло спілкування; прищепити уміння користуватися дослідницькими прийомами: збирати та аналізувати інформацію, висувати гіпотези, робити висновки.

Для ефективного застосування проєктних технологій у підготовці майбутніх викладачів слід дотримуватися наступних педагогічних умов:

1) значущість в дослідницькому і творчому плані проблеми та її усвідомлення учасниками навчально-виховного процесу (магістранти повинні усвідомлювати теоретичну і практичну значущість завдань для їх професійного зростання);

2) професійна спрямованість та реальність виконання запропонованих завдань (проєкти мають бути пов’язані з майбутньою професійною діяльністю і мати практичне значення);

3) структуризація змістової частини проєкту (чітке планування етапів виконання проєкту);

4) самостійність магістрантів у виконанні проєктів (важливо чітко встановити обсяг і зміст самостійної роботи кожного учасника проєкту); 5) використання дослідницьких методів;

6) суб’єкт-суб’єктна взаємодія учасників навчально-виховного процесу;

7) ресурсно-диференційований підхід до використання проєктних методик, що передбачає урахування можливостей викладача та рівня підготовленості й індивідуальних особливостей магістрантів;

8) адекватність системи контролю за виконанням проєкту

відповідно до складності завдань (форми та методи контролю повинні бути методично обґрунтованими).

Вибір тематики проєктів у різних ситуаціях може бути різним залежно від типів проєктів. Так, за діяльністю, яка є домінуючою у проєкті, проєкти бувають дослідницькі, творчі, ігрові, інформаційні, практико-орієнтовані тощо (типологія проєктів запропонована Є. С. Полат) [4, с. 26].

Дослідницькі проєкти виконуються за логікою наукового дослідження і мають структуру, наближену до справжнього наукового дослідження: чітко визначені цілі, актуальність предмета дослідження, висунення гіпотез, застосування відповідних методів дослідження, обробка і систематизація одержаних результатів.

Домінуючою діяльністю є дослідницька, а кінцевим продуктом – реферат, наукова робота, тези, стаття, есе, аналітичні роботи, доповіді на наукові конференції; вивчення та узагальнення перспективного педагогічного досвіду; виконання дипломних робіт тощо.

В основі творчих проєктів лежить самостійна колективна творчість. У таких проєктах особливого значення набуває оформлення результатів проєкту (розробка плану проведення, сценарію конкретних дій кожного учасника проєкту). Домінуючою діяльністю є творча, а кінцевим продуктом – твір, відеофільм, сценарій, гра та ін.

Інформаційні проєкти передбачають збір інформації про об'єкт дослідження з джерел інформації, розроблених самими учасниками проєкту: соціологічні опитування, інтерв'ю, анкетування, тестування, обробку інформації (аналіз, узагальнення, аргументовані висновки). Домінуючою діяльністю є пошукова, а кінцевим продуктом – публікації, відеофільми.

Останнім часом популярності набувають телекомунікаційні проєкти – це спільна навчально-пізнавальна діяльність, організована на основі комп'ютерної телекомунікації, яка має спільну мету (дослідження певної проблеми), узгоджені методи, способи діяльності, і спрямована на досягнення спільного результату. Телекомунікаційний проєкт виконується з використанням таких

комп'ютерних засобів, як електронна пошта і мережа web-сайтів.

Застосування практико-орієнтованих (у нашому дослідженні – навчально-методичних) проєктів у підготовці майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології дозволяє повніше розвинути у них професійні потреби й інтереси, допомагає ознайомити із специфікою професійної діяльності, викликає інтерес і потребу в засвоєнні фахових дисциплін, створенні та застосуванні нових методів, засобів, технологій навчання і виховання у вищому навчальному закладі. Такими проєктами можуть бути: методичні посібники і рекомендації, авторські навчальні плани, програми, заходи навчально-виховного характеру; збірники педагогічних задач, відеофільм, мультимедіа продукти професійного спрямування тощо. Такий проєкт потребує ретельно продуманої структури, сценарію діяльності його учасників з визначенням функцій кожного з них, проміжних і кінцевих результатів [6, с. 34].

Серед вищерозглянутих типів проєктів значне місце у підготовці майбутніх викладачів посідають навчально-методичні проєкти. Це пояснюється тим, що педагогічне проєктування є одним із найважливіших аспектів професійної діяльності викладача вищого навчального закладу. Тому створення проєктів нових навчально-методичних продуктів для вищої школи – це невичерпне джерело для формування професійної компетентності майбутнього викладача [3, с. 14].

У контексті вище зазначеного метою проєктної діяльності студентів є навчально-методичний проєкт, під яким розуміється самостійно розроблений методичний продукт від ідеї до її втілення, що має певну новизну, практичну значущість, виконаний під керівництвом викладача і поданий до захисту.

Створюючи навчально-методичний проєкт, студенти мають можливість узагальнити, закріпити та практично застосувати теоретичні знання з психолого-педагогічних дисциплін та фахових методик, удосконалити навички самостійної дослідницької діяльності, набути досвіду творчого розв'язання навчально-виховних завдань у вищій школі. Основне завдання проєкту – максимально наблизити

організацію навчально-виховного процесу до реальних умов праці майбутніх викладачів, забезпечити його ефективність.

Професійна спрямованість проєкту забезпечує вибір життєвих цілей магістрантів, сприяє розвитку їх активності, визначає успішний характер діяльності та глибоку особисту зацікавленість і задоволення майбутньою професією.

На нашу думку, фахові дисципліни повинні служити засобом постійної передачі студентам професійно корисної інформації, оновлення та збагачення знань і умінь зі спеціальності, підвищувати рівень освіченості, ерудиції майбутніх викладачів, адже робота на професійному рівні потребує постійного вдосконалення майстерності, поповнення професійних знань, розширення професійного кругозору.

У практичній роботі зі студентами доведено ефективність створення комплексу навчально-методичних проєктів, спрямованих на професійну діяльність. Так, проєкт «Планування та організація навчальної дисципліни у вищій школі» (навчальний курс «Методика викладання української літератури у вищій школі») передбачав виконання магістрантами протягом вивчення курсу низки проєктів методичного характеру, а саме: проєкт авторської навчальної програми; дидактичні проєкти лекційно-семінарських занять; мультимедійні презентації до авторських розробок, підбірка відео, аудіо та фото проєкти, список освітніх Інтернет-ресурсів та інше.

Створення навчально-методичних проєктів сприяло розширенню меж творчої, дослідницької діяльності студентів, усвідомленню можливості ефективного застосування проєктних технологій у вищій школі. Навчально-методичні проєкти слугують основою їх наступного використання під час практики, а також майбутньої професійної діяльності.

Нами визначено таку послідовність та структуру діяльності студентів і викладача щодо виконання проєкту.

Підготовчий етап – уведення у проєкт, визначення теми й завдань проєкту. Формування груп учасників, розподіл завдань між членами групи. Визначення джерел інформації, способів збору й аналізу інформації, форм представлення проміжних результатів та

кінцевого продукту проєктної діяльності, критеріїв оцінки результатів. Студенти виробляють план дій. Викладач розкриває їм перспективи дослідження, мотивує, консультує, коректує, пропонує ідеї, допомагає прогнозувати результат.

Дослідницький етап – збір інформації, вирішення поставлених навчальних завдань; обробка й аналіз інформації, обмін нею, що дає можливість ознайомитися з роботою кожного студента. Викладач спостерігає, консультує.

Технологічний етап – розробка технології створення навчально-методичного продукту; виконання операцій, передбачених технологією; створення кінцевого продукту проєктної діяльності, формулювання висновків. Викладач опосередковано спрямовує роботу, допомагає (якщо є потреба).

Завершальний етап – подання результатів викладачеві та експертам; корегування діяльності (чи відповідає розроблений проєкт задуму, вимогам); підготовка до презентації кінцевого продукту (вибір форми та змісту презентації, доцільних засобів наочності); презентація проєкту, його захист; оцінювання виконання проєкту всіма учасниками; індивідуальна та групова рефлексія. Викладач допомагає в організації презентації отриманих результатів, обговорює можливі способи їхнього впровадження в практику.

Оцінювання проєкту включає такі аспекти: аргументованість вибору теми, обґрунтування потреби, практичну спрямованість і значущість виконаної роботи; об'єм і повноту розробок, виконання етапів проєктування, самостійність, закінченість, аргументованість запропонованих рішень, підходів, оригінальність теми, оригінальність матеріального втілення і представлення проєкту; якість оформлення проєкту тощо. Оцінюється також доповідь, уміння вести коректну дискусію, відстоювати свою точку зору; ділові і вольові якості доповідача: відповідальне ставлення, прагнення до досягнення високих результатів, працьовитість, доброзичливість, контактність [2, с. 94].

Основною метою взаємодії викладача і студентів на етапах створення проєкту є формування у майбутніх викладачів

спрямованості на самостійну продуктивну діяльність, самоосвіту та самовдосконалення, а як наслідок – формування професійної компетентності, активної життєвої позиції, здатності до створення та упровадження інновацій у майбутній професійній діяльності.

Важливим є те, що проектна діяльність збагачує не тільки тих хто вчиться, але і тих, хто навчає. До професійного навчання повною мірою можна віднести наступне зауваження: «Адже дослідницька діяльність формує компетентність не тільки студентів, але і викладача. Він повинен сам володіти тими вміннями, яким навчаються його студенти, повинен уміти організувати ті ситуації, в яких ці вміння могли б напрацьовуватися. Проекти як співтворчість дозволяють сформувати комфортні взаємостосунки в колективі, розкрити різноманітні здібності їх учасників і дають можливість бути успішними і в житті, і в професійній діяльності» [1, с. 16].

У процесі проектної діяльності студенти набувають таких умінь та навичок: рефлексивних (осмислення завдань), пошукових (дослідницьких) – вміння самостійно генерувати ідеї, самостійний пошук інформації, висунення власної гіпотези, установлення причинно-наслідкових зв'язків; управлінських (вміння планувати діяльність, час, ресурси; вміння приймати рішення, прогнозувати наслідки); комунікативні (вміння вступати в діалог, ведення дискусії, захист власної точки зору тощо); презентаційних (навички монологічного мовлення, витримка під час публічного виступу, артистичні вміння тощо); само та самооцінювання (адекватне оцінювання своєї роботи та робіт інших студентів); умінь та навичок співпраці (колективне планування роботи групи, взаємодія з різними членами групи, надання взаємодопомоги, навички ділового партнерського спілкування тощо).

Уміння, напрацьовані майбутніми викладачами в процесі проектування, на відміну від «накопичувально-знаннєвого» навчання, формують осмислене виконання життєво та професійно важливих розумових і практичних дій. Інакше кажучи, формуються складові пізнавальної, інформаційної, комунікативної та інших компетенцій.

Таким чином, застосування проектних технологій у підготовці

студентів сприяє створенню умов для глибокого й повного засвоєння навчального матеріалу курсу; виробленню вмінь і навичок проектування майбутньої діяльності; розвитку гнучкості та критичності мислення, творчих і дослідницьких здібностей; підвищенню комунікативної активності, формуванню здатності до інноваційної діяльності.

Список використаних джерел та літератури:

1. Баханов К. О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі. Запоріжжя: «Просвіта», 2004. С. 77–100.
2. Гагіна Н.В. Оцінювання групової проектної діяльності студентів на занятті з іноземної мови. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. 2013. № 3. С. 92–96.
3. Рубинштейн М. М. Метод проектов. Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати: практико-зорієнтований збірник. Київ : «Департамент», 2003. С. 397–411.
4. Полат Е. С. Метод проектов URL: <http://nsk.fio.ru/festival/docs/polat.htm>
5. Пометун О., Пирожено Л. Інтерактивні технології навчання. Відкритий урок. 2003. № 3–4. С. 19–27.
6. Проектна діяльність в практиці вищої педагогічної школи. «SCIENCE and EDUCATION a NEW DIMENSION» URL: <http://scaspee.com/6/post/2013/01/11.html>
7. Сисоєва С. О. Особистісно-орієнтовані педагогічні технології: метод проектів. Неперервна професійна освіта: теорія і методика: наук.-метод. журнал. Київ, 2002. Вип.1 (5). 230 с.

Т.Г. Головань,
кандидат юридичних наук, доцент
(м.Харків)

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ЮРИСТІВ

Становлення України відбувається в умовах складних глобалізаційних, геополітичних, соціально-економічних, ідеологічних та інформаційних процесів. Важливу роль для формування дійсно правової та демократичної держави, яка «тримає курс» до європейського простору відіграє її правова система.

«Правова система відіграє особливо важливу роль у розв’язанні завдань гармонізації суспільства. Саме вона покликана здійснювати активний вплив на характер змін у суспільстві, сприяти гуманізації держави і права, вдосконаленню законодавчого процесу, піднесенню ефективності правового регулювання, формуванню високої суспільної та індивідуальної правосвідомості» [1, с.1].

Крім того, «саме в національній правовій системі акумулюються принципові особливості даної історично конкретної цивілізації, культури, економічного, політичного, духовного розвитку, самотутність тих «поворотів» у становленні та удосконалюванні юридичних відносин, які характерні для тієї чи іншої країни. Правова система виступає певного роду детонатором юридичного впливу на суспільні відносини. Вона повинна чітко «реагувати» на всі трансформаційні процеси в суспільстві. Відтак, правова система є однією з центральних категорій всієї правової науки та освіти» [2, с.27].

На сьогоднішній день система вищої юридичної освіти в Україні наповнюється новим змістом відповідно до викликів сучасності. Необхідність створення ефективної системи правового забезпечення в різних сферах суспільного життя, підвищення якості нормотворчої, правоохоронної та правозастосовчої діяльності, – все

це висуває нові вимоги до рівня підготовки юристів у закладах вищої освіти.

Розвиток вищої юридичної освіти ґрунтується на академічній свободі, інституційній автономії та участі студентів і викладачів в управлінні вищою освітою; сприяє якості, економічній привабливості та соціальній згуртованості; заохочує студентів і викладачів вільно переміщатися (бути мобільними); розвивається соціальний вимір вищої освіти; сприяє працевлаштуванню випускників і навчанню впродовж життя; вбачає в студентах і співробітників активних членів академічної спільноти; є відкритим і співпрацює з вищою освітою в інших частинах світу.

В умовах інформатизації та цифровізації актуальним завданням стає пошук інноваційних форм і методів підготовки юристів. Саме інноваційні форми і методи повинні забезпечити можливість підготовки висококваліфікованих, конкурентоспроможних юристів, здатних виконувати складні завдання, що, в свою чергу, дозволить модернізувати та підвищити якість юридичної освіти.

Від якості юридичної освіти залежить реалізація правових реформ, адаптація українського законодавства до законодавства Європейського Союзу, створення ефективної правової системи, підвищення якості законотворчої та правозастосовчої діяльності, що, у свою чергу, сприятиме становленню України як демократичної та правової держави.

Соціально-економічні, політичні, інтеграційні процеси, які відбуваються в Україні зумовлюють формування абсолютно нового бачення концепції вищої юридичної освіти. Інноваційна спрямованість діяльності викладачів, що включає створення, освоєння і використання інноваційних нововведень, стає засобом підвищення якості підготовки випускника правничої професії.

Для того, щоб мати можливість здійснювати підготовку висококваліфікованих юристів в закладі вищої освіти повинні виконуватись основні завдання та принципи створення зони Європейської вищої освіти: введення двоциклового навчання;

формування системи контролю якості освіти; розширення мобільності студентів і викладачів; забезпечення працевлаштування випускників; підвищення привабливості європейської вищої освіти, в тому числі за рахунок співпраці між університетами; забезпечення мобільності студентів і створення сумісних програм навчання; проведення наукових досліджень і практичної підготовки; підготовка і захист наукового ступеня «доктора філософії».

Одним із головних завдань, що має бути вирішене в рамках Болонського процесу, є залучення в Європу більшої кількості студентів з інших регіонів світу. Вважається, що введення загальноєвропейської системи гарантії якості освіти, кредитної системи накопичення, легко доступних кваліфікацій тощо сприятиме підвищенню інтересу європейських та інших громадян до вищої освіти.

Особливого значення набуває спільна праця закладів вищої освіти і студентів як компетентних, активних і конструктивних партнерів у заснуванні та формуванні Зони європейської вищої освіти.

В цьому контексті заклади вищої освіти повинні здійснювати підготовку не просто кваліфікованого юриста, а творчої особистості, що можливо лише за умови надання кожному студенту можливостей для самореалізації, саморозвитку і самовиховання. Таку можливість студенти можуть отримати за умови використання в навчальному процесі нетрадиційних методів навчання, а саме інтерактивних методів.

Зазначені методи навчання характеризуються цілеспрямованістю активізації мислення студентів, достатнім часом для залучення студентів у навчальний процес, стійкістю та тривалістю діяльності, самостійністю творчого процесу прийняття рішень, високим ступенем мотивації та емоційності студентів, постійною взаємодією суб'єктів освітньої діяльності за допомогою прямих і зворотних зв'язків, вільним обміном думками про шляхи вирішення тієї чи іншої проблеми.

Інтерактивні методи у навчанні формують у майбутніх фахівців здатність самостійно набувати знання, формувати творчу

активність та діловий стиль спілкування у практично-професійній діяльності, виробляти здатність вирішувати поставлені задачі, виховувати вміння працювати в колективі.

Інтерактивне навчання набуває широкого застосування при підготовці юристів та розглядається науковцями як одна з сучасних і продуктивних інноваційних педагогічних технологій.

Основу поняття «інтерактивне навчання» складає термін «інтерактивний», тобто здатний до взаємодії, діалогу. Термін «інтерактив» (з англ. Interact, де «inter» – взаємний і «act» – діяти) вживається в розумінні здатності до взаємодії. Сутність цієї інноваційної технології полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників. Вважається, що «розвитковий навчальний процес у контексті діалогу – це активна взаємодія та спілкування його учасників, тобто інтеракція» [4, с.15].

«Сучасні дослідники часто звертаються до проектування інтерактивних інновацій освітнього процесу та використання інтеракції у процесі підготовки майбутніх фахівців з метою активізації навчання тощо. Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, що має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність» [5].

Сутність інтерактивного навчання полягає в організації постійної, активної взаємодії всіх учасників навчального процесу між собою. «Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання в співпраці), де студент і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. Інтерактивне навчання ефективно сприяє формуванню цінностей, навичок і вмінь, створенню атмосфери співпраці, взаємодії в студентському колективі» [5].

«Інтерактивні технології передбачають організацію кооперативного навчання, коли індивідуальні завдання переростають у групові, а кожний студент вносить унікальний внесок у спільні зусилля групи, зусилля кожного члена групи потрібні та незамінні для

успіху всієї групи» [6]. Застосування інтерактивних технологій у навчальному процесі для підготовки юристів передбачає уникнення стереотипності мислення, розвиток основ нестандартного мислення студентів, уяви, навичок комунікативного спілкування, інтелектуальної, емоційної, мотиваційної та інших сфер.

«Інтерактивні технології навчання відносяться до педагогічних технологій, побудованих на основі гуманізації й демократизації педагогічних відносин, активізації діяльності студентів та ефективності організації й управління процесом навчання. Проблема інтерактивного навчання активно вивчається в теоретичному та методологічному аспектах» [6]. У дослідженні А. Адамової інтерактивність розглядається як безпосередній діалог, а інтерактивне навчання як таке, що базується на спілкуванні. Форми навчання при цьому видозмінюються з трансляційних (передавальних) на діалогові, тобто засновані на взаєморозумінні та взаємодії [7, с.9]. При цьому роль викладача ґрунтується на тому, що він не просто здійснює контроль, а перш за все, виступає координатором і консультантом, виявляє труднощі, які виникають у студентів, прогалини у їхніх знаннях, реалізуючи індивідуальний та диференційований підходи до їхнього навчання.

Організація інтерактивного навчання здійснюється за допомогою засобів інтерактивних технологій. «Поняття «засоби навчання» (з англ. Educational media, media of education) застосовується для характеристики будь-яких засобів, що використовуються для передачі інформації в процесі підготовки майбутніх фахівців. Серед синонімів поняття «засоби навчання» виокремлюють дидактичні засоби (education facilities), засоби викладання (instructional media), навчальна техніка (educational technology), які використовуються залежно від контексту педагогічної ситуації. Засоби навчання формують матеріальну, методичну та інформаційну складові навчального середовища, впливають на діяльність суб'єктів навчання та організацію дидактичного процесу, створюють умови для забезпечення можливості досягнення конкретних, заздалегідь сформульованих, цілей навчання. Засобам

навчання завжди притаманні різноманітність форм реалізації та методик їх використання» [8, с.313].

Високу ефективність щодо підвищення якості знань, умінь та навичок студента при викладанні юридичних дисциплін забезпечує застосування таких інноваційних методів, форм і прийомів навчальної роботи, як метод конкретних ситуацій (МКС), або кейс-метод; проблемний (проблемно-пошуковий) метод; моделювання; PRES-формула; тренінги (індивідуальні та групові); метод інтерв'ю (інтерв'ювання); метод роботи в малих групах; аудіовізуальний метод навчання; ділова (рольова) гра (студенти перебувають у ролі законодавця, експерта, юрисконсульта, нотаріуса, клієнта, судді, прокурора, адвоката, слідчого); дискусія із запрошенням фахівців; аналіз помилок, колізій, казусів; брейн-стормінг («мозковий штурм»); майстер-майнд; діалог Сократа (Сократів діалог); «займи позицію»: коментування, оцінка (або самооцінка) дій учасників; майстер-класи; метод аналізу і діагностики.

Позитивною практикою в процесі підготовки юристів є створення в закладах вищої освіти юридичних клінік. Як зазначає В. А. Луппа, «для вдосконалення процесу підготовки майбутніх юристів створено нову форму навчання – юридичну клініку, яка дозволяє підготувати висококваліфікованого фахівця зі знанням не лише теорії, але й практики». [9, 190].

Юридична клініка – це навчально-практичний центр, що створюється і функціонує на базі закладів вищої освіти, до складу якого входять викладачі та студенти. Юридична клініка має широкий спектр можливостей застосування юридичних знань на практиці: підготовка та проведення усних і письмових консультацій; підготовка проєктів процесуальних документів; представництво перед третіми особами; реалізація правопросвітницьких програм для окремих категорій населення; дослідницька та аналітична робота; підготовка матеріалів для правопросвітницьких програм.

В межах юридичних клінік студенти мають можливість вирішувати практичні ситуації, проводити під контролем викладачів, що мають досвід практичної діяльності та практикуючих юристів

(стейкхолдерів) консультацій для громадян з метою надання їм повноцінної правової допомоги, обговорювати з практикуючими юристами проблемні питання правозастосування.

Саме за допомогою організації роботи юридичних клінік студенти отримують можливість здобути навички юридичної практичної діяльності, налагодження комунікації з клієнтами, аналіз проблемної ситуації, формування правової позиції захисту прав клієнтів.

Перевага цієї форми активності, порівняно з іншими, з погляду пізнавальних цілей полягає у її максимальній наближеності до реальності. Між теорією і практикою завжди існує відстань, а бажане не завжди збігається з дійсним. Саме тому практична підготовка юристів є обов'язковою частиною професійної підготовки фахівців і невід'ємною складовою освітнього процесу у закладах вищої освіти. Вона покликана забезпечити закріплення теоретичних знань та набуття професійних навичок і вмінь студентами, адаптувати їх до майбутньої роботи за спеціальністю.

Розробка та застосування інноваційних технологій навчання у вищій юридичній освіті, а також діагностика якості знань мають носити системний характер, що підвищить навчально-методичний рівень та забезпечить стійкий зв'язок між усіма елементами навчального процесу, і, як наслідок, підвищить його керованість.

Інтерактивне навчання має багато переваг в порівнянні із традиційним. Дослідники встановили, що при лекційній подачі матеріалу засвоюється не більше 20% інформації, в той час як в дискусійному навчанні – 75%, а в діловій грі – близько 90%. Основна відмінність інтерактивного навчання в тому, що процес навчання відбувається за допомогою спілкування. А студенти під час інтерактивного навчання є активними учасниками навчального процесу. Також перевагою є те, що інтерактивне навчання вносить яскраве емоційне забарвлення в навчання. Саме діалог надає можливість, по-перше, налаштувати студента на сприйняття інформації, а, по-друге, у студента з'являється можливість отримати відповідь на питання саме в той час коли він намагається зрозуміти

навчальний матеріал. За рахунок цього підвищується ефективність заняття.

Інтерактивні заняття максимально індивідуалізують процес навчання, що дає можливість кожному учаснику демонструвати власний як розумовий, так і творчий потенціал. У студентів розширюється інтерес до обраної професійної діяльності, що дозволяє їм найкращим чином і з найменшими втратами адаптуватися до неї в реальній практиці з високим рівнем психологічної та мотиваційної готовності.

Застосування індивідуальних, парних, групових та колективних методів інтерактивного навчання надає можливість підготувати юриста до професійної діяльності, опанувати особливості спілкування. Імплементация інтерактивних технологій в процесі підготовки юристів забезпечує максимальне наближення навчальної діяльності до умов професії та розвиток дослідницьких якостей майбутнього спеціаліста, механізмів аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, критичного та творчого мислення.

Отже, інтерактивні методи навчання сприятимуть вирішенню проблем комунікативного, пізнавального та виховного характеру: розвиватимуть уміння й навички спілкування, встановлювати емоційний контакт із співрозмовниками, навчатимуть студентів працювати в команді.

Список використаних джерел та літератури:

1. Ленгер Я. І. Реформування правової системи України як засіб підвищення її ефективності: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Я. І. Ленгер; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2007. – 20 с.;
2. Бехруз Хашматулла Правова система – центральна категорія порівняльного правознавства / Хашматулла Бехруз // Актуальні проблеми держави і права. – 2003. – № 21. – С. 27-32;
3. Софій Н. Інноваційні методи навчання та викладання: теоретичне підґрунтя та методика використання / Н. Софій. – К.:

Проект «Рівний доступ до якісної освіти», 2007.– С. 3-60;

4. Мельник, В.В. Інтеракція в освітньому процесі: технологія організації / В.В.Мельник // Управління школою. – 2006. – № 23 (133). – С. 15–35;

5. Пометун, О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. І. Пометун. – К., 2007. – 144 с;

6. Онищук А.С. Інтерактивне навчання як запорука якісної професійної підготовки перекладачів // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». – 2017. – Випуск 1 (40). -С. 193 – 195;

7. Адамова, А.М. Інтерактивні форми роботи на уроках української мови та літератури / А.М.Адамова // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2007. – № 33 (145). – С.8–10;

8. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В.Г.Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с;

9. Луппа В. А. Інноваційні методи підготовки юристів у ВНЗ / В. А. Луппа // Проблеми сучасної освіти : зб. наук.-метод. пр. – Вип. 4 / Укл. Ю. В. Холін, Т. О. Маркова. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – С. 190.

П.М. Григорук,
доктор економічних наук, професор
(м. Хмельницький)
С.С. Григорук,
кандидат педагогічних наук, доцент
(м. Хмельницький)

ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В КУРСІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Характерною особливістю розвитку сучасного суспільства є його висока динамічність, зумовлена процесами глобалізації, посиленням конкурентної боротьби на внутрішніх і зовнішніх ринках, високою інноваційністю виробничих, логістичних, маркетингових, сервісних та інших процесів, зумовлених широким впровадженням в їх реалізацію інтернет-технологій. Цифровізація постає головним трендом сучасних суспільних відносин. Володіння цифровими технологіями є не лише необхідною компетентністю успішної фаховій діяльності та підвищення конкурентоспроможності працівників на ринку праці, але й стає життєво важливим у повсякденному житті кожної людини в умовах розвитку цифрової економіки, рушійною силою якої є інтелектуальний капітал. Он-лайн технології стають невід'ємною складовою всіх сфер діяльності людини. Це зумовлює переосмислення цільових установок перебудову методичних систем викладання і навчання, їх переорієнтацію на повсюдне використання цифрових технологій та, як наслідок, формування цифрових компетентностей. Відповідно до «Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації», цифрова компетентність являє собою динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, інших особистих якостей у сфері інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу

навчальну діяльність із використанням таких технологій [1]. По суті, вона відображає сукупність здатностей, які забезпечують успішне виконання завдань створення, використання та поширення інформаційних цифрових ресурсів та використання інформаційно-комунікаційних технологій в процесі фахової діяльності, здатність використання інформаційних ресурсів для задоволення власних потреб та організації колективної діяльності при виконанні різноманітних проєктів. Важливою умовою їх реалізації є здатність ефективної комунікації з дотриманням норм інформаційної та кібербезпеки.

Відповідно до [2], цифрова компетентність визнана однією з восьми ключових компетентностей, які необхідно розвивати кожній персоналії постійно, впродовж всього життя з метою швидкої адаптації, щоб адаптуватися до високо динамічних умов навколишнього світу.

Кількість робочих місць в економіці країни, які передбачають розуміння та базового володіння інформаційно-комунікаційними та цифровими технологіями під час виконання фахової діяльності, стрімко збільшується. Вміння застосовувати такі технології все частіше зустрічається серед основних вимог до персоналу. Разом з тим, як зазначено в «Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки» [3], має місце певна невідповідність вимог ринку праці наявному рівню цифровізації відповідних виробничих засобів та цифрової обізнаності працівників. Очевидно, що формування базових навичок володіння інформаційно-комунікаційними та цифровими технологіями повинно закладатись під час здобуття освіти.

Тому в частині пріоритетних стратегічних завдань Стратегії зазначено проведення повної комп'ютеризації закладів загальної середньої освіти із залученням різних джерел фінансування, навчання педагогічних працівників цифрової грамотності; підвищення рівня цифрової грамотності педагогічних працівників в результаті запровадження спеціальних навчальних програм.

Цифрові навички та компетенції є запорукою інтенсивного розвитку цифрової економіки. Повноцінне впровадження її засад в

Україні зумовлює забезпечення цифровізації системи надання послуг у сфері соціального захисту. впровадження системи електронного прийому документів та забезпечення можливості звернення за послугами у сфері соціального захисту через онлайн-сервіси. Передбачається внаслідок реалізації Стратегії на кінець 2023 р. досягнення рівня цифрової грамотності населення (рівень грамотності базовий або вище базового рівня) у 70%. [3].

Міністерством цифрової трансформації України розроблений «Опис рамки цифрової компетентності для громадян України» [4], в якому серед основних цілей цифрового розвитку визначені такі:

- прискорення економічного зростання та залучення інвестицій;
- трансформація секторів економіки в конкурентоспроможні та ефективні;
- трансформація секторів економіки в конкурентоспроможні та ефективні;
- технологічна і цифрова модернізація промисловості та створення високотехнологічних виробництв;
- доступність для громадян переваг і можливостей цифрового світу;
- реалізація людського ресурсу, розвиток цифровізації промислового виробництва та цифрового підприємництва.

Їх досягнення охоплює такі напрями:

- інформаційна і медіакомпетентність: знання, певні вміння, мотивація і відповідальність, які передбачають пошук, розуміння, організацію, архівування цифрової інформації, її критичне осмислення, створення інформаційних об'єктів за допомогою цифрових ресурсів (текстових, образотворчих, аудіо та відео);
- комунікативна компетентність: знання, певні вміння, мотивація і відповідальність, які потрібні для різних способів комунікації (електронна пошта, чати, блоги, форуми, соціальні мережі та ін.), що здійснюються з різними цілями;
- технічна компетентність: знання, певні вміння, мотивація і відповідальність ефективного і безпечного використання технічних та

програмних засобів для розв'язання різних завдань, зокрема використання комп'ютерних мереж, хмарних сервісів;

– споживча компетентність: знання, певні вміння, мотивація і відповідальність, які передбачають вирішення за допомогою цифрових засобів та мережі Інтернет різних завдань, пов'язаних з певними життєвими ситуаціями, для задоволення різноманітних потреб.

Зазначені напрямки можуть бути реалізовані в рамках навчальних дисциплін, орієнтованих на вивчення та використання інформаційних технологій. Відповідно до Європейської рамки цифрової компетентності для освітян (DigCompEdu) [5], завдання цих навчальних дисциплін можуть бути орієнтовані на такі сфери формування цифрової компетентності:

професійна залученість: використання цифрових технологій для спілкування, співпраці та професійного розвитку – через спільне виконання проєктів в ході навчальної діяльності на основі засобів цифрової комунікації, використання програмного забезпечення розподіленого виконання завдань, опанування технологій проведення паралельних обчислень;

цифрові ресурси: пошук, створення та поширення цифрових ресурсів – як базові навички опрацювання інформації, через доступ до різноманітних банків даних, бібліотек наукових публікацій з формуванням навичок релевантного пошуку необхідної інформації;

навчання та викладання: керування та організація використання цифрових технологій у викладанні та навчанні – через використання різноманітних освітніх платформ для проведення аудиторних занять (Moodle, Сократ), отримання неформальної освіти (Coursera, Prometheus), використання технологій дистанційного навчання на основі засобів відеоконференцій (Zoom, MS Teams, Google Class...);

оцінювання: використання цифрових технологій та стратегій для вдосконалення оцінювання – через використання засобів підтримки освітнього процесу, зазначених у попередньому пункті, у тому числі при виконанні спільних проєктів, а також шляхом

розроблення авторських програмних продуктів проведення педагогічного контролю;

розширення можливостей інклюзивної вищої освіти: використання цифрових технологій для вдосконалення інклюзії, персоналізації та активного залучення студентів – через стимулювання самостійної пізнавальної діяльності, застосування фронтально-індивідуальних форм навчання (виконання однакових завдань, але окремо на своєму робочому місці); використання комп'ютерних практикумів та тренінгів, диференціація завдань з урахуванням інклюзивних особливостей.

сприяння цифровій компетентності студентів: забезпечення можливостей креативного та відповідального використання цифрових технологій для роботи з інформацією, комунікації, створення контенту, добробуту та розв'язування проблем – через комплексне поєднання всіх заходів, описаних у попередніх пунктах, а також через практичну спрямованість завдань.

Список використаних джерел та літератури:

1. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 167-р. URL: <https://cutt.ly/tH8ja9C>

2. Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning. (Text with EEA relevance). (2018/C 189/01). URL: <https://cutt.ly/MH9JjEu>

3. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. URL: <https://cutt.ly/JH8jgf5>

4. Опис рамки цифрової компетентності для громадян України. URL: <https://cutt.ly/7H8h3aF>

5. Digital Competence Framework for Educators (DigCompEdu). URL: <https://cutt.ly/KH8juAn>

УДК. 37.034:378

*Протоієрей О. Дацюк,
кандидат богослов'я,
(м. Хмельницький)*

ХРИСТІЯНСЬКА КУЛЬТУРА ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ

«...Культура є явищем внутрішнім і органічним: вона захоплює глибину людської душі...» [5, ст. 28]. Отже християнство має високе значення в історії людської культури, вносячи у неї новий дух та впливаючи на суспільні процеси: освіту, виховання та професійне становлення особистості, спонукаючи людину зазирнути усередину себе, адже, за словом Святого Письма, «Царство Небесне усередині вас є» (Лк. 17, 21).

Влившись у культуру нашого народу, християнство, докорінно змінило течію суспільних процесів, збагативши своєю проповіддю наш народ духовними цінностями, радикально відмінними від тих, яким жили наші предки до 988-го року, та які не можна назвати високоморальними та культурними.

Слід одразу зазначити, культура твориться не однією людиною – вона є надбанням багатьох осіб, об'єднаних духовно між собою. Навіть двоє друзів утворюють у своєму спілкуванні відомий культурний рівень. Так обстоїть у кожній родині, кожній організації, а також у кожному народі. Люди не випадково об'єднуються один з одним, їх приваблює спорідненість духовних або матеріальних інтересів. Від цієї спорідненості виникає спілкування, довготривале спілкування збільшує взаємну подібність. Говорячи про єдиний народ, слід зазначити, що зв'язок між людьми закріплюється спільною історією, поразками та перемогами, а також традицією. Так виникає єдина спільна культура.

Наш народ отримав свого часу можливість сповідувати

Православну віру, під глибоким впливом якої в усі наступні історичні періоди формувався духовний і моральний потенціал української нації, який впливав на громадянина, сім'янина, професіонала.

Сонм святих, який просіяв протягом християнської історії України, засвідчує великі успіхи церковної проповіді серед нашого народу. Наші люди після хрещення досить скоро показали плоди своєї віри.

Назавжди зразком морального перетворення під впливом християнської віри для народу став сам хреститель Русі – святий рівноапостольний Великий Князь Володимир. Після прийняття християнства, князь перетворюється на лагідного і милостивого. Своєю турботою і добрими справами Володимир Великий назавжди лишився в народній пам'яті як князь "Червоне Сонечко".

Як зразок богословської висоти, освіченості та чистоти християнського життя, до якої піднялася церковна свідомість, можна вказати на особу митрополита Іларіона. Київський митрополит в своєму «Слові про закон і благодать» показав, що вже за тих часів слов'яни сприйняли все багатство Священного Передання і вже нічим не поступалися перед своїми вчителями-греками.

Прийнявши православну віру, наш народ почав дотримуватися християнських норм життя, ревно виконуючи заповіді Божі: молитися, відвідувати Богослужіння, що сприяло формуванню особистості.

Досліджуючи ранню добу християнства на Київській Русі, ми констатуємо факт досить глибокого сприйняття народом християнських моральних цінностей, що зумовило появу не лише нових храмів, але й чернечих обителей, при яких почали формуватися бібліотеки і школи.

Прийняття християнства відкрило нашим предкам доступ до духовної скарбниці цінностей, які накопичувалися багато віків. Завдяки просвітницькій діяльності святих братів-місіонерів Кирила і Мефодія, цей духовний досвід і знання були сприйняті нашим народом писемною мовою. Виникнення абетки і переклад книг Святого Письма

на слов'янську мову підніс культуру нашого народу на якісно новий щабель.

Хрещення Русі сприяло зросту народного самоусвідомлення і формуванню вітчизняної духовної культури. Це зробило Київську Русь одним із тодішніх центрів європейської цивілізації.

Християнський світогляд сприяв повноцінному розвитку усіх видів народної творчості. Він допоміг розставити вірні життєві пріоритети як кожному окремо, так і усьому суспільству в цілому.

Християнство принесло нашому народові істину, яка розкрила очі суспільству на справжній сенс людського життя – життя за Законами Духу, а не за примхами «світу цього». Згідно цій істині, все матеріальне саме по собі не має безумовної цінності перед Лицем Божим, але це не означає, що воно мусить бути повністю відкинутим, тут міняється понятійна вертикаль: ціннісний орієнтир усьому зовнішньому, явному, матеріальному у християнстві надає внутрішнє, духовне, сокровенне. Це важливо брати до уваги і сьогодні, виховуючи майбутніх професіоналів.

Окрім внутрішньої, духовної ознаки, культура, розвиток якої спонукає християнство, має ще ряд характеристик. Насамперед, дух християнства – це дух любові: «Бог є любов» (1 Ін. 4, 8), - говорить Святе Письмо. Тож, «...саме у любові полягає першоджерело усілякої культури» [5, ст. 30] і духовного відродження, адже властивості духовного початку у людини дією любові оновлюються, преображаються та перероджуються. Цьому духовному переродженню та зміні світоглядної вертикалі, варто приділяти увагу у формуванні майбутніх фахівців: «Так, думка, якою рухає любов, стає силою розуму, з'єднується з предметом, який пізнає і дає справжнє знання. Воля, народжена від любові, стає совісною... Уява втрачає свій холод..., загорається духовним вогнищем та починає творити. А земна хтивість, яку незаслужено у просторіччі також іменують «любов'ю», перестає бути пристрасною одержимістю і починає існувати, виконуючи закони духу...» [5, ст. 30-31].

Ось чому християнство не сприймає культуру без любові: справжній християнин, маючи вірний світогляд, у якій би галузі він не

формувався як професіонал, не вірить ученому, якого спонукує до роботи не любов до предмету, а кар'єризм. Не сприймає черствої благодійності. Не насолоджується бездуховним мистецтвом. Не очікує вирішення політичних питань через хитрість й розрахунок, покладаючи в основу політичного життя зокрема любов до батьківщини, української нації, уряду. Вимагає милості від суду, людяності у відношенні до військового і навіть до в'язня.

Дух християнства – це не лише дух любові, дух молитви, «чистоти сердечної», «миру», «святості», але й дух живого, творчого наповнення смыслом усіх речей що існують. Усі справи, якими людина займається протягом земного життя у християнстві набувають осмисленої форми, яка має духовну основу.

Звідси недовіра християнина до усього, де домінує лише мертва буква та формалізм, який робить мертвими науку і мистецтво. Професіонал-християнин знає, що формалізм прирікає на деградацію будь-яку професійну діяльність, спотворює систему виховання та будь-який фаховий напрямок, інституцію і культуру.

Християнин завжди шукає не пусту форму, а наповненість, не мертвий механізм, де людина лише «коліщатко і гвинтик», а справжнє життя у всій його таємничості, антиномічності і багатогранності. Шукає справжньої форми, бо йому заповідана справжня свобода, а не мертвий закон, який, існуючи поза Духом щирості і свободи не переймає серця.

Нарешті, дух християнства – це дух постійного удосконалення. «Будьте досконалими, як Отець ваш Небесний досконалим є» (Мф. 5,48) - говорить до нас Христос через Святе Євангеліє. Це не означає, що християнин вважає себе досконалим, або близьким до досконалості, у супереч смирінню. Це означає, що християнин бачить Божу досконалисть, якою і вимірює усі життєві справи та обставини.

Він навчається відрізняти приємне, таке що дає насолоду від корисного, від того, що є об'єктивно досконалим, обираючи останнє.

Таким чином, християнин не лише споглядає Досконалисть, але й бере за обов'язок і самому удосконалюватися: звідси у нього є

особистий досвід гріха та покути; християнин чесно викриває власні недоліки та змінюється.

Звідси у християнина-професіонала дух відповідальності, бажання сумлінно працювати, дисципліна, тощо.

Ось чому християнська культура, включаючи у себе усі вище перераховані якості, сприяє духовному відродженню, яке у такому контексті є не пустими словами, а реальними справами, роботою над собою, над викорененням власних недоліків і сприяє формуванню професійних навичок.

Поза мірками означених вище цінностей є лише відчуження від культури. Чого вартий, наприклад, недобросовісний та байдужий до істини вчений? Або художник, який шукає успіху, а не майстерності та досконалості? Не може справжній християнин, сформувавшись як професіонал, бути і безчесним демагогом, тираном або продажним чиновником.

Тож, «...дух християнства повертає людину до Бога на небесах і до Божої справи на землі, яка стає предметом його служіння. Цей «дух предметності» християнство вносить в усю культуру людства – сімейне життя, господарство, політику, мистецтво, науку, тощо...» [5, ст. 35].

Таким чином, християнство, будучи культуроформуючим фактором українського народу, внесло у наше життя аксіому, згідно якій моральний стан народу в цілому може бути оціненим лише з внутрішнього стану душі та серця кожної людини окремо.

Звісно, роки атеїзму зробили свою справу, але повністю знищити корені християнської культури українського народу нікому не вдалося. У радянські часи, наприклад, неможливо було дістати Святої Біблії, але публікувалися твори Гоголя, Шевченка, Нечуй-Левицького, Панаса Мирного, Котляревського, Сковороди, Коцюбинського, Ушинського, Сухомлинського та інших як видатних вчених, педагогів і класиків української літератури, які були проникнуті духом християнства, виховуючи людей у вірному руслі.

Народ міг насолоджуватися, наприклад музикою українських композиторів, творчість яких, також була пронизана християнським

світоглядом, що неодмінно відбивалося не лише на суто літургійних пісноспівах (авторами яких вони теж були), але й на усіх творах митців.

Релігійна тема, також, не була чужою для видатних художників, які «виливали» в образах на полотні свою християнську душу, малюючи як давні святині, так і пронизане християнством життя нашого народу, сам уклад, побутові дрібниці якого грали колосальну виховну роль у житті народу, силоміць позбавленого духовних коренів у радянські часи.

Храми були закриті, але таємно хрестили дітей навіть партійні діячі, тим самим даючи потенційну можливість своїм дітям реалізувати благодать хрещення у подальшому житті.

Релігія заборонялась, а вітатися, скидаючи шапку і вклоняючись людині (а точніше образу Божому, носієм якого є кожен з нас), дякувати традиційними словами «спасибі» (спаси Бог), кожного з нас навчали з дитинства, слідуючи культурним устоям, які давним-давно сформувалися у народі... І цей ланцюг можна продовжувати майже безкінечно...

За великим рахунком, людину можна порівняти з кораблем, але справа не в тому як професійно він побудований, основне питання в іншому: куди він попливе? Таким чином, головним прибором будь-якого судна є компас.

Так і в людському житті – немає світогляду – немає компасу!

Тож, на сучасному етапі нам дуже важливо докласти усіх зусиль, щоб молодь – майбутні професіонали, змогли-таки ознайомитися з багатою християнською культурою через дослідження Святого Письма та творів богословів. Важливо вчити людину, що первинним у ній є духовний початок: «Царство Боже всередині вас є...» [1, ст. 1112], але й пекло всередині нас і від людини, від того, куди вона спрямує свою волю залежить те, що вона буде частіше відчувати – чи мир та спокій, чи розділення та душевні муки... Так, заклавши надійний фундамент, ми уникнемо багатьох проблем, сприяючи народженню нової генерації справжніх фахівців, на першому плані у яких стоятиме людський фактор, незалежно від того,

якою трудовою діяльністю вони будуть займатися – вони, неодмінно, принесуть користь, будучи духовними та культурними людьми.

Церква і Держава, маючи одні стратегічні задачі, повинні стимулювати у нашого народу, а особливо в молоді, процес самопізнання, тим самим закладаючи міцний фундамент людяності та розвитку якісно нової духовної культури.

Людину ми маємо вчити давати собі відповідь щодо доцільності здійснення нею тих чи інших дій, щоб не допустити привнесення у суспільство негативних наслідків розбещеності та вседозволеності.

Таким чином, і церква, і сім'я, і школа мають у гармонійній співпраці сприяти формуванню у майбутніх професіоналів вірного, не засміченого світогляду й виховувати людські якості шляхом відродження притаманної нашому народові християнської культури і добрих освітянських традицій.

Саме християнська педагогіка, долаючи штучно створений радянською добою антагонізм між церквою та школою, сьогодні виступає помічницею у справі виховування молоді і професійного становлення.

Православ'я сформувало українську душу, совість, культуру, менталітет, спосіб життя наших предків. Тисяча років Православ'я в Україні-Русі – це тисяча років дії Промислу Божого серед нашого побожного народу. Православна Церква завжди допомагала нашому народу зберегти свою національну ідентичність, вистояти у лихоліття війн і соціальних трагедій.

В усі історичні епохи та у важкі часи війн і випробувань, які ми переживаємо і сьогодні, розум, почуття і воля спонукали нас творити лише добро. Ось цінність на всі віки, яка не повинна зазнавати девальвації ані у часі, ані у просторі! Це насправді було сенсом і способом життя наших побожних предків, бо ніхто і ніщо не зміг вкласти в душу українського народу зла, не зміг замінити Бога ідолом, правду — брехнею, віру — марновірством чи відступництвом.

Отже, враховуючи, що будь-яка професійна діяльність без духовного наповнювача є руйнівною, знання небезпечними, а псевдо-

культура, будучи на сучасному етапі, по суті, антикультурою, слугує не зміцненню, а, навпаки, руйнації нашого суспільства, ми повинні консолідувати зусилля та спрямувати їх на порятунок від повного духовного й морального зубожіння, на створення, зокрема, у сфері освіти сприятливого середовища, яке б спонукало накопичуванню позитивної моральної мотивації для професійного формування особистості.

Список використаних джерел та літератури:

1. Біблія. Книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту. Почаїв, 2006.
2. Березин С.В., Лисицкий К. С., Назаров Е. А. Психология наркотической зависимости. М., 2001.
3. Головин С.Ю., Словарь психолога-практика. – Минск, Харвест АСТ, 2001.
4. Тхоржевська Т. Д. Православне виховання в історії педагогіки України. К., 2008.
5. Ільїн І. О. Основи християнської культури. «Тираж-51», 2005.
6. Кураєв Андрій, диякон, “Кино: перезагрузка богословия”, М., “ЭКМО-Яуза”, 2005.

С.О.Доценко,

*доктор педагогічних наук, професор
(м. Харків)*

Т.П.Танько,

*доктор педагогічних наук, професор
(м. Харків)*

ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Аналіз системи вищої освіти свідчить, що сьогодні значно збільшився обсяг інформації, яку повинен опанувати майбутній вихователю закладів дошкільної освіти, але термін на його підготовку залишається незмінним. Зростання алгоритмічного та критичного стилю мислення, формування у здобувачів освіти готовності щодо використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій має сприяти розвитку та підвищенню рівня медіаграмотності майбутніх фахівців дошкільної освіти.

В Україні, як і в інших розвинутих країнах, всі більше уваги приділяється цифровізації освіти, що є однією зі стратегічних векторів розвитку цивілізації. Сьогодні, коли людина отримує лавиноподібний потік інформації, який вона не встигає швидко опрацьовувати, одним із завдань освіти є навчання майбутніх фахівців швидко орієнтуватися в потоці інформації, вміти її оцінювати на достовірність, мобільно здійснювати інформатизацію освітнього простору, створювати нові можливості для гуманізації та самореалізації людини як творчої та вільної особи. Тому однією з умов цифровізації освіти є якісна підготовка фахівців відповідних спеціальностей, зокрема кваліфікованих фахівців у сфері дошкільної освіти, які починають здійснювати медіаосвітню діяльність, яка є пріоритетною в галузі культурно-педагогічного розвитку XXI століття.

Цифровізація дошкільної освіти – це оснащення робочих місць адміністрації та кабінетів персональними комп'ютерами,

мультимедійним, інтерактивним, цифровим обладнанням та іншими медіатехнологіями. Це одним педагогічним працівникам дошкільної установи відкриває нові можливості та дає стимул до опанування нової професійної галузі, а для інших працівників стало проблемою щодо їх використання, про що свідчить низький рівень розвитку цифрової компетентності. Тому педагогам та вихователям дошкільної освіти потрібно швидко опановувати нове технічне обладнання, вивчати програмне забезпечення та сучасні електронні освітні ресурси, розробляти методи та прийоми навчання та виховання дітей засобами ІКТ та проєктувати медіаосвітнє середовище дошкільної установи. Для цього потрібна відповідна професійна підготовка, час та мотивація, чого в переважній більшості педагогів та вихователів не вистачає [9].

Анкетування педагогічних працівників закладів дошкільної освіти Харківської області у 2021-22 роках свідчить, що питання медіаосвіти є неактуальним для переважної більшості педагогів та вихователів. Спостереження показало, що педагоги, які використовують інтерактивні та мультимедійні технології в навчально-виховному процесі дошкільного закладу, а також ті, хто ще не має такого досвіду, але в цілому позитивно ставляться до інновацій у галузі дошкільної освіти, відчують психологічні труднощі, які пов'язані з новим напрямом професійної діяльності. Деякі педагоги, усвідомлюючи свої проблеми, продемонстрували готовність до подолання психологічного бар'єра самостійно, інші – розраховували на допомогу колег та адміністрації. Є вихователі, які висловлювали негативне ставлення щодо впровадження медіатехнологій у навчально-виховний процес ЗДО, показали нерозуміння своїх психологічних проблем, нездатність їх вирішити.

Таким чином, проблема формування медіаграмотності у майбутніх фахівців дошкільної освіти є вкрай актуальною, а отже привертає увагу як педагогів, так і психологів. Тому *метою статті* є дослідження проблеми формування медіаграмотності у майбутніх фахівців дошкільної освіти та визначення умов її вирішення у процесі професійної підготовки.

Питання підготовки майбутніх спеціалістів дошкільної освіти вивчали науковці: І. Бех, Г. Беленька, А. Богуш, З. Борисова, Н. Денисенко, І. Дичківська, А. Дмитренко, Л. Загородня, Н. Казакова, Н. Карста, О. Кучерявий, Н. Лисенко, В. Лозова, Л. Лохвицька, Л. Машкіна, М. Машовець, В. Нестеренко, Г. Підкурманна, Т. Поніманська, Н. Сайко, Г. Сухорукова, Т. Танько та інші. Проблему медіаосвіти досліджували О. Баришполець, О. Вознесенська, Є. Губар, А. Глушко, Ю. Доброносова, К. Левківський, Г. Мироненко, Л. Найдьонова, Н. Обухова, Т. Онкович, Г. Почепцов, Н. Череповська та інші.

Визначено, що вперше термін «медіаосвіта» вжито в 1973 році на засіданні сектору інформації ЮНЕСКО. Але деякі науковці зазначають, що першу навчальну програму з медіаосвіти розробив канадець М. Маклюєн у 1959 році, а її активне застосування в навчально-виховному процесі розпочалося в 60-х роках ХХ ст. у Великій Британії, Канаді, Німеччині, США, Франції.

Відділ Цифрової педагогіки та навчальних матеріалів ЮНЕСКО вперше почав вести послідовну роботу у сфері розповсюдження медійно-інформаційної грамотності (МІГ), яку визначають як комплекс компетенцій, які пов'язані з інформаційною грамотністю та медіаграмотністю, включають також і комп'ютерну грамотність.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про тісний зв'язок між поняттями «медіаосвіта», «медіаграмотність», «медіапедагогіка». Великий вплив на зазначену термінологію мали роботи британського вченого Л. Мастермана, який вважав метою медіаосвіти не лише формування критичного мислення, але й «критична автономія». Американський педагог та дослідник Р. Кьюбі метою медіаосвіти бачив «навчання учнів розуміти як та чому медіа відображає суспільство та людей». Він підкреслював значення розвитку аналітичних здібностей, критичного мислення тощо [2].

Медіаграмотність є інструментом пізнання навколишнього світу, реконструкції об'єктів, які створені за допомогою медіа. Медіаграмотність необхідно розглядати не тільки як один із видів

вираження загальної грамотності, але як необхідну потребу сучасної людини. Отже медіаграмотність залежить від цифровізації, що є єдністю процесів комп'ютеризації, медіатизації та інтелектуалізації.

Для якісної реалізації цифрових засобів навчання великий потенціал має саме медіаосвіта. Медіаосвіта – це процес освіти та розвитку особистості за допомогою засобів масової комунікації (медіа) з метою формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення, вмінь інтерпретувати, аналізувати та оцінювати медіатексти; навчання різним формам самовираження за допомогою медіатехнік.

Дослідник та медіапедагог О.Федоров медіаграмотність визначає як вміння аналізувати та синтезувати просторово-часову реальність, вміння «читати» медіатексти; показник розвитку медіакультури [5].

Для успішного впровадження медіаосвітніх практик в Україні необхідно досліджувати та враховувати досвід таких розвинених країн як Велика Британія, США та Франція.

Медіаосвіта у Великій Британії. Велика Британія одна з перших західноєвропейських країн, яка активно підвищувала медіаграмотність своїх громадян. Медіаосвіта стала невід'ємною частиною навчальної програми на кожному ступені шкільної освіти. Ключовими завданнями з розвитку медіаграмотності дітей та молоді у Великій Британії є формування критичного мислення щодо медіа, організація творчої діяльності у медіасередовищі, а також розширення соціокультурного досвіду молоді у медійній сфері.

Головним принципом британської моделі медіаосвіти є демократичний та діалоговий характер. Тобто, створюється величезна кількість навчальних та освітніх програм, які спрямовані на вивчення медіасередовища. Педагоги мають велику кількість форм та методів для реалізації їх у навчальному процесу. Крім того, вивчаються різні види медіа: Інтернет, друковані медіа, аудіо файли тощо. Зазначимо, що весь процес побудований на шанобливому ставленні до учнів.

Незважаючи на те, що британська модель є однією з провідних у світі, вона має свої недоліки. В умовах, коли технології

видозмінюються та прогресують з кожним днем, з'являється дефіцит медіавикладачів. Крім того, і в школах, і в університетах виділено невелику кількість годин на вивчення медіакультури, а медіаосвіта все ще не є обов'язковою. Таким чином, британська система медіаосвіти характеризується максимізацією можливостей особистості (в освітній, інформаційній, професійній сферах, у реалізації власного творчого потенціалу) та мінімізацією ризиків, які пов'язані з маніпуляцією, емоційним збитком тощо.

Медіаосвіта в США. США є одним із лідерів у сфері медіакультури. Довгий час медіаосвіта США поступалася позиціями британської, канадської та австралійської систем медіаосвіти. Проте з початку 90-х років велика кількість університетів стали приділяти увагу цій сфері. Вивчення медіакультури розпочиналося на факультативних заняттях. Стали з'являтися освітні центри, що спеціалізуються на медіаосвіті. Національною асоціацією медіаосвіти (National Association for Media Literacy Education — NAMLE) було визначено шість основних принципів медіаосвіти:

1. Медіакультура американців повинна ґрунтуватися на медіакомпетентності та медіаграмотності. Необхідно було активно вивчати медіасередовище, а також критично оцінювати усі повідомлення в месенджерах.

2. Медіаосвіта повинна вивчатися не лише в школі, а й у різних позашкільних програмах, а також у коледжах, університетах, на факультативних заняттях, дома та онлайн.

3. Головним завданням медіапедагогів є розширення методик та можливостей медіаосвіти (діалоговий принцип освіти).

4. Медіаосвіта сприяє підготовці компетентних та небайдужих членів демократичного суспільства.

5. Школярам та студентам дозволено вивчати альтернативні точки зору щодо медіатекстів.

6. Особливість сучасного медіасередовища полягає в тому, що ми можемо бути не тільки споживачами текстів та інформації, але і їх виробниками. Для цього школярам та молоді необхідно спиратися на власний досвід та створювати свої медіатексти.

Американська медіаосвіта припускає той факт, що інтерпретація того чи іншого тексту студентом може відрізнятись від інтерпретацій викладача. На відміну від британської системи у США не приділяють великої уваги ризикам, з якими може зіткнутися студенти у зв'язку з їх нестійким емоційним та психологічним станом.

Медіаосвіта у Франції. Особливістю медіаосвіти у Франції є створення медіаосвітніх центрів. Одним із найбільших медіаосвітніх центрів у Франції є CLEMI (Centre de liaison de l'enseignement et des medias d'information). У Франції, як і у Великій Британії велику увагу приділяють розвитку медіаграмотності та медіакомпетентності. Головними завданнями французької системи медіаосвіти є формування критичного і демократичного мислення на основі медійних матеріалів, а також розвиток навички грамотного аналізу медіатекстів різних жанрів. Крім того, велику увагу приділяють роботі з учнями початкових класів (створюються спеціальні центри для роботи з дітьми в медіасфері).

Аналіз досвіду впровадження медіаосвіти в розвинутих країнах дав змогу знайти шляхи впровадження медіаосвіти в освітній процес педагогічних закладів вищої освіти України. Так на факультеті дошкільної освіти викладаються дисципліни «Медіаосвіта» та «Медіапедагогіка в дошкільній освіті» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти. Метою викладання цих навчальних дисциплін є розкриття освітнього потенціалу медіатехнологій, формування певних знань і умінь з основ медіаосвіти, розуміння ролі та значення медійного простору в професійному та особистісному становленні людини та використання медіатехнологій для створення навчального контенту [4].

Завданнями дисциплін є: 1) формування у студентів загального уявлення про медіапедагогіку як сферу науково-практичної діяльності; 2) опанування підходами до планування та здійснення медіапедагогічної діяльності на різних щаблях освітньої системи; 3) набуття навичок планування медіапедагогічної діяльності для різних ступенів освітньої системи; 4) підвищення рівня медіа- та

інформаційної грамотності студентів.

До змісту дисциплін включено такі теми: «Поняття педагогіки та масмедіа», «Поняття про медіаосвіту як про автономну частину педагогіки», «Дошкільний вік та робота медіапедагога», «Медіаграмотність як результат роботи медіапедагога з дошкільниками», «Медіа та андрогогіка», «Медіакультура та медіаменталітет як результат роботи медіапедагога» тощо.

Темами практичних занять є: «Аналіз достовірності інформації, отриманої з Інтернету». «Методи аналізу інформації». «Фейк як феномен сучасної медіа середовища». «Критичне мислення для перевірки інформації». «Психологічні маніпуляції в рекламах». «Комп'ютерні і відеоігри як окремий вид мистецтва, як нове медіасередовище» тощо [3].

На практичних заняттях студенти знайомляться з електронними ресурсами з медіаграмотності. Наприклад сайт медіаосвітнього проєкту «Media Sapiens» (зараз – «Детектор медіа»), який створено у 2010 році спрямований на підвищення медіаграмотності. На порталі є добірки книг про медіаосвіту, цікаві медіадослідження, анонси медіаподій, тощо.

Платформа «Media IQ» – це комплексний інформаційно-освітній онлайн-проєкт з розвитку медіаграмотності. Цей проєкт у 2016 році заснувала Наталя Гринюк. Мета проєкту «Media IQ» є допомога усім українцям розвинути своє критичне мислення і стати більш медіаграмотними [10].

Платформа «Stopfake.org» створена для перевірки фактів. Її головна мета – перевірка істинності та достовірності інформації, посилення медіаграмотності аудиторії та боротьба за чітке розмежування між журналістикою фактів і пропагандою.

Портал «Медіаосвіта і медіаграмотність» створено у 2013 році на базі он-лайн бібліотеки з медіаосвіти Міжнародного благодійного фонду «Академія української преси». Місія Академії української преси – сприяти поінформованому та критичному сприйняттю медіа українським суспільством та дотриманню стандартів соціально-відповідальної журналістики [8].

Для самостійної роботи пропонуються наступні види робіт: написання есе на тему: «Я - медіапедагог»; розробка та підготовка плану медіаосвітнього заняття для даної вікової групи дошкільників; розробка тесту для визначення рівня медіаграмотності для даної вікової групи тощо.

Висновок. Дисципліни з медіаосвіти є популярними та улюбленими серед студентів, що підтверджує їх актуальність та необхідність. Вивчення досвіду розвинених країн дає можливість критично підійти до створення медіаосвітнього контенту та медіапростору у закладах вищої освіти.

Список використаних джерел та літератури:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini> (дата звернення 26.04.2022).
2. Головченко Г. Аналіз діяльності центрів медіаосвіти в Україні. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: «Педагогічні науки»*, 2020, с.2.
3. Доценко С., Ворожбіт-Горбатюк В., Собченко Т. Онлайн-безпека учасників освітнього процесу в умовах дистанційного і змішаного навчання : навч.-метод. посіб. Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 192 с.
4. Іванов В., Волошенюк О., Кульчинська Л. Медіаосвіта та медіаграмотність: короткий огляд. К.: АУП, ЦВП, 2011.
5. Концепція впровадження медіа-освіти в Україні. URL <http://mediaosvita.org.ua/2013/11/18/kontseptsiia-vprovadzhennia-mediaosvity-v-ukraini/>
6. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / За ред. В. Різуна. Київ: Центр вільної преси, 2012. 352 с.
7. Онкович Г. Професійно-орієнтована медіаосвіта у вищій школі. *Вища освіта України*, 2014, 2: 80-87.
8. Портал медіаосвіти та медіаграмотності. URL: <https://medialiteracy.org.ua/> (дата звернення 26.04.2022).

9. Цифрові технології у дошкільній освіті. Методичні рекомендації для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету дошкільної освіти / Укладачі: Доценко С.О, Холтобіна О.У. Харків. ХНПУ. Ч 1. 2022. 100 с.

10. Media IQ . URL: <https://mediaiq.by/> (дата звернення 26.04.2022).

11. Media Sapiens . URL: <https://ms.detector.media/> (дата звернення 26.04.2022).

Л.С. Драпак,
кандидат фізико-математичних наук
(м.Хмельницький)

ІННОВАЦІЇ У ПІДХОДАХ ДО ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. На сучасному етапі розвитку, коли кількість інформації збільшується надто швидкими темпами, важко уявити суспільство без використання інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій. Найпоширенішою технологією сьогодні є мультимедійні технології. Тому однією з основних задач освіти є введення людини в інформаційний простір та формування її інформаційної цифрової культури. Особлива роль інновацій у підходах до вивчення математичних дисциплін в умовах дистанційного навчання.

Ключеві слова: Zoom, Skype, meet, хмарні технології, GeoGebra.

Вступ. Освіта XXI століття спрямована на формування інформаційно-цифрової компетентності як однієї з ключових. В епоху цифрового розвитку суспільства реформування системи освіти, її цілі, організація та компоненти мають бути відповідними цьому процесу. Суспільно зумовлений процес вимагає впровадження інноваційних підходів організації освітнього процесу, які в майбутньому забезпечать конкурентоспроможність фахівців. Звідси – важливим компонентом інформатизації суспільства є інформатизація освіти, що спрямована на задоволення освітніх потреб [2]. Інформаційно-цифрова компетентність передбачає впевнене та водночас критичне застосування особистістю інформаційно-комунікаційних технологій для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі ; інформаційну й медіа-грамотність; навички безпеки в Інтернеті тощо [6].

Мета статті – розкрити теоретичні засади та практичні можливості інформаційно-цифрової компетентності з використанням сучасних інноваційних засобів та технологій при вивченні математичних дисциплін в умовах дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку системи освіти в Україні пріоритетним завданням є підвищення її якості, що виступає основою формування соціально зрілої творчої особистості. Цьому сприяє організація освітнього процесу, яка здійснюється на основі компетентнісного підходу. Компетентнісний підхід не є новим у вітчизняній освіті. Українські перспективи компетентнісного підходу в сучасній освіті досліджували вчені І. Бех, Н. Бібік, Л. Ващенко, І. Єрмаков, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, О. Савченко, С. Трубачова, А. Хуторський та інші.

Професія вчителя сьогодні тісно пов'язана з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та їх впливом на освітні процеси та професійну діяльність. Українським вченим В. Биковим сформульовано таке визначення цифрової компетентності: «цифрова компетентність це – знання, вміння та навички в галузі інформаційних технологій та здатність їх застосування в професійній діяльності» [1]. Це визначення є співзвучним із терміном, окресленим Службою науки та знань Європейської Комісії Наукового центру ЄС, відповідно до якого цифрову компетентність вбачають у свідомому та критичному використанні технологій цифрового суспільства в роботі, вільному часі та спілкуванні .

У нормативних документах нашої держави приділяється значна увага здійсненню цифровізації освітньої галузі. У Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки [4] визначено, що «першочерговими завданнями є формування ґрунтовної національної політики цифровізації освіти як пріоритетної складової частини реформи освіти». У Концептуальних засадах реформування середньої школи «Нова українська школа» в формулі нової школи акцентується увага, що саме «наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі та

управлінні закладами освіти і системою освіти має стати інструментом забезпечення успіху нової української школи [3,5].

Цифрові навички XXI століття дають можливість :

- створювати і оцінювати навчальні онлайн-матеріали;
- створювати візуально цікаві матеріали;
- створювати віртуальні майданчики для свого класу: блоги,

сайти тощо;

- вміти ефективно шукати інформацію в мережі;
- використовувати можливості соціальних мереж для

професійного розвитку;

- рекомендувати і поширювати навчальні ресурси;
- створювати, редагувати і поширювати цифрові порт фоліо;
- створювати, редагувати і поширювати мультимедійний

контент; використовувати електронні дошки;

- використовувати онлайн-інструменти для впровадження сучасних педагогічних практик: змішане навчання, електронні журнали, електронні щоденники, проектне навчання тощо.

Цифрові навички дають можливість застосовувати в навчальному процесі такі інноваційні технології, як: Кейс-технології; STEM-технології; SMART-технології та інші. STEM-освіта - це послідовність курсів або програм навчання, яка готує учнів до успішного працевлаштування, вимагає різних і більш технічноскладних навичок, зокрема із застосуванням математичних знань та наукових понять. Освіта в галузі STEM є основою підготовки співробітників в області високих технологій.

Smart освіта - це використання всіх розумних технологій (Smartфони, розумна дошка, розумні екрани, хмарні технології, тощо).

Smart-освіта є актуальною, тому що швидкість виникнення нових технологій в останнє 10-ліття значно зросла.

Кейс-технології — суть технології полягає у використанні конкретних випадків (ситуацій, історій, тексти яких називаються «кейсом») для спільного аналізу, обговорення або вироблення рішень учнями з певного розділу навчання дисципліни.

Впровадження хмарних технологій в освітній процес

допомагає сформувати цифрове навчальне середовище та сприяти інформаційно-цифровій компетентності усіх учасників навчально-виховного процесу. За визначенням ЮНЕСКО «хмарні технології» — це метод зберігання даних і надання програмного забезпечення кінцевому користувачеві. Запровадження хмаро орієнтованих навчальних середовищ дає можливість створити новітні середовища навчання, нові технології організації навчальної діяльності, комунікації учасників навчально-виховного процесу.

Для вчителя інформаційно – цифрова компетентність – це можливість зробити навчальний процес більш захопливим і ефективним. Вміння застосовувати онлайн-документи дає можливість: використовувати у роботі Google-документи; шукати відео на Youtube; використовувати соцмережі; організовувати онлайн зустрічі за допомогою сервісів Zoom, Google (Meet), Skype; організовувати роботу з використанням Google-класу ; організовувати дистанційну освіту; використовувати Viber.

Дистанційна освіта – це навчання на відстані – набуває сьогодні все більшої популярності. За наявності сучасних комп'ютерних технологій та Інтернету вона стає зручною та доступною. Адже дистанційна освіта не вимагає від студента присутності в аудиторії, дозволяє навчатися в зручний час в будь-якій точці земної кулі. Дистанційно можна закінчити вищий навчальний заклад, підвищити кваліфікацію, вивчити іноземну мову тощо.

На відміну від заочної форми навчання, де контроль за вивченням матеріалу припадає на певний час (зокрема на період сесії), дистанційна освіта дозволяє контролювати знання після кожного пройденого курсу , тобто має більш гнучкий графік складання іспитів. Ще однією перевагою дистанційного навчання є постійна підтримка викладацького складу, так як студенти прикріплюються до викладачів, які контролюють навчання, консультують та допомагають студентам готуватися до іспитів.

Важливо і те, що можна самому обрати предмети, які вас цікавлять, темп та послідовність їх вивчення. Для того, щоб знання отримали конкретний зв'язок з діями, необхідно постійно

поповнювати й розширювати свою освіту. Саме таку мету й ставить перед собою дистанційна освіта [6].

Слід зазначити, що у концептуальних засадах реформування середньої школи «Нова українська школа» наголошується на проблемах цифровізації освіти відносно підготовки педагога, зокрема наголошується, що «збільшується цифровий розрив між учителем і учнем. Багато педагогів ще не вміє досліджувати проблеми за допомогою сучасних засобів, працювати з великими масивами даних, робити і презентувати висновки, спільно працювати он лайн у навчальних, соціальних та наукових проектах тощо»[5]. Підтримка спроможності вчителів у застосуванні цифрових технологій в професійній діяльності залежить від освітньої політики, яка здійснюється у країні, тому необхідний системний підхід до розробки інноваційного педагогічного інструментарію (форм, методів, прийомів) постійного підвищення цифрової компетентності сучасного педагога. В українській школі відкритим залишається питання оцінювання цифрової компетентності педагогів . Системне використання педагогами цифрових технологій залишається предметом дискусії і потребує подальшого вивчення з огляду на впровадження компетентнісного підходу в Новій українській школі. Є доцільним розробка програми розвитку цифрової компетентності українських учителів за зразком «Європейська рамка для цифрової компетентності педагогів: DigCompEdu». Набуття і розвиток навичок XXI століття, цифрова грамотність сучасних школярів багато в чому залежить від якісного навчання у закладах загальної середньої освіти, яке можуть здійснювати тільки висококваліфіковані учителі, рівень цифрової грамотності яких відповідатиме сучасним вимогам і запитам суспільства.

В умовах карантину та воєнного стану та переходу навчальних закладів по всьому світу на віддалену роботу значної популярності набули сервіси для проведення такої роботи.

Розглянемо деякі з них, які стали популярними саме в освіті.

Сервіс Zoom для проведення онлайн-конференцій став особливо популярним під час карантину. Його використовують для

проведення онлайн-зустрічей і навчання в школах та університетах. Платформа доступна для операційних систем Windows, MacOS, Android та iOS та має плагін, що дозволяє використовувати Zoom у браузерях Google Chrome та Mozilla Firefox. Zoom став головним засобом спілкування під час пандемії коронавірусу.

Сервіс Google Meet був розроблений спеціально для широкомасштабних відеоконференцій, до яких можна приєднати посилання або код. Як і Zoom, бізнес та організації, навчальні заклади є його цільовими аудиторіями. Google Meet працює у більшості браузерів, але, оскільки це продукт Google, він найкраще працює в Chrome. Сервіс Google Meet був розроблений спеціально для широкомасштабних відеоконференцій, до яких можна приєднати посилання або код. Як і Zoom, бізнес та організації, навчальні заклади є його цільовими аудиторіями.

Сервіс можна створити або приєднатися до нього і додати до 100 учасників на відеодзвінок. Щодо великої кількості функцій, Google Meet не може зрівнятися із Zoom. Наприклад, безкоштовний план Google Meet не пропонує записування розмов. Ви також повинні мати обліковий запис Google, щоб користуватися Google Meet, а Zoom дозволяє кожному, хто має посилання, приєднатися до відеодзвінка. Отже, можна константувати, що якщо потрібно створити просту послугу відеоконференції, яка працює для всіх членів команди і щоб уникнути 40-хвилинного обмеження, то зручніше використовувати безкоштовний план Google Meet.

Сервіс Google Клас допомагає викладачам економити час, легко і швидко організовувати заняття та ефективно спілкуватися з учнями. Клас - це новий сервіс Google Apps для освіти, який дозволяє викладачам швидко створювати та впорядковувати завдання, виставляти оцінки, залишати коментарі та спілкуватися з учнями. У свою чергу, учні можуть зберігати завдання на Google Диску, а також здавати виконані роботи в Класі і безпосередньо спілкуватися один з одним і з викладачами. У Класі можна працювати з Google Документами, Google Диском і Gmail. Завдяки цьому викладачі можуть призначати завдання і збирати готові роботи. Також вони

зможуть відразу побачити, хто здав або затримує завдання, і коментувати роботи окремо в режимі реального часу.

Отже, сервіс Google Клас - безкоштовний сервіс для навчальних закладів, некомерційних організацій і користувачів особистих облікових записів Google. У ньому можна створювати курси, а також призначати і перевіряти завдання. Він спрощує організацію навчального процесу і комунікацію з учнями.

Слід зазначити, що існує безліч онлайн-платформ з математики для очного та дистанційного навчання школярів, наприклад:

Навчальний сайт з математики Formula <https://formula.co.ua/uk>;
платформа для вивчення математики від освітніх експертів Matifik <https://www.matific.com/ua/uk/home/> ;

проект, що створює освітній контент широкого спектра з використанням ІТ <https://www.ed-era.com/>;

Всеукраїнська школа онлайн <https://lms.e-school.net.ua/> ;

сайт з математики 5-11 класів «У класі» <http://uklasi.com.ua/> .

Канал UKLASI.COM.UA одержав Срібну кнопку You tube (оскільки на його відео підписалося більше 100 000 користувачів).

GeoGebra – безкоштовна динамічна математична програма для всіх рівнів освіти. Дане інтерактивне середовище, засноване на принципах динамічної геометрії та комп'ютерної алгебри, призначене для створення динамічних моделей і забезпечує умови для досягнення учнем практичної та дослідницької компетенцій. Програма володіє багатьма можливостями для роботи з функціями за рахунок команд вбудованої мови. Програма має ряд додатків, які дозволяють будувати графіки та вивчати в динаміці різні функції, розв'язувати рівняння та нерівності, вивчати геометрію на площині та будувати тіла та їх перерізи в просторі. Програма дає можливість застосовувати в навчальному процесі STEM-технології. Вона написана на мові Java Маркусом Хохенвартером, перекладена на 39 мов, удостоєна багатьох нагород.

Висновки. Підводячи підсумок, можна сказати, що інформатизація освіти в Україні є одним з найважливіших механізмів,

що зачіпає основні напрямки модернізації освітньої системи. Інновації у підходах до вивчення математичних дисциплін відкривають нові перспективи для підвищення ефективності освітнього процесу. Особливу роль вони відіграють в умовах дистанційного навчання. Темпи та масштаби останніх цифрових інновацій спонукають розглядати «цифрові технології як основу та рушійну силу розвитку освіти і сучасної глобальної економіки» [1].

Список використаних джерел та літератури:

1. Биков В. Досвід: Цифрове навчальне середовище. [Електронний ресурс]. «Цифрова компетентність учителя» – Режим доступу:

<https://www.facebook.com/uesaccent/photos/pcb.1809058149395875/1809406686027688/?type=3>. – Назва з екрану.

2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти, затвердж. постановою Каб. Міністрів від 23 листоп. 2011 р. № 1392.

3. Концепція нової української школи. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

4. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>

5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти / Міністерство освіти і науки України. – 2016 . с. 11–12 .

6. Сайт «Освіта.UA: Освіта в Україні та за кордоном» Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua>.

О.Л.Ковальчук,
старший викладач
(м.Хмельницький)

УКРАЇНСЬКИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР: ВТРАЧЕНІ МОЖЛИВОСТІ ТА МАЙБУТНІ ПЕРСПЕКТИВИ

До основних чинників негативних впливів на вітчизняний інформаційний простір слід, насамперед, віднести застосування інноваційних технологій, що забезпечують розширення й поглиблення проникаючих можливостей зарубіжної інформації, зростання маніпулятивного соціально-психологічного впливу на визначену аудиторію для утвердження в її колективній свідомості заданих економічних, політичних та інших установок, формування стереотипів поведінки, сприятливих для досягнення інтересів, потрібних для утвердження інтересів суб'єкта таких впливів. З удосконаленням відповідних технологій розвиваються методики ведення інформаційних воєн, що в наш час стають важливим компонентом воєн традиційних або ж використовуються самостійно і за своїми результатами можуть бути навіть більш ефективними від них.

У зв'язку з цим американський соціолог і співробітник розвідки Л. Фараго чітко окреслює основні підходи до ведення ефективної психологічної війни:

- вона повинна бути динамічною і гнучкою, постійно пристосовуватися до подій дня і бути завжди готовою змінити свою інтерпретацію конкретного явища, щоб більш ефективно його використати за мінливих обставин;
- вона не повинна придумувати теми для обговорення, а виходити з питань і проблем, які є насправді;
- вона повинна бути замаскована, її не можна називати своїм іменем, інакше вона зазнає поразки;
- вона повинна базуватися на розвідувальній інформації, на

знанні політичних, духовних, військових, економічних, побутових особливостей країн і народів, для яких вона призначена;

- не можна керувати пропагандою здалека, хоча директиви та інструкції можуть надходити з центру, конкретне опрацювання матеріалів повинно залишатися на розсуд людей, що її поширюють;

- слід використовувати всі існуючі можливості для поширення пропаганди, особливо серед громадян тих країн, які є її об'єктом, перетворюючи їх у мимовільних поширювачів...[1, с. 35,36].

Закономірно включаючись у глобалізаційні процеси, новітні інформаційні технології для досягнення власних цілей у міжнародних відносинах використовує дедалі більша кількість держав. При цьому відчутних збитків зазнають ті члени міжнародної спільноти, які з тих чи інших причин ще не відповідають своїми можливостями в інформаційній сфері вимогам нового, інформаційного етапу розвитку цивілізації. На жаль, ця теза підтверджується ситуацією, пов'язаною з війною, що відбуваються в Україні, діяльністю кремлівських пропагандистів, орієнтованою на інформаційний простір України.

Скоординована органами державної влади пропагандистська діяльність російських ЗМІ, усіх наявних джерел виготовлення й поширення нової інформації створила уявлення:

- про ультра націоналістичну політику в Україні та бандерівців,

- про нелегітимність і некваліфікованість влади;

- про непрофесіоналізм українського військового керівництва, поразки й деморалізацію українських Збройних сил на Сході України;

- про повний розвал української економіки, відсутність мінімально необхідних обсягів енергоресурсів для виживання населення в зимовий період;

- про зростаючий осуд різко унітарної політики українського керівництва в державному будівництві, небажанні пошуку компромісів, непримиримо антиросійську політику тощо.

Характерною особливістю цієї політики є також її орієнтація не лише на українську аудиторію і громадську думку країн Заходу. Вона також успішно реалізується серед населення самої росії, про що

говорять дуже високі рейтинги і цієї політики, і самого президента-терориста путіна. Слід зазначити ще одну обставину: підтримка цієї політики росіянами є істотним фактором початку російсько-української війни. [2, с. 457]

Водночас у період інформаційної війни, при реальних загрозах національному інформаційному простору особливої ваги набуває організація злагодженого інформаційного співробітництва управлінських структур держави, у тому числі, у сфері роз'яснення змісту роботи державного управління в умовах наявного протистояння зарубіжній громадській думці, налагодження міжнародного інформаційного співробітництва в напрямі ліквідації конфлікту, організація оперативного, якісного інформування про наявний перебіг подій міжнародних організацій (Світовий банк, МВФ, Римський клуб тощо), транснаціональних корпорацій, впливових громадських організацій, національно-культурних об'єднань, регіональних еліт, блогерського активу, учасників спілкування в соцмережах, працівників інформаційної сфери, інформаційного виробництва та інших категорій учасників сучасних інформаційних обмінів [1, с. 93].

У зв'язку з цим першим і абсолютно необхідним кроком, пов'язаним з виконанням цього завдання, має стати упорядкування інформаційної діяльності в національному вимірі, ефективна координація її на державному рівні, формування національного інформаційного комплексу.

В умовах інформаційної війни лише така координація дає можливість оперативно реагувати на інформаційні диверсії, передбачати майбутні інформаційні загрози для національного інформаційного простору, знаходити шляхи їх нейтралізації, забезпечувати достовірною інформацією громадян власної країни, у тому числі й тих, які сьогодні перебувають під чужими інформаційними впливами, а також інформувати про ситуацію в країні міжнародну спільноту, про громадську думку за рубежом.

Цей комплекс має базуватися на суверенних інформаційних ресурсах – надбанні нинішнього і всіх попередніх поколінь

українського народу. Надбанні, що є основою його існування й розвитку, забезпечення національно-культурної самобутності в глобалізованому світі, орієнтиром розвитку сучасного національного інфотворення [3].

Інформаційний комплекс в умовах інформаційного суспільства має бути, таким чином, мережею соціальних структур, що координують свою діяльність у національних інтересах, оснащену засобами для виробництва, комплектування, обробки і зберігання, організації безпеки, значущої для цієї системи інформації, що забезпечує ефективне використання наявних у розпорядженні суспільства інформаційних ресурсів, сприяє їхньому оновленню і розвитку, необхідному для суспільного прогресу. В умовах зростаючої активізації глобальних процесів у сучасному світі саме загальнонаціональний соціальний інформаційний комплекс має стати запорукою нейтралізації сучасних інформаційних загроз і використання позитивних факторів розвитку інформатизації

Бурхливий розвиток технологій соціальних мереж, таким чином, на сьогодні явно не збігається зі значною інерційністю реагування на інформаційні процеси державної організаційно-правової системи. І правотворча система, і методологія, і організація інформаційної безпеки потребує зміни підходів у розв'язанні проблем, що актуалізуються сьогодні. Ці проблеми не можуть бути вирішеними не тільки без матеріально-технічного, методологічного оновлення, сучасного кадрового забезпечення органів контролю, а й без обов'язкової постановки належної прогностно-аналітичної діяльності, вивчення закономірностей розвитку сучасних інформаційних процесів. Без державної роботи, покликаной забезпечувати соціальну стабільність і сталий розвиток, забезпечувати задоволення інформаційно-психологічних інтересів особи, суспільства [4, с. 677].

За усі роки незалежності фактично нічого не було зроблено для того, щоб українці, незалежно від місця їх проживання, на заході чи на сході, отримали відчуття " єдиного українського простору". Зараз, під час війни, українські телеканали об'єднались заради

цілодобових єдиних новин і, дійсно, це об'єднує націю. Це відчуття приходить, через усвідомлення своєї особистої причетності й відповідальності за те, що відбувається в нашій країні.

Також усвідомлення відбувається через формування національного інформаційного простору, найголовнішою складовою якого є книга. Саме книга є носієм об'єднувального начала тих знань, які різношерстий народ цементує в політичну націю, а не політично заангажовані теле- і радіопрограми, які швидше є відображенням суб'єктивного бачення ситуації та інтересів власників телерадіоканалів.

Однак протягом усієї доби незалежності владою робилося все, щоб українська книга не виконала своєї націє- і державоутворювальної ролі. Спочатку була зруйнована система книгорозповсюдження, яка забезпечувала обмін літературою між регіонами і давала можливість «східнякам» бачити світ очима «западинців», і навпаки. Що фактично призвело до руйнації українського ринку книги і процесу обміну "носіями свідомості" та локалізації діяльності видавництва і ходження їхніх видань практично лише в межах того регіону, де вони дислокуються. Щоб завершити цей процес і повністю перетворити Україну з цілісного інформаційно-ментального полотна на ковдру, зшити з різнобарвних шматків тканини, притягнутих силоміць одне до одного, було запущено процес спочатку зменшення, а на наступний рік взагалі припинення бюджетного фінансування бібліотек на поповнення ними фондів.

«Таким чином було зроблено все можливе для того, щоб у незалежній державі, де відбулася зміна суспільного ладу і форм власності, було максимально збережено і законсервовано форматне, хоч я й не люблю цей термін, «совкове» світосприйняття. Це нагадує мені ситуацію, коли після перемоги Півночі над Півднем під час громадянської війни у США відпущені на волю раби виламували ворота в мастках своїх рабовласників, вимагаючи повернути їх у бараки і дати мисочку їхньої щоденної юшки» - Олександр Афонін, президент ГО «Українська асоціація видавців і книгорозповсюджувачів» [5].

І те, що сьогодні доволі значна частина населення України, є носієм оцієї рабської свідомості, є результатом повного ігнорування людини як головного капіталу держави, свідомості громадян як основного елементу, що цементує націю і державу, і книги як творця людської особистості та її громадянської, патріотичної свідомості.

Нині ж, в умовах кризи, породженої пандемією коронавірусу, війною, вітчизняне книговидавництво доведено до катастрофічного стану, який взагалі загрожує колапсом видавничої галузі, а отже і колапсом соціальної та національної свідомості населення України.

Ефективна робота інформаційної системи на загальнодержавному рівні може забезпечити як конструктивні інформаційні обміни України на міжнародній арені, так і розвиток національної інформаційної бази при мобілізації вітчизняних ресурсів і можливостей, що є важливою передумовою прогресу суспільства. Вона обумовлюється тим, що, як показує міжнародна і внутрішньодержавна практика сучасності, з активізацією інформаційних процесів у суспільстві актуалізується потреба посилення впливу держави на ці процеси.

Такі координаційні впливи збігаються з основними завданнями, що має вирішувати сучасний інформаційний комплекс. По-перше, держава має забезпечувати якісний доступ усіх категорій громадян до продукованої нею інформації, як до офіційних матеріалів, так і до роз'яснення змісту своєї власної діяльності. Для цього здійснюються відповідні правові, матеріально-технічні та інші заходи, розвиваються магістральні інформаційні комунікації, налагоджується власне виробництво й поширення інформації.

При цьому всі інформаційні обміни, що здійснюються за допомогою контрольованих державою інформаційних комунікацій, є вертикальними інформаційними комунікаціями.

По-друге, держава об'єднує задля реалізації планів, проектів суспільного розвитку потенціал інформаційних, інформаційно-аналітичних центрів, творчий потенціал громадських організацій, діяльність наукових установ, що продукують нову, необхідну для розвитку інформацію в контексті формування структур

інформаційного суспільства.

Вона також має опікуватися організацією діяльності центрів комплектування та організації високопродуктивного використання наявних інформаційних ресурсів, особливу увагу звертаючи на збереження і збагачення суверенних інформаційних ресурсів. У зв'язку з цим потребується технологічне й методологічне оновлення діяльності бібліотечних, архівних і музейних установ.

У справі комплектування центрів зберігання суспільно корисних інформаційних ресурсів зростаючого значення набуває комплектування новими, необхідними для національного розвитку зарубіжними інформаційними ресурсами. Використання передового науково-технологічного зарубіжного досвіду в комплексі з національними здобутками і прагненнями на шляху суспільного прогресу стає важливим фактором сучасного інноваційного розвитку, важливим пріоритетом Української держави.

По-третє, вертикальні інформаційні обміни в суспільстві, ініційовані державою, обумовлюють необхідність створення та вдосконалення надійних соціальних комунікацій, доступних для всіх членів суспільства. Система цих комунікацій, підтримувана національними організаційно-правовими та технікотехнологічними засобами, становить інфраструктуру інформаційних обмінів у рамках національного інформаційного простору.

Відкритість влади для громадян, прозорість її рішень і дій сприяють зміцненню її легітимності та забезпечують їй можливість адекватно реагувати на актуальні проблеми внутрішньодержавного розвитку й міжнародних відносин.

Водночас налагодження зворотного зв'язку – від інститутів громадянського суспільства до органів державної влади – дає останнім змогу сформувати уявлення стосовно співвідношення діяльності владних структур і підтримки їх громадянами, уявлення про ефективність політики влади, що в результаті виявляється ключовим фактором для стабільності або нестабільності всієї системи. Функціонування цього механізму сприятиме консолідації суспільства, вихованню в його членів почуття причетності до

загальносуспільної діяльності, патріотизму.

По-четверте, поряд із зростанням необхідності залучення інноваційної інформації зарубіжного виробництва для розв'язання проблем суспільного розвитку держава в інформаційному суспільстві має сприяти просуванню вітчизняних інформаційних продуктів на міжнародні інформаційні ринки, продуктів, виготовлених і в державних наукових, науково-інформаційних структурах, і в приватних структурах, недержавних аналітичних центрах, фондах тощо.

При цьому інформаційна продукція має бути прирівняна до всіх інших видів продукції і бути підпорядкована всім правилам, що стосуються експортних операцій. Міжнародне правове законодавство в інформаційній сфері має бути своєчасно імплементоване в правову базу України.

Держава має сприяти участі вітчизняних правників у підготовці нових правових актів, що 10 Інформаційна складова соціокультурної трансформації українського суспільства стосуються інформаційної сфери, і відстоювати в новому законодавстві національні інтереси. По-п'яте, важливою функцією держави є організація безпеки національного інформаційного простору. Розвиток глобальних процесів на основі всеосяжної інформатизації створює широку різноманітність інформаційних загроз від витіснення на внутрішньому інформаційному ринку вітчизняних продуктів більш конкурентоспроможними в силу опори на передову матеріально-технічну й технологічну базу зарубіжними інформаційними продуктами аж до ведення цілеспрямованих, з більш відчутною вражаючою силою в боротьбі за розум громадян, інформаційних воєн.

У зв'язку з цим держава зобов'язана для захисту свого інформаційного простору використовувати всі традиційні правові, правоохоронні важелі, свій вплив на вертикальні інформаційні комунікації, засоби комплектації вітчизняними й зарубіжними ресурсами національних інформаційних баз, а також державну систему інформаційного виробництва.

В інформаційних протистояннях на нинішньому етапі

суспільного розвитку остання набуває дедалі більшого значення, оскільки здатна генерувати контрпропагандистські інформаційно-аналітичні продукти, з їхньою допомогою діяти на упередження при організації ефективної прогнозно-аналітичної роботи. Держава на цьому етапі розвитку суспільства стає основним інструментом консолідації в суспільстві, «організуючим началом і координатором буття» інформаційної системи, що охоплює національний інформаційний простір, сприяє його розвитку, забезпечуючи в процесі своєї трансформації прогрес у сфері демократичних перетворень.

З точки зору сучасного національного розвитку держава має можливості для введення в рамки суспільного інтересу процес розвитку соціальних мереж. Адже утвердження в інформаційній сфері України соціальних мереж не лише сприяє розвитку взаєморозуміння в суспільстві, обміну інформацією, що стимулює прогрес, загальносуспільній консолідації, зміцненню кооперативних зв'язків у різних сферах суспільної діяльності.

Якщо ж нинішня влада, як і її попередники, заявить і після війни, що питання інформаційного простору, інформаційної безпеки і книги як їхньої основи «не на часі», то дуже боляче за майбутнє України як суверенної держави й землі, захищаючи яку віддали своє життя тисячі воїнів та страчено тисячі безневинних жертв. Бо цю «державну ковдру» ще поки тримає не територія, а свідомість людей...

Список використаних джерел та літератури:

1. Смола Л. Є. Детермінанти політичного процесу сучасності: теоретико-методологічний аналіз в інформаційно-психологічному вимірі. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010.
2. Червак Б. Щодо функціонування засобів масової інформації // Актуальні проблеми міжнародної безпеки: український вимір. – К.: Стило, 2018.
3. Олійник О. В., Соснін О. В., Шиманський Л. Є. Політико-правові аспекти формування інформаційного суспільства суверенної і незалежної держави. – Режим доступу:

http://www.niss.gov.ua/book/Sosnin_2.htm.

4. Ноєвий Ю. Проблема інформаційно-психологічної безпеки України в системі державного моніторингу та прогнозування // Актуальні проблеми міжнародної безпеки: український вимір. – К.: Стилос, 2010.

5. Інтерфакс-Україна – новини України та світу. Режим доступу: <https://ua.interfax.com.ua/news/blog/780866.html>

Д.В. Костенко,
*кандидат педагогічних наук, доктор філософії в галузі
державного управління
(м.Київ)*

Л.В. Кучерява,
*кандидат філологічних наук, доцент
(м.Київ)*

D. Kostenko,
*candidate of Pedagogical Sciences
(Kyiv)*

L. Kucheriava,
*candidate of Philological Sciences
(Kyiv)*

SOCIAL AND PSYCHOLOGICAL FACTORS APPLIED TO SUPPORT HUMANS IN EMERGENCIES

Emergencies are events that go beyond the ordinary life of man and threaten his physical and mental integrity, lead to the destruction of the social structure of communities and social order [1]. Accidents, catastrophes, natural disasters and other events, such as epidemics, terrorist acts, armed conflicts, etc., usually lead to emergencies. They have different scales in terms of the area of their distribution, the number of victims, the amount of economic losses and so on. Wars and armed conflicts have a special place among all types of emergencies, as they always lead to human losses, displacement, stress, and economic turmoil in the lives of many people. Situations, events and circumstances that arise in the context of armed conflict and may adversely affect people, mainly due to the following factors: being in a combat zone (both military and civilians), being under fire, in a zone of mass destruction ; captivity (including abduction, hostage-taking); the presence of injuries, life-threatening injuries; sudden violent death (for example, a murder witnessed by a

person); forced relocation from the place of permanent residence; loss of contact with loved ones and fear for their safety and the safety of relatives and friends; hunger or threat of hunger; sudden loss of property and worries about how to survive. All this affects the well-being of people. Emergencies make it impossible to meet a significant part of the needs of the population and significantly affect the well-being of man, family and community. People experience this situation differently. Some of them “withstand temporary shock due to loss or potentially traumatic events extremely well, without visible impairment of their ability to function at work or in a close relationship” [2]. That is, they recover using their own ways of shopping, which are formed and maintained by the external environment. Others need only basic support to improve their well-being. And in the third, there are more significant mental health problems (or the same problems that existed before) that need specialized support [3]. Therefore, the response to emergencies will be significantly different in each case, as each person will experience the same event differently.

Despite the fact that emergencies affect the entire population, the following groups of people need special support: people who are in the conflict zone; internally displaced persons, refugees, migrants with unregulated status, local population; families of servicemen, participants in armed conflict; servicemen, participants in the armed conflict (with disabilities, veterans). Some of them are able to cope with the consequences of emergencies relatively well, while others are at greater risk of negative psychological and social influences. Additionally, people in need of special support include: women (eg. pregnant women, mothers, single mothers, widows and, in some cultures, unmarried women and adolescent girls); men (combatants; unemployed men who cannot support their families; young men who are in the conflict zone and those who have experienced violence); children (left without parental supervision; orphans and children deprived of parental care; children who have been trafficked for use in armed conflict, labor and / or sexual exploitation; children in conflict with the law; children, who live and work on the streets); elderly; people living below the poverty line; people in boarding schools (orphans,

children deprived of parental care; the elderly; people with mental health problems), etc.

Isolating such groups of people as vulnerable does not mean that they are passive “victims”. Although they need support, they often have access to resources that contribute to the well-being of their families and their active participation in the social, religious and political life of the community [1].

Basic principles of emergency support: 1) human rights and justice; 2) community participation; 3) the principle of “doing no harm”; 4) use of available resources and capabilities; 5) integration of support systems.

The principle of “human rights and justice” implies the need to promote respect for human rights and justice, in particular the non-discrimination of those whose rights may be violated in emergencies. The goal of the organizations is to achieve the maximum level of justice regarding the availability and accessibility of mental and psychosocial support for the affected population according to the identified needs, without restrictions on gender, age, language, political views, ethnicity, etc.

Fundamental human rights are defined in the Universal Declaration of Human Rights, adopted by the UN General Assembly on December 10, 1948. Most of them are violated in emergencies and conflicts in particular. And in accordance with the ethical principles of social work, social workers are obliged to respect the human right to self-determination, to promote the realization of the human right to participate, to perceive each person holistically, and to identify and develop their strengths.

Discrimination is a negative act caused by stigma, which is carried out in order to devalue and reduce the vital opportunities of the stigmatized person; intentional restriction of the rights of part of the population, certain social groups or individuals on certain grounds (race, age, sex, nationality, religious beliefs, sexual orientation, health status). In emergencies, such people can often be the majority of the affected population, especially those who are most vulnerable.

According to J. Rawls’s theory of social justice, the freedoms of citizens must be established in a just society, and rights guaranteed by justice cannot be the subject of political bargaining. It defines the following

basic principles of social justice: 1) everyone should have equal rights with regard to the greatest scheme of equal fundamental freedoms, compatible with similar schemes of freedoms for others; 2) social and economic inequalities can benefit everyone. A just society, according to J. Rawls, must provide the following basic benefits: 1) basic freedoms (freedom of conscience, freedom of thought, etc.); 2) freedom of movement and choice of occupation, a wide choice of opportunities; 3) power, authority and responsibility are acquired depending on the position and place of work; 4) profit and wealth in the broadest sense as universal means of exchange value, necessary in order to directly or indirectly achieve a wide range of goals; 5) the social basis of self-esteem of individuals, which allows citizens to feel their own importance as individuals, to develop and realize their moral qualities and achieve their own goals with self-respect.

Health inequalities include unequal access to resources needed to improve and maintain health, as well as inequalities that violate human rights. According to the ethical principles of social work, at the practical level, social workers must: 1) combat negative discrimination; 2) recognize diversity; 3) equitable distribution of resources; 4) fight against unfair policies and practices; 5) work in solidarity. It is necessary to strive for the maximum level of justice regarding the availability and accessibility of mental and socio-psychological support for the affected population in accordance with the identified needs, regardless of gender, age, language and ethnicity.

Community participation. Affected communities are inhabited by both displaced persons and the local population, and usually these communities consist of several groups that can compete with each other. Community participation will help different subgroups of local people maintain or regain control over decisions that affect their lives, as well as establish a sense of responsibility that is important for ensuring the quality, fairness and sustainability of the program. From an early stage of an emergency, local people should be involved as much as possible in the processes of analysis, development, implementation, monitoring and evaluation of assistance.

The principle of “doing no harm” is one of the most important

principles of psychosocial support. The actions taken must not be detrimental to mental, physical or social health. Humanitarian aid is an important means of supporting people affected by emergencies, but aid can also inadvertently cause harm. The possibility of harm may be due to the following factors: high expectations; vain promises; focusing on what people are unable to do; separate services that can lead to stigma; foreign workers do not have a clear understanding of local customs and culture, which causes misunderstandings; ignoring the needs of the local population. The risk of potential harm can be reduced in a variety of ways, including: participating in coordination groups to learn from others and minimize duplication or gaps in the response system; developing interventions based on relevant information; support for the principles of due diligence, openness to control and external audit; development of cultural delicacy and competence; constant updating of information on the evidence base on the application of effective practices; promoting an understanding and consistent discussion of universal human rights, the balance of power between outsiders and affected people, and the value of community-based approaches.

Use of available resources and capabilities. All affected groups have assets or resources that support mental health and psychosocial well-being. The key principle, even in the early stages of an emergency, is to strengthen local capacity, support self-help activities and strengthen already available resources. Externally coordinated programs often lead to inadequate mental health and psychosocial support and often limit the potential for self-development. Where possible, it is important to develop both government and civil society capacity. The key tasks are to identify, mobilize and strengthen the skills and capabilities of the individual, family, community and society.

You need to help and support the actions of the local population at every stage, but you should not do for people what they can do on their own. At the family and community level, measures should be taken as soon as possible to strengthen and strengthen local support and self-help systems. Self-help is vital because a sense of control over some aspects of life contributes to the mental health and psychosocial support of people

after the experience. Affected groups of people usually have formal and informal connections through which they organize themselves to meet collective needs. Sensitivity and critical thinking need to be shown in promoting social support to society and self-help processes.

Integration of support systems. Activities and programs should be as integrated as possible. There is a danger of creating an overly fragmented system of social support for health care when providing autonomous services, for example, aimed exclusively at working with rape victims or people with a certain diagnosis. Measures integrated into broader systems (eg. existing community support mechanisms, formal / informal school systems, general health services, general mental health services, social services, etc.) tend to involve more people, are often more resilient and mostly less stigmatizing.

Emergencies affect people differently, so they need different types (levels) of support to update or strengthen resilience. Successful organization of mental health and support requires a multi-level system of care that can meet the needs of different populations.

References:

1. Керівництво МПК з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в умовах надзвичайної ситуації : [пер. з англ.] / Міжвідомчий постійний комітет. – Київ : Унів. вид-во Пульсари, 2017. 216 с
2. Bonanno GA What predicts psychological resilience after disaster? The role of demographics, resources, and life stress / G.A.Bonanno, S.Galea, A.Bucciareli, D.Vlahov // Journal of Consulting and Clinical Psychology. 2007. Vol. 75, Issue 5. P.671 – 682.
3. Facilitator guide MHPSS in Complex Emergencies Training Course. Setting Up Community-Based Supports: Training materials, 2016. 17 p.

Ю.В. Костюк,
здобувач Phd,
(м. Київ)

Ю.О. Самойленко,
кандидат технічних наук
(м. Київ)

І.В. Костюк,
кандидат технічних наук
(м. Київ)

ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ В КОРПОРАТИВНІЙ ІНФОРМАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ НА ОСНОВІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У сучасних умовах інформатизації суспільства важливою є необхідність захисту інформаційних ресурсів. Однією з найважливіших особливостей інформації є можливість її існування у різних формах та її здатність поширюватися різними каналами. Крім того, негативні наслідки може спричинити не тільки факт втрати конфіденційної інформацією, а й порушення її цілісності та доступності.

Разом з тим, в даний час спостерігається зростання обсягу ринку засобів захисту інформації, що зумовило можливість реалізації концепції проектування з використанням типових рішень засобами захисту, яка є більш доступною для більшості недержавних установ, які не оперують інформацією, але містять державні секрети і мають невисокий бюджет. При цьому одним із найважливіших завдань оптимальної побудови комплексної системи захисту інформації (КЗІ) є вибір з безлічі наявних засобів такого їх набору, який дозволить забезпечити нейтралізацію всіх потенційно можливих інформаційних загроз з найкращою якістю та мінімально можливими витраченими на це ресурсами [1, 2].

Новий етап у розвитку обміну інформацією, що

характеризується інтенсивним впровадженням сучасних інформаційних технологій, широким поширенням локальних, корпоративних і глобальних мереж, впливає на якість інформаційного обміну.

Корпоративні інформаційні системи (КІС) стають сьогодні одним із головних інструментів управління бізнесом, найважливішим засобом виробництва сучасного підприємства, вони використовуються у банківській, фінансовій сферах, у сфері державного управління. КІС включають також інфраструктуру та інформаційні послуги. Зрозуміло, що застосування інформаційних технологій немислимо без підвищеної уваги до питань інформаційної безпеки через наявність загроз захищеності інформації [2].

Регулярно публікуються дані про збитки в світовій економіці від комп'ютерних атак. Очевидно, що застосовувані традиційні комплекси систем захисту інформації (СЗІ) в сучасних інформаційних системах (ІС) практично не дозволяють забезпечувати виконання вимог захисту інформації протягом усього періоду функціонування ІС. Критична ситуація у сфері інформаційної безпеки посилюється у зв'язку з появою невідомих раніше типів інформаційних впливів та використанням глобальної мережі для зовнішніх та внутрішніх електронних транзакцій підприємства.

Таким чином, без належного захисту інформації впровадження інформаційних технологій може виявитися економічно не вигідним. З іншого боку, забезпечення інформаційної безпеки створює обмеження у роботі користувачів, забирає обчислювальні ресурси, але гарантує збереження конфіденційності, цілісності, доступності з ймовірністю, пропорційною витратам.

Відомо, що найефективніше завдання захисту інформації вирішуються в межах попереджувальної стратегії захисту, коли на етапі проектування оцінюються потенційно можливі загрози і реалізуються механізми захисту від них. При цьому на етапі проектування системи захисту інформації розробник, не маючи статистичних даних про результати функціонування створеної системи, змушений приймати рішення про склад комплексу засобів

захисту інформації, перебуваючи в умовах значної невизначеності. Проте, методологія проектування систем захисту має надавати можливість реалізації випереджуючої стратегії захисту.

Тому забезпечення інформаційної безпеки має бути не одноразовою дією, а постійним процесом з успішним використанням сучасних інформаційних технологій, необхідних для ефективного управління системою захисту. До завдань системи управління захистом інформації в ІС можна віднести визначення раціональних наборів засобів захисту при варіюванні вимог до рівня захищеності, а також подійне управління в реальному масштабі часу (реагування на аномальні події та запобігання можливим невідомим типам загроз) [3].

Аналіз публікацій останніх років свідчить про те, що, незважаючи на інтенсивні дослідження в галузі розробки методів та систем захисту інформації, проблема забезпечення інформаційної безпеки залишається надзвичайно актуальною, тому що вимагає розробки нових підходів до її вирішення, серед яких відзначаються дослідження у галузі методології інтелектуального забезпечення процесами захисту інформації.

Не всі СЗІ мають властивість інтелектуальності, що потребує комплексного вирішення низки наукових завдань, спрямованих на створення нових теоретичних моделей і методів для розробки на їх основі архітектури інтелектуальної СЗІ (ІСЗІ). Основна на сьогоднішній день наукова проблема в галузі побудови ІСЗІ – це забезпечення автоматизованої підтримки прийняття рішень щодо всього комплексу завдань, які розв'язують ІСЗІ. Це викликає потребу в інфраструктурному програмному забезпеченні, у якому реалізовані математичні методи прийняття рішень щодо управління СЗІ.

Для сучасного етапу розвитку теорії та практики забезпечення захисту інформації характерна наступна суперечлива ситуація: з одного боку, посилена увага до безпеки інформаційних об'єктів, суттєве підвищення вимог щодо захисту інформації, прийняття міжнародних стандартів у галузі інформаційної безпеки (ІБ), постійне зростання витрат на забезпечення захисту, з іншого – це неухильно

зростаючий збиток від комп'ютерних атак, заподіяний власникам інформаційних ресурсів.

Тому для успішного використання сучасних інформаційних технологій необхідно ефективно керувати не лише мережею, а й СЗІ, при цьому автономно має працювати система, що реалізує управління складом подій інформаційної безпеки, планування модульного складу СЗІ та аудит. Оскільки об'єкт управління – СЗІ є дуже складною організаційно-технічною системою, що функціонує в умовах невизначеності, суперечливості та неповноти знань про стан інформаційного середовища, управління такою системою має бути засноване на застосуванні системного аналізу, методів теорії прийняття рішень та необхідної інтелектуальної підтримки.

Разом з тим у галузі розробки методів і систем захисту інформації в даний час практично відсутні дослідження, спрямовані на забезпечення автоматизованої підтримки управління захисту інформації для вирішення проблеми забезпечення необхідного рівня захищеності інформації протягом усього періоду функціонування СЗІ [4].

Одним із варіантів вирішення даної проблеми є використання методів інтелектуальної підтримки управління захисту інформації у корпоративній інформаційній системі, яка, у свою чергу, вимагає розробки на основі принципів системного аналізу та загальнонаукових підходів методологічних основ управління захистом інформації, відповідних моделей, методів, алгоритмів та програмного забезпечення. Використовуються методи системного аналізу, теорії нечітких множин та нечіткої логіки, теорії множин, теорії графів, теорії ймовірностей, теорії прийняття рішень, теорії захисту інформації, теорії управління, методи експертного оцінювання.

На сьогоднішній день елементи системи інформаційної безпеки обираються шляхом порівняльного аналізу технічних та економічних показників засобів захисту, які включаються до складу системи комплексного захисту інформації.

Загальні витрати на забезпечення інформаційної безпеки

об'єкта відповідно до вимог захищеності визначаються у специфікаціях засобів реалізації плану захисту інформації. Необхідно враховувати, що пряме скорочення рекомендованих засобів захисту неминуче призведе до певних проломів у системі безпеки.

Створення системи комплексного захисту вимагає тривалого часу, залучення великої кількості експертів і фахівців. Термін служби комплексної системи захисту інформації (КСЗІ) є досить тривалим. Протягом терміну служби кілька разів може змінитись склад її технічних засобів. Виходячи з цього, одним з основних питань, які розв'язують розробники КСЗІ, є завдання раціоналізації складу технічних засобів (як варіанти системи), що забезпечують збереження її ефективності протягом життєвого циклу [2, 3].

Для забезпечення заходів інформаційної безпеки будь-яка організація повинна нести певні витрати. Очевидно, що найбільш сприятливим для підприємства є таке положення, коли рівень витрат на безпеку є раціональним, при якому необхідний стан нормального функціонування автоматизованої системи забезпечується за мінімальних витрат на систему захисту.

Методика формування комплексу засобів захисту ґрунтується на генетичному алгоритмі оптимізації багатоекстремальної, недиференційованої, дискретної цільової функції, заданої у вигляді процедури. Вона заснована не на суб'єктивних думках проектувальника системи безпеки як за використання кращих практик, а на науково обґрунтованій оцінці ймовірності успішної реалізації деструктивних впливів за наявності конкретного набору механізмів захисту. Звичайно, такий підхід повною мірою не позбавлений суб'єктивізму, оскільки використовує експертну інформацію для визначення окремих характеристик зловмисника та засобів захисту інформації, однак розробка такої методики безсумнівно надасть практичну допомогу інтеграторам систем захисту інформації. Методика дозволяє формувати обґрунтований оптимальний у сенсі максимуму ефективності функціонування варіант комплексу засобів захисту на об'єкті інформатизації. програмне забезпечення дозволяє повною мірою реалізувати

розроблену методику вибору оптимального складу комплексу засобів захисту інформації при реалізації випереджувальної стратегії захисту інформації, що циркулює на об'єкті інформатизації. Удосконалення програмного забезпечення та інтеграція його до складу системи автоматизованого проектування дозволить суттєво скоротити трудовитрати та час, необхідних для проектування комплексних систем захисту інформації. Таким чином, методика не суперечить існуючій стратегії формування комплексної системи захисту на об'єктах інформатизації. Варіанти КСЗ (комплексної системи захисту), отримані на основі застосування методики, враховують формальний профіль зловмисника, зміну захищеності інформації та вартості проекту з часом, логіку діяльності зловмисника щодо реалізації деструктивних впливів. Крім того, при застосуванні методики обґрунтовується вибір того чи іншого варіанту КСЗ, при цьому отриманий на виході методики варіант є найкращим у сенсі обраного критерію, що дозволяє зменшити ризик успішної реалізації деструктивного впливу на інформацію, яка захищається.

Концепція побудови моделі загроз порушення інформаційної безпеки, що базується на описі загроз як за допомогою просторових графових моделей, так і розроблених дерев загроз, що є формою організації знань про навмисні загрози, систематизовані в інтегральній структурній моделі каналів несанкціонованого доступу, витоку та деструктивних впливів. Модель протидії загрозам інформаційної безпеки в корпоративній інформаційній системі, заснована на застосуванні методу, адаптованого для прийняття рішень щодо вибору раціонального варіанту реагування та інтелектуальних механізмів чисельної оцінки ймовірності атаки. Метод формування раціонального модульного складу системи захисту інформації базується на морфологічному підході та моделі захисту, яка дозволяє отримати комплекс засобів захисту, сертифікованих за заданим класом захищеності, що задовольняє вимоги до допустимих витрат на реалізацію. Метод та алгоритм оцінки рівня захищеності інформації (ризик порушення інформаційної безпеки), що базуються на моделі захисту та отриманні необхідних для розрахунків чисельних значень

ймовірності вразливостей на основі технічних характеристик засобів захисту з використанням механізму нечіткого логічного висновку.

Методологічні основи побудови архітектури системи управління захистом інформації в корпоративній інформаційній системі, які базуються на системному аналізі та загальних закономірностях побудови систем управління полягають у сукупності принципів організаційно-технічного та оперативного управління для вирішення слабоформалізованих завдань вибору як раціонального модульного складу системи захисту інформації, так і раціонального варіанта реагування на події безпеки, що дозволяє приймати оперативні та обґрунтовані рішення для забезпечення необхідного рівня безпеки інформації. Концепція побудови моделі загроз, яка базується на розробленій класифікаційній схемі загроз та на описі загроз як за допомогою просторових моделей, так і за допомогою розроблених дерев загроз, полягає у формі організації знань про навісні загрози, систематизовані в інтегральній структурній моделі каналів несанкціонованого доступу, витоків та деструктивних впливів, що дозволяє провести всебічний аналіз реальних загроз у ході передпроектного обстеження, підвищити адекватність моделі загроз для конкретного об'єкта захисту. Щодо формування раціонального комплексу засобів захисту, то він полягає в тому, що на основі моделі захисту розробляються морфологічні матриці, генеруються варіанти наборів засобів захисту з використанням допоміжних матриць сумісності програмно-апаратних засобів, розробляється система ієрархічних критеріїв якості засобів захисту на основі їх технічних характеристик, вибирається раціональний варіант набору захисту за цільовою функцією, що максимізує відношення сумарного показника «захищеність інформації» до сумарного показника «витрати», до складу системи захисту інформації включаються раціональні набори, сумарна вартість яких не перевищує виділених на захист ресурсів, що дозволяє отримати комплекс засобів захисту, сертифікованих за заданим класом захищеності, що задовольняє вимогам до допустимих витрат на його реалізацію.

Очевидно, що метод та алгоритм оцінювання рівня

захищеності інформації (ризик порушення інформаційної безпеки) в корпоративній інформаційній системі полягає в тому, що необхідні для розрахунків ймовірності вразливостей оцінюються з використанням механізму нечіткого логічного висновку на основі даних про технічні характеристики засобів захисту, а адекватність методу не залежить від наявності або відсутності достовірних статистичних даних щодо інцидентів інформаційної безпеки, тому це дозволяє забезпечити застосування методу на стадії розробки системи захисту інформації, оперативність оцінювання, порівняння різних комплексів засобів захисту в кількісному вираженні.

Практична цінність методів та засобів захисту полягає в тому, що вони дозволяють скоротити час розробки систем захисту інформації, підвищити оперативність планування раціонального модульного складу СЗІ за рахунок створення інформаційного та програмного середовища при проектуванні та в процесі експлуатації СЗІ, а також підвищують обґрунтованість прийнятих рішень щодо оперативного та організаційно-технічного управління захистом інформації.

Список використаних джерел та літератури:

1. Ліпкан В. А., Максименко Ю. Є., Желіховський В. М. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції: навч. посіб. Київ : КНТ, 2006. 280 с.
2. В. Л. Бурячок, В. Б. Толубко, В. О. Хорошко, С. В. Толюпа, Інформаційна та кібербезпека: соціотехнічний аспект. В. Б. Толубко, Ред. Київ: ДУТ, 2015, 288 с.
3. Тихомиров О. О. Забезпечення інформаційної безпеки як функція сучасної держави: монографія / заг. ред. Р. А. Калюжний. Центр навч.-наук. та наук.-практ. вид. НА СБ України, 2014. 196 с.
4. Костюк Ю.В., Самойленко Ю.О. Моніторинг інформаційної безпеки в інформаційно-комунікаційних системах та мережах // Управління та адміністрування в умовах протидії гібридним загрозам національній безпеці: Матеріали II Міжнародної

науково-практичної конференції (м. Київ, 7 грудня 2021 року). К.:
ДУІТ, ХНУРЕ. 2021. с. 670.

УДК 311

О.І. Кулинич,

*доктор економічних наук, професор
(м.Хмельницький)*

Р.О. Кулинич

*доктор економічних наук, професор
(м.Хмельницький)*

ВИКОРИСТАННЯ СТАТИСТИЧНИХ ІНДЕКСІВ У ПРОГНОЗУВАННІ ВПЛИВУ ЧИННИКІВ НА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЯВИЩ

Поряд з використанням статистичних індексів для аналізу впливу чинників на формування обсягу валового внутрішнього продукту в динаміці важливе значення має також застосування індексного аналізу при встановленні прогнозів (завдань, планів, нормативів) економічних явищ.

Покращення використання наявної статистичної інформації в плануванні і управлінні макро- та мікроекономічними процесами, що відбуваються як на загальнодержавному, так і регіональному рівнях, значною мірою залежить від рівня застосування статистичних методів для її аналізу при підготовці управлінських рішень.

Вирішення цього завдання можна досягти на основі індексного методу, який дозволяє надати статистичну оцінку факторів при обґрунтуванні прогнозів (планів, завдань чи нормативів) економічних явищ.

Для оцінки прогнозів за такими показниками, як валовий внутрішній продукт, валовий регіональний продукт, витрати робочого часу тощо, потрібно на основі нормативної інформації (прогнозованих чи запланованих значеннях показників) виявити взаємозумовленість і кількісно оцінити взаємозв'язок факторів, що

визначають їх розвиток в прогнозованому майбутньому періоді.

Розглянемо способи використання взаємозв'язку статистичних індексів для аналізу впливу факторів чисельності зайнятих працівників в усіх сферах економіки й їх середньої продуктивності праці на обсяг валового внутрішнього продукту в наступному періоді. Тут як базу порівняння необхідно прийняти вихідні фактичні рівні, а замість звітних даних – значення прогнозованої (запланованої) чисельності працюючих і їх прогнозованого (запланованого) середнього рівня продуктивності праці майбутнього періоду (система формул) [1, 2]:

Індексний аналіз:

$$\frac{\sum p_{nl}q_{nl}}{\sum p_{\phi}q_{\phi}} \cdot \frac{\sum T_{nl}}{\sum T_{\phi}} = \left(\frac{\sum p_{nl}q_{nl}}{\sum T_{nl}} : \frac{\sum p_{\phi}q_{\phi}}{\sum T_{\phi}} \right)$$

Факторний аналіз:

$\sum p_{nl}q_{nl} - \sum p_{\phi}q_{\phi}$	$(\sum T_{nl} - \sum T_{\phi}) \times \frac{\sum p_{\phi}q_{\phi}}{\sum T_{\phi}}$	$\left(\frac{\sum p_{nl}q_{nl}}{\sum T_{nl}} - \frac{\sum p_{\phi}q_{\phi}}{\sum T_{\phi}} \right) \times \sum T_{nl}$
Загальне збільшення / зменшення	зміни чисельності робітників	в т.ч. внаслідок: зміни середньої продуктивності праці

Завдяки такому підходу видно, що прогнозована зміна обсягу валового внутрішнього продукту (загального кількісного показника) в чітко визначених обсягах у прогнозованому періоді буде сформована за рахунок зміни в часі значень досліджуваних основних чинників: середнього рівня продуктивності праці зайнятих економічною діяльністю та чисельності зайнятих

працівників в усіх сферах економіки також відповідно у чітко окреслених кількісних межах..

Проте більш точний результат статистичної оцінки факторів прогнозованого росту обсягу валового внутрішнього продукту отримують при використанні показника середнього рівня продуктивності праці зайнятих економічною діяльністю в зіставних цінах. Розрахунок впливу факторів на зміну прогнозованого приросту обсягу валового внутрішнього продукту тут доповнюється вивченням фактора ціни [3, 4]:

Індексний
аналіз:

$$\frac{\sum p_{nl}q_{nl}}{\sum p_{\phi}q_{\phi}} = \frac{\sum T_{nl}}{\sum T_{\phi}} \times \left(\frac{\sum p_{\phi}q_{nl}}{\sum T_{nl}} : \frac{\sum p_{\phi}q_{\phi}}{\sum T_{\phi}} \right) \times \frac{\sum p_{nl}q_{nl}}{\sum p_{\phi}q_{nl}}$$

Індекс прогнозованого обсягу ВВП у фактичних цінах	Індекс прогнозованої чисельності зайнятих працівників в усіх сферах економіки	×	Індекс прогнозованого рівня продуктивності праці	×	Індекс прогнозованого рівня цін (дефлятор ВВП)
---	---	---	--	---	---

Факторний
аналіз:

$$\sum p_{nl}q_{nl} - \sum p_{\phi}q_{\phi} = \left(\frac{\sum p_{\phi}q_{nl}}{\sum T_{nl}} - \frac{\sum p_{\phi}q_{\phi}}{\sum T_{\phi}} \right) \times \sum T_{nl} + \left(\frac{\sum p_{nl}q_{nl}}{\sum p_{\phi}q_{nl}} - 1 \right) \times \sum p_{\phi}q_{nl}$$

Загальне збільшення / зменшення	зміни чисельності робітників	зміни середньої продуктивності праці	зміни рівня цін
---------------------------------------	---------------------------------	---	-----------------

Обґрунтування на основі індексного методу прогнозів (планів, завдань чи нормативів) макро- та мікроекономічних явищ та процесів при підготовці управлінських рішень дозволяє покращити рівень використання наявної статистичної інформації. Зазначимо також, що викладені методологічні положення індексного аналізу динаміки обсягу валового внутрішнього

продукту можуть бути застосовані на регіональному рівні для оцінки зміни обсягу валового регіонального продукту чи продукції, виробленої в різних видах економічної діяльності.

Список використаних джерел та літератури:

1. Кулинич О. І. Економетрія : [навч. посіб.] / О. І. Кулинич. – Хмельницький: Поділля, 2003. – 215 с.
2. Кулинич О. І. Теорія статистики : [підруч.] / О. І. Кулинич, Р. О. Кулинич. – [7-е вид. , перероб. і доп.]. – К. : Знання, 2015. – 239 с.
3. Кулинич Р. О. Статистична оцінка чинників соціально-економічного розвитку : [монографія] / Р. О. Кулинич. – К. : Знання, 2007. – 311 с.
4. Кулинич Е. И. Эконометрия / Е. И. Кулинич. – М. : Финансы и статистика, 1999–2001. – 304 с.

Маркова С.В.,
доктор історичних наук, доцент
(м. Хмельницький)
Костенко Д.В.,
кандидат педагогічних наук
(м. Київ)

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ (ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ)

Анотація. У статті систематизовано окремі аспекти державної політики у сфері вищої освіти, зокрема щодо цифровізації. Цифровізація системи вищої освіти має носити комплексний характер. Як в Україні так і за її межами акцентують увагу на нерівномірності доступу до цифрових пристроїв школярів та студентів (здобувачів освіти). Завдяки Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки вдалося значно пришвидшити цифровізацію системи вищої освіти. Ми погоджуємося з прихильниками «паперових підручників» та вважаємо, що вони у ХХІ ст. залишаються функціональними.

Ключові слова: вища освіта, здобувачі освіти, державне управління, цифровізація, цифрове навчання.

Формування сучасної, якісної системи надання освітніх послуг є однією із пріоритетних сфер державного управління. Інтернаціоналізація, цифровізація, дистанційне навчання вже на початку ХХІ ст. стали характерними ознаками вищої освіти України. Цінним ресурсом модернізації освітньої системи, зокрема в контексті спричинених війною проблем, є розвиток саме неформальної освіти.

Реалізацію державної політики у сфері вищої освіти, питання її цифровізації узагальнювали та аналізували В. Вакуленко, С. Домбровська, О. Кравцов, Т. Кравцова, О. Лашенко, М. Перекрест, В. Петриків, У. Ткаченко та ін.

Цифровізація системи освіти передбачає не лише впровадження цифрових технологій у навчальний процес, а й цифровізацію всіх процесів у системі освіти, розвиток електронних сервісів для учнів, вчителів та батьків, обмін даними з іншими установами з метою модернізації та підвищення ефективності роботи, коли справа стосується адміністративних процесів у всіх структурах. В той самий час, особливу увагу під час розвитку цифровізації навчання та виховання якості освіти слід приділяти дітям, які не мають для цього умов для користування технікою (бідні верстви населення), діти з особливими освітніми потребами, а також талановитих учнів [1]. Отож цифровізація системи вищої освіти має носити комплексний характер.

Проте цифровізація як постійний процес трансформації освітнього сектору свідчить про дуже нерівномірні моделі на глобальному рівні. Цифрові інструменти були представлені як засоби масової інформації навчання (цифрових пристроїв, таких як комп'ютери, планшети чи мобільні телефони) і як частину навчальний план (від навичок цифрового користувача до програмування, кодування та вузькоспеціалізованих цифрових навичок). Вони використовуються як педагогічні, управлінські, комунікаційні та оцінювальні засоби та як а спосіб доставки (наприклад, платформи онлайн-навчання). Дані про освіту стали частиною великого бізнесу даних і комерціалізації [2].

Згідно з Концепцією розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки «цифровізація» – це насичення фізичного світу електронноцифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електроннокомунікаційного обміну між ними. Концепція передбачає використання електронних учбових матеріалів, мультимедійно-наукових, інформаційних ресурсів у веб-павутині Інтернет. Серед ключових завдань, які ставило перед собою Міністерство освіти і науки України на 2021 рік, одним з пріоритетних було впровадження цифрової трансформації. Концепція цифрової трансформації освіти і науки України передбачала забезпечення учасників освітнього процесу

електронними освітніми ресурсами; створення умов для підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти з інформаційно-цифрової компетентності [3]. Завдяки Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки вдалося значно пришвидшити цифровізацію системи вищої освіти.

Як слушно зауважували О. В. Кравцов, Т. В. Кравцова, О. В. Лашенко має бути забезпечена «цифровізація внутрішніх процесів/сервісів ЗВО; створення системи цифрового маркетингу, яка б забезпечувала: організацію взаємодії університету з абітурієнтами та їхніми батьками, випускниками і роботодавцями; постійний моніторинг репутації університету та формування позитивного іміджу ЗВО; стимулювання створення нових цифрових спільнот та інновацій на всіх етапах освітнього циклу; створення системи цифрової взаємодії з абітурієнтами та студентами; проведення заходів, направлених на подолання цифрової нерівності. Реалізація потенціалу ЗВО за рахунок цифрової трансформації можлива лише за наявності дієвої державної політики, що розроблена, реалізується та удосконалюється згідно із умовами сьогодення та спрямована на посилення конкурентоспроможності та підвищення якості освіти» [4].

Цифрове навчання все більше замінює традиційні методи навчання. Зокрема, персоналізоване навчання: можливість допомогти кожному... Особливі потреби будуть швидше діагностовані, прогрес прискорений; розширені можливості навчання в усьому світі; доступ до онлайн навчання означає, що кожен студент, державна політика дозволяє, має доступ до багатьох мов світу, підготовчих програм та поглиблених досліджень; технологія може автоматизувати багато виснажливих завдань; миттєвий доступ до найновішої інформації; створення більш спільного навчального середовища. Проте є і недоліки: технології можуть відволікати: студенти вчать менше, коли використовують комп'ютери, планшети під час лекцій; помилка сервера та проблеми з підключенням які потребують купу часу для усунення несправностей, отже, перешкоджають процесу навчання; введення в оману неправильною інформацією. ... Підручники зазвичай розглядаються студентами як інструменти для навчання.

Між планшетом і підручником, студенти, ймовірно, будуть тяжіти до навчання, коли вони читають книгу, а коли використовують планшет грати в ігри або проводити час у соціальних мережах [5]. Варто зауважити, що українські та зарубіжні педагоги звертають увагу на негативні боки цифровізації, зокрема, студенти часто розглядають планшет як засіб для гри, розваг тощо. Ми погоджуємося з прихильниками «паперових підручників» та вважаємо, що вони у XXI ст. все ще є функціональними.

Цифровізація системи вищої освіти є можливою завдяки сформованості у здобувачів вищої освіти навичок цифрової компетентності. Цифрова компетентність є однією з ключовою компетентностей в умовах воєнного стану в Україні.

Цей термін містить впевнене, критичне та відповідальне використання і взаємодію з цифровими технологіями для навчання, працевлаштування, роботи, дозвілля та участі в суспільному житті. Вона охоплює такі поняття, як інформаційна грамотність, медіаграмотність, комунікація та співпраця, створення цифрового контексту (включаючи програмування), безпека (включаючи захист персональних даних у цифровому середовищі та кібербезпеку), а також розв'язання різнопланових проблем і навчання впродовж життя. Передбачається створення Рамки цифрових компетентностей громадян, яка буде адаптована українськими експертами за результатами досліджень, проведених у процесі реалізації міжнародного проекту Еразмус+ «Рамкова структура цифрових компетентностей для українських вчителів та інших громадян» (dComFra). За основу взято європейську концептуально-еталонну модель цифрових компетентностей для громадян DigComp 2.1: Digital Competence Framework for Citizens та рекомендації у сфері компетентностей від міжнародних інституцій. Наразі рамка містить 4 виміри, 6 сфер, 30 компетентностей та 6 рівнів володіння цифровими компетентностями [6].

Відтак, цифровізація вищої освіти України є одним з основних векторів трансформації існуючої системи вищої освіти, з урахуванням Рамки цифрових компетентностей підчас використання

цифрових технологій, з метою забезпечення якісної та відкритої освіти, надання освітніх послуг, враховуючи індивідуалізацію та диференціацію навчання на всіх освітніх рівнях, зокрема на другому (магістерському) рівні. Необхідність зміни освітньої парадигми неможлива без надання якісних цифрових послуг, враховуючи наявність сформованої цифрової компетентності для успішної взаємодії здобувачів вищої освіти у навчально-науковому середовищі.

Список використаних джерел та літератури:

1. EDUCATION SYSTEM DIGITALIZATION STRATEGY. 2022-2027. With the action plan for 2022 and 2023. <https://www.unicef.org/montenegro/media/22611/file/Education%20System%20Digitalization%20Strategy.pdf>
2. Langthaler, Margarita; Bazafkan, Homa (2020): Digitalization, education and skills development in the global South: An assessment of the debate with a focus on SubSaharan Africa, ÖFSE Briefing Paper, No. 28, Austrian Foundation for Development Research (ÖFSE), Vienna, [https://www.oefse.at/publikationen/briefing-papers/detail-briefing-zaper/publication/show/ Publication/digitalization-education/](https://www.oefse.at/publikationen/briefing-papers/detail-briefing-zaper/publication/show/Publication/digitalization-education/)
3. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінет Міністрів України від 17.01.2018 р.
4. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-r#Text> (дата звернення: 15.04.2021)
5. О. В. Кравцов, Т. В. Кравцова, О. В. Лашенко. Державна політика в сфері вищої освіти в умовах цифровізації. Вісник національного університету цивільного захисту України. Серія «Державне управління». 1(14)2021 // <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/13264>.
6. One Day National Seminar “Digitalization of Higher education international”. 2 March, 2019 // <https://www.allresearchjournal.com/archives/2019/vol5issue4S/PartH/SP-5-4-82-809.pdf>.

6. Опис рамки цифрової компетентності для громадян України DigCompUA for Citizens2.1,2021URL: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news_post/2021/3/mintsifra-oprilyudnyue-ramku-tsifrovoi-kompetentnosti-dlya-gromadyan/%D0%9E%D0%A0%20%D0%A6%D0%9A.pdf

*Г.В. Мельник,
магістрантка
(м. Хмельницький)*

ТЕХНОЛОГІЯ ІНДУСТРІЇ ОБСЛУГОВУВАННЯ КЛІЄНТІВ В ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ

Туристичний бізнес є важливою складовою туристичної інфраструктури, відіграє провідну роль у презентації вітчизняного туристичного продукту на міжнародному ринку туристичних послуг. Ця сфера в комплексі з туристичними послугами розвивається швидкими темпами і стає помітним важелем прибуткових ринкових відносин. Якісні параметри обслуговування за останні роки у туристичній діяльності України надзвичайно підвищились.

Сьогодні розвивається мережа туристичного бізнесу високої категорії обслуговування, які надають послуги згідно з вимогами світових стандартів. Актуальність питань та окресленні проблеми зумовлюють необхідність глибшого вивчення проблем обслуговування клієнтів у сфері туризму.

Вагомий внесок у вивчення індустрії туристичного бізнесу та підвищення ефективності обслуговування клієнтів здійснили праці вчених Карсекіна В.І., Квартальнова В.О., Мальська М.П., Окрепилова В.В., Пуцентейло П.Р., Сидоренко І.О. Серед західних вчених подібна тематика зустрічається в працях Дж. Кендемпаллі, Б. А. Спаркс, Б. Предау, Дж. Москадо, та інших.

Туризм є однією з галузей світового господарства, яка динамічно розвивається, випереджаючи інші галузі. За оцінкою Всесвітньої туристичної організації, середні темпи розвитку туризму в 2-3 рази перевищують середньорічні темпи зростання національної економіки в цілому. Для багатьох країн іноземний, тобто в'їзний, туризм перетворився на основне або в істотне джерело доходів від експорту. Згідно із звітом UNWTO World Tourism, кількість міжнародних туристів у 2021 році зросла на 58% у порівнянні з аналогічним періодом 2020 року. Проте ці показники залишилися на 64% нижчі рівня попереднього року. Кількість туристів все ще на 76% нижча за рівень до пандемії, а результати в різних регіонах світу

залишаються нерівномірними [3].

Безпечне відновлення міжнародного туризму і надалі значною мірою залежатиме від взаємодії між країнами щодо обмежень на подорожі.

Обслуговування клієнтів туристичного бізнесу визначається вимогами Закону України "Про захист прав споживачів", згідно статті 12 продавець зобов'язаний передати споживачеві товар (роботу, послугу), який за якістю відповідає вимогам нормативних документів, умовам договору, а також інформації про послугу, що надається. [1].

Відповідно до міжнародних стандартів, будь-яка система, спрямована на забезпечення сервісних послуг, повинна відповідати комплексу взаємодіючих і взаємодоповнюючих вимог [2, с. 38]. Правову основу міжнародного співробітництва в галузі туризму становлять міжнародні договори України, укладені відповідно до Закону України «Про міжнародні договори України». Держава сприяє розширенню та зміцненню міжнародного співробітництва в галузі туризму на принципах і нормах, розроблених Всесвітньою туристською організацією.

Досконалість технологічного виконання послуги є найважливішим параметром якості. На досконалість технології впливає передусім професіоналізм фахівців, внутрішня культура організації, філософія бізнесу та інші фактори. Технологічний рівень виконання не можна безпосередньо перейняти в іншого виробника, його можна покращити, в тому числі шляхом вивчення досвіду роботи інших фірм.

Технологія індустрії туристичних подорожей реалізується на основі Закону України "Про туризм", Правил безпеки, Правил перевезення пасажирів, багажу та пошти залізничним транспортом України, Правил повітряних перевезень та обслуговування пасажирів і багажу, нормативних документів Міністерства транспорту України, Закону України «Про Захист Прав Споживачів».

Закон України "Про туризм" у розділі VIII надає гарантії безпечного перебування туристів на території України і зобов'язує органи влади та суб'єктів туристичної діяльності розробити комплекс заходів з безпеки туристів. Зокрема, в статті 26 сказано: "Місцеві органи державної виконавчої влади в галузі туризму розробляють і організовують виконання регіональних програм забезпечення захисту

та безпеки туристів, особливо в місцях туристичної активності [2].

Суб'єкти туристичної діяльності розробляють конкретні заходи щодо забезпечення безпеки туристів, екскурсантів, які беруть участь у туристичних подорожах, походах, змаганнях, запобігання травматизму та нещасним випадкам і несуть відповідальність за їх виконання”.

Згідно із Законом України “Про туризм” із метою забезпечення безпеки туристів суб'єкти туристичної діяльності зобов'язані здійснювати: підготовку безпечних умов для перебування туристів, облаштування трас походів, прогулянок, екскурсій, місць проведення змагань, забезпечення туристів справним спорядженням та інвентарем; навчання туристів засобам профілактики і захисту від травм та нещасних випадків, інструктаж із надання першої медичної допомоги, а також інформування про джерела небезпеки, які можуть бути зумовлені характером маршруту та поведінкою самих туристів; контроль за підготовкою туристів до подорожей, походів, змагань, інших туристичних заходів; надання оперативної допомоги туристам, що зазнають лиха, транспортування потерпілих; розробку та реалізацію спеціальних вимог безпеки під час організації та проведення походів з автомобільного, гірського, лижного, велосипедного, водного, мотоциклетного, пішохідного туризму та спелеотуризму. Найбільш поширеним нещасним випадком серед туристів є травматизм. Ризик отримання травми може виникнути в різноманітних умовах, але найбільша вірогідність події виникає при переміщенні механізмів, предметів і безпосередньо туристів, зі складним рельєфом місцевості, при зсувах, сходженні лавин та інших атмосферних і природних явищ. Важливими у запобіганні травматизму є справне туристичне та спортивне спорядження, одяг, взуття тощо. З метою запобігання травматизму використовуються захисні облаштування, огороження туристичних стежок і маршрутів, захисне обладнання канатних доріг, гірськолижних трас, підйомників, індивідуальні страхові мотузки, шлеми тощо.

В Україні діє міждержавний стандарт «Туристично-екскурсійне обслуговування», який передбачає порядок проектування туристичних послуг, включаючи розгляд можливих ризиків, які можуть викликати негативні наслідки і спричинити шкоду здоров'ю туриста та його майну.

Урізноманітнення транспортних послуг в туризмі повинні відбуватися на основі максимального врахування інтересів туристів, що дозволяє значно підвищити якість туристичного продукту і його сервісного забезпечення.

Використання того чи іншого виду транспорту при формуванні туристичного продукту визначається:

- 1) рейтингом популярності;
- 2) ступенем розвитку транспортної системи певної території;
- 3) видом подорожі;
- 4) протяжністю маршруту;
- 5) платоспроможністю туриста;
- 6) туристично-рекреаційними ресурсами території;
- 7) національними традиціями;
- 8) демографічною структурою населення та ін.

Вартість будь-якого транспортного перевезення в структурі ціни туру може складати від 35% до 70%.

Структура продажної ціни формується з врахуванням:

- виду перевезення;
- дальності перевезення;
- коефіцієнта завантаження салону;
- базових тарифів і знижок;
- собівартості туру
- норми прибутку;
- рівня цін у конкурентів;
- співвідношення попиту і пропозиції

Укладення договору перевезення та його умови підтверджуються квитком, який видається туристу перевізником або агентом з продажу. Умови договору повітряного перевезення не мають суперечити положенням Монреальської конвенції, Повітряного кодексу України та Авіаційних правил.

Одне з основних понять технології індустрії обслуговування клієнтів в туристичному бізнесі – це «гостинність». "Гостинність", "приймання гостя" – фундаментальний принцип організації обслуговування у туристичній сфері. Модель гостинності відображає призначення створюваної організації, її філософську концепцію, визначає пріоритети, цінності й принципи, згідно з якими організація здійснюватиме свою діяльність. У готельному бізнесі модель

гостинності асоціюється з можливістю організації швидко реагувати на зміни як внутрішнього так і зовнішнього середовища, визначати суть існування та суттєві відмінності від інших організацій [4]. Готель є найдосконалішим колективним засобом розміщення клієнтів із замкнутою технологією виробництва і споживання готельних послуг. Виробництво і споживання готельних послуг збігається в часі. Ядром просторової структури готелю є основний монопростір – житловий поверх.

Із метою встановлення відповідності готелів і їх номерів критеріям (стандартам) обслуговування у кожній країні їх класифікують на певні розряди, що є свідченням престижу, впливає на формування клієнтури, вартість послуг та ін. Класифікація готелів регламентується на міжнаціональному і національному рівнях, а також у межах готельної мережі, асоціацій, спілок. Існує понад 30 різних класифікацій, найпоширенішими серед яких є: система зірок (від однієї до п'яти), що здійснюється на основі французької національної класифікації; система літер (А-В-С-О); система "корон" або "ключів"; система балів; система розрядів. Впровадження автоматизованої інформаційної системи дозволяє скоротити витрати на робочу силу приблизно на 30%, знижуючи потребу в ній, а, отже, й підвищити продуктивність праці. Тобто робочий час і витрати на оплату праці з надання послуг будуть менші від цих самих показників при використанні старого підходу.

У результаті використання і впровадження автоматизованої інформаційної системи значно знижуються витрати на технічне обслуговування і поточний ремонт, витрати енергії, скорочуються поточні витрати у результаті більш раціонального використання номерного фонду готелю і збільшення ефективності обслуговування гостей. Економічний ефект одержується також від надання послуг через Інтернет. Можна скористатись публічною інтернет-офертою про надання послуг з тимчасового розміщення. Договір про надання послуг з розміщення укладений Користувачем за допомогою акцепту Публічної оферти, має юридичну чинність у відповідності зі статтею 642 Цивільного кодексу України і є рівносильним договору, підписаному сторонами та вважається таким, що Користувач ознайомився і згоден з умовами цієї Публічної оферти (договору). У випадку прийняття вами запропонованих послуг в готелі вважається,

що ви цілком та безумовно погоджуєтесь з усіма умовами Публічної оферти (договору) про надання послуг та правил проживання в готелі, у повному обсязі і безумовно приймаєте їх (в т.ч. погоджуєтесь виконувати усі зобов'язання, які на вас покладаються Публічною офертою і вам зрозумілі всі положення. Інтернет-оферта вважається укладеною і набуває сили договору приєднання з моменту здійснення Клієнтом дії, що означає повне та беззастережне прийняття останнім всіх умов договору без будь-яких виключень та/або обмежень у відповідності до статті 642 Цивільного кодексу України. Інформаційні центри в сучасних умовах стають невід'ємним елементом ефективної системи управління наданням послуг гостинності.

Динамічний розвиток сфери туризму гостро ставить низку нових проблем, інноваційне розв'язання яких дозволить національному туризму утримувати економічні показники, а туристичному бізнесу – продовжувати складати конкурентоздатність на світовому ринку.

Список використаних джерел та літератури

1. Закон України «Про Захист Прав Споживачів» Від 12.05.1991 N 1024-XII. В чинній редакції від 20.09.2019 N 124-IX /124-20/. [Електронний ресурс]. –https://urist-ua.net/закони/про_захист_прав_споживачів/
2. Закон України «Про туризм» : Закон України : Чинний зі змінами. Перевірено 08.07.2019. [Електронний ресурс].https://kodeksy.com.ua/pro_turizm.htm. - Режим доступу : [zakon2.rada.gov.ua/ laws/show/324/95](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/324/95).
3. Економічна правда, газета. 2021. [Електронний ресурс]. <https://www.epravda.com.ua/news/2021/11/29/680208/>
4. Роглев Х.Й. Основи готельного менеджменту: Навч. посібник. -К.: Кондор, 2005. - 408 с.

С.О. Нетеча,
здобувачка ступеня вищої освіти “Бакалавр”
(м. Кам’янець-Подільський)
С.І. Никитюк,
старший викладач
(м. Кам’янець-Подільський)

ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ АНАЛІЗУ РЕКЛАМИ ПАРФУМІВ СХІДНИХ ТА ЗАХІДНИХ БРЕНДІВ

Концепція реклами парфумів має довгу історію, починаючи від надписів на ароматизованих флаконах та вивісках у Стародавньому Римі до перших, близьких сучасним телевізійних рекламних роликів у 80-х, і це ще не кінець. Двома основними суперниками в сучасному світі реклами парфумів є так звані представники культур Заходу та Сходу. Враховуючи різні ознаки, аудиторію та особливості, вони взаємодіють та вже створили міцний зв’язок за останні 10-15 років. Більшість західних брендів спрямовують свої проекти на Схід, шукаючи новий ринок реалізації. Азіатські бренди водночас орієнтують своє просування на західні країни, залучаючи їх досвід. Сьогодні великі компанії стикаються з жорсткою конкуренцією з боку так званих культових брендів, оскільки споживачі схилиються до більш особистісно-зорієнтованої рекламної кампанії. На їх вибір найбільше впливає цифровий простір, як зазначено у звіті Bluebell’s Lifestyle Consumer Profile [2].

У цьому дослідженні ми зосередимося на прагматичному рівні семіотичного аналізу західних та східних рекламних кампаній парфумів. Термін “прагматика” був введений наприкінці 30-х років XX століття Ч. В. Моррісом для позначення одного з трьох розділів семіотики [1, с. 32]. Прагматика вивчає відношення знакових систем до тих, хто ними користується, умови використання, знакові системи мов як засіб встановлення взаєморозуміння між людьми.

Захід розробив фіксовані моделі для чоловіків і жінок у

рекламі парфумів, диктуючи правила зображення типового образу західного суспільства для обох статей на основі культурних і сексуальних конвенцій, встановлених зокрема такими відомими брендами, як Gucci, Versace, Giorgio Armani, Dior тощо. На східному ж ринку, однак, ці конвенції не були настільки жорсткими та обмеженими, і це перша відмінність, яку може помітити спостерігач.

До прикладу, рекламою-кліше для західного споживача можна вважати DIESEL “Only the Brave” [3]. На відео привабливий молодий чоловік намагається пройти триступінчастий шлях досягнення ідеалу: “пристрасть, сміливість, сила”. Зірка реклами Ліам Хемсворт через свій внутрішній монолог переконує нас: щоб стати “ідеальним чоловіком”, треба кинути виклик дівчині – “пристрасті”, зустрічі з вовком, – “сміливості” і цементній стіні, яку він повинен зламати, щоб отримати “силу”. Тому, придбавши парфуми, покупець може асоціювати себе з представленою моделлю і досягти всіх трьох пунктів: отримати дівчину, успіх і силу. Чого б ще бажати чоловікові, який відповідає усім жіночим стандартам? Однак, розглядаючи східну рекламу парфумів, стає зрозуміло, що такої суворої диференціації між гендерними ролями немає. Порівняйте: “*Still night fulfilled with the scent of floral that captures the timeless moments*” (Stillnight. ENLEE) [4]. Ця реклама створена теж для чоловічої аудиторії, проте такі тонкі образи представляють потенційного споживача ніжним і вразливим. Йому не обов’язково ламати стіни чи приборкувати вовка, щоб бути щасливим. Для цього достатньо простих «позачасових моментів» з коханою людиною.

З точки зору мови та структури ми можемо спостерігати злиття різного культурного досвіду та образів, що відбивають менталітет виробника бренду та споживача. Досліджуючи нинішню політику бренду Tom Ford, ми помітили, що найважливішим є вказівка на “досвід”, зокрема взаємодії клієнтів із компанією. Як перший крок до глобалізації, Tom Ford разом з партнером Lane Crawford Joyce Group планує відкрити щонайменше 87 франшиз-магазинів протягом наступних 10 років в Японії, Китаї, Гонконзі, Тайвані, Сінгапурі та Індонезії [5]. Приклад його реклами чоловічих

парфумів, спрямованої безпосередньо на чоловічу аудиторію, обертається навколо ідеї маскулінності, пропагує одягатися і поводитись певним чином: *“Classic. Sharp. Maverick. Beau de Jour presents the perfectly groomed gentleman, who considers every detail but beneath the surface is something deeper – refreshing and sublime in all its layers” (Beau de Jour) [6].* Використання книжної виразної лексики, конкретна структура реклами, вказівка на цільову аудиторію та зображення її візуального вигляду показують нам типовий образ чоловіка в західному суспільстві. Проте в самому відео немає зразка для наслідування у вигляді моделі, лише кадри інгредієнтів на естетичному тлі, що більше нагадує східний стиль для представлення продукту.

Очікується, що Maison Dixsept, запущений засновницею та креативним директором Кетрін Чжоу у грудні 2020 року, досягне буму популярності дуже скоро, а продажі його продукції вже набирають обертів. В основному завдяки партнерству з Symrise AG – великим виробником ароматизаторів і сухих парфумів, що базується в Німеччині, вони створили реклами цікаві з точки зору лінгвістики, семіотики та міжнародного культурного обміну досвідом. У них присутнє приголомшливе злиття європейської і азіатської спадщини та культур. Особливими маркерами служать самі назви ароматів: *“Shanghai Vibe”* навіює нам атмосферу високорозвиненого сучасного китайського міста з нескінченними традиціями, а *“Sway with Me”*, у свою чергу, відсилає до відомої пісні *“Sway with Me”* Френка Сінатри. Такий симбіоз проявляється також у мові та алюзіях у тексті реклами. Образ парфумів *“Shanghai Vibe”* представлений моделлю з європейськими рисами, яка носить дуже акуратний і привабливий макіяж у стилі 60-х. Це поєднання відчуття екзотичної свіжості та складного конгломерату пронизує увесь текст: *“The balance of sweet and sour, of freshness and floral delicacy. The natural mandarin from Madagascar at the top brings the zesty, citrus, aldehydic touch. The beautiful osmanthus at heart recalls the sweetness. A juicy, apricot, plum, dry fruity flower. The rose absolute reigns, fresh, green, honeyed to perfection” [7].* Майже кожне речення містить один або кілька

інгредієнтів, які згодом зв'язуються з емоціями, що переносяться на споживача, тому структура жорстка, повторюється паралельними конструкціями на рівні речення та когнітивного сприйняття. Це допомагає поступово вибудувати образ у свідомості.

Якщо взяти до уваги різні культури в цих та інших аспектах, включно з рівнем економічного розвитку, то зрозуміло, чому споживачі в різних країнах демонструють відмінні способи прийняття рішень про покупку, ставлення до реклами, поведінки тощо. І авторам реклами парфумів, складаючи текст для просування продукту на глобальному ринку, доводиться мати справу з такими особливостями та відмінностями: гендерні ролі; мінімалізм проти насиченості, яскравості, розкішного стилю; масового споживача або нішевих невеликих брендів; східних/західних культурних алюзій; використання відповідної мови, інтегральне задіяння образів і знаків.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бондаренко. О. М. Особливості перекладу рекламних текстів (стилістичний аспект). Наукові праці історичного факультету ЗДУ. Запоріжжя : Просвіта, 2007. 90 с.
2. Bluebell's Asia Lifestyle Consumer Profile study URL: <https://bluebellgroup.com/insights/asia-lifestyle-consumer-profile/>
3. DIESEL "Only the Brave" Official website URL: <https://global.diesel.com/man/perfumes/>
4. ENLEE Official website URL: <https://twitter.com/enleeofficial>
5. Dubaichronicle "Lifestyle at Glance" 11.10.2008 URL: <https://www.dubaichronicle.com/2008/10/11/dubai-mall-fashion-avenue-luxury-brands/>
6. Tom Ford Official Website URL: <https://www.tomford.com/beauty/fragrance/discover-private-blend/>
7. Maison Dixsept Official website URL: <https://maison-dixsept.com/>

С.І. Никитюк,
старший викладач
(м.Кам'янець-Подільський)

ФОРМИ РОБОТИ З ІНТЕРНЕТ-КОНТЕНТОМ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Можливості використання сучасних інформаційних технологій у вивченні іноземних мов можуть суттєво підвищити якість проведення занять і засвоєння знань. У сучасних умовах дистанційного навчання наразі мережа Інтернет забезпечує доступ до акумульованих знань як в текстовій, так і в графічній формах. Для ефективної організації такої діяльності необхідно з'ясувати, які форми роботи з Інтернет-контентом існують та наскільки вони є доцільними та ефективними.

Вивченням питань застосування новітніх технологій на уроках іноземної мови займалися: Н. М. Коптюг, Н. Ю. Кузнецова, М. Н. Євстигнєєв, Р. М. Шаманська, Л. Ю. Шелест, Т. М. Шелест, О. І. Плугатарьова, П. В. Сисоєв, О. О. Сітало та інші.

У своїй книзі під назвою «Інтернет» Скот Віндітт, Девід Хардісіті й Девід Істмен описують вправи, спрямовані на формування навичок пошуку, оцінювання й обробки інформації Інтернет-ресурсів [4]. Крім того, автори пропонують конкретні завдання для розвитку граматичних і лексичних навичок, а також читання, письма, аудіювання, говоріння й перекладу, в основі яких лежить формування навичок пошуку й обробки даних.

Н. М. Коптюг пропонує такі форми роботи з Інтернет-контентом [2]:

1. Використання ресурсів Інтернету під час вивчення нової теми (добір додаткового матеріалу, наочності, відео- й аудіофрагментів. Учитель пояснює учням мету й завдання, роздає картки із завданнями й адресами сайтів, учні повинні проглянути матеріал, відібрати потрібне й запропонувати для використання під

час вивчення теми).

2. Самостійна або групова робота учнів з Інтернет-ресурсами для підготовки доповідей, повідомлень (активне використання пошукових систем).

3. Участь у міжнародних проектах (підбір тем проектів, які входять у програму, мають зв'язок з подіями міста, школи).

4. Листування електронною поштою (цей вид діяльності потребує певної технічної підготовки, бажано, щоб у кожного учня була власна поштова скринька).

5. Створення власних сайтів.

6. Спілкування вчителя з колегами, обмін досвідом, створення спільної мережі між педагогами з різних країн.

Враховуючи стрімкий розвиток комп'ютерних технологій, збільшення швидкості роботи Інтернету, до цих можливостей уже додалися використання веб-камер, спілкування в режимі online, проведення online відеоуроків, чат-спілкування (текстові та голосові чати), участь в різних онлайн-конкурсах, конференціях, проходження тестувань, тощо.

На основі опрацьованих джерел можна виділити таку послідовність розробки завдань на основі Інтернет-ресурсів: визначити область чи сайт для використання наприклад: чат, розсилка, веб-сайт; розробити відповідні критерії для оцінювання й вибору сайтів, які можуть включати оцінку змісту, доступності і цінності для досягнення поставленої мети, функціонал, елементи дизайну, такі як швидкість і гнучкість, зручність у користуванні. Потім можна переходити до етапу проектування завдань.

У процесі розробки завдань варто взяти до уваги той факт, що учні отримають велику користь при умові, якщо вправи тренуватимуть різні компетентності, даватимуть реальну можливість для комунікації, сприятимуть взаємодії та співпраці. Завдання мають давати учням можливість оцінювати, рецензувати, публікувати, порівнювати, моделювати, створювати, досліджувати, висувати гіпотези, слухати, брати інтерв'ю, організовувати, сперечатися, дивитися, спостерігати, переказувати, експериментувати, грати й

робити доповіді [1].

У цьому випадку завдання такого типу будуть сприяти формуванню й розвитку інформаційної компетенції учнів.

Організація Інтернет-завдань зазвичай проходить у три етапи [3]:

1. Підготовка – розвиток навичок говоріння, актуалізація раніше отриманих знань, вивчення лексики, мотивація й налаштування учнів на подальшу роботу, ознайомлення з темою.

2. Робота в мережі Інтернет – пошук у мережі, читання й письмо, обробка специфічної інформації й занесення її до бланків відповідей, пошук відповідей на питання тощо. На цьому етапі учні мають чітко розуміти, що їм потрібно зробити й скільки часу в них є на виконання завдання.

3. Робота в класі поза мережею Інтернет – обмін отриманою інформацією, обговорення того, що учні знайшли, дізналися, виконали чи не виконали під час роботи в мережі.

У перспективі педагогам слід співпрацювати один з одним, щоб учні, застосовуючи гіпертекстові середовища та інтерактивні мультимедіа, могли успішно працювати над своїми проєктами; активно залучатися до пошукової, дослідницької та творчої діяльності, розвивати свої знання на основі обробки джерел інформації, одержуваних не тільки у себе в школі, але й з усіх куточків світу.

Отже, за допомогою Інтернет-контенту можна успішно здійснювати ефективне навчання онлайн, що сприятиме вдосконаленню знань, компетенцій, та в подальшому постійному повторенню матеріалу для кращого його запам'ятовування. Це буде мотивувати учнів до самоосвіти та саморозвитку.

Список використаних джерел та літератури:

1. Інформаційні технології і засоби навчання: Зб. наук. праць. / за ред. В. Ю. Бикова, Ю. О. Жука. Київ : Ін-т засобів навчання АПН України, 2005. 272 с.

2. Коптюг Н. М. Три подхода к работе в Интернет : Интернет-журнал "Эйдос". 1999. URL: <http://www.eidos.ru/journal/1999/1223-03.htm>. (дата звернення: 15. 11. 2019).

3. Плугатарьова О. І. Використання Інтернет-контенту під час вивчення англійської мови : практичні матеріали, 2011. № 11. 113 с.

4. Полат Е. С. Интернет на уроках иностранного языка : Иностранные языки в школе, 2001. № 2. 54 с.

О.Р. Овчиннікова,

кандидат економічних наук, доцент

(м.Хмельницький)

ГІГ-ЕКОНОМІКА: РИЗИКИ І ПЕРЕВАГИ

Gig Economics – концепція, яка з’явилася нещодавно, але вже привертає увагу роботодавців і дослідників у світових бізнес-школах. Очікується, що до 2025 року основна частина працездатного населення перебуватиме на Гіг-майданчиках. Суть явища полягає в кардинальній зміні ринку праці, його переході від наявності робочих місць з постійною зайнятістю в одного роботодавця до тимчасових проєктів від різних компаній до самостійного працівника. Економіка у всьому світі використовує цифрові платформи для з’єднання фрілансерів із клієнтами для надання короткострокових послуг або обміну активами.

Оскільки життя прискорюється, підходи до бізнесу змінюються.

Гіг-Економіка – це нова модель виробничих відносин, заснована на короткострокових контрактах або неформальних угодах. Наприклад, використовується Гіг-економіка у Uber, у програми доставки продуктів тощо.

Якщо дивитися на появу та розвиток такого ринку праці, то треба сказати, що під час пандемії ми на два роки перейшли на дистанційну роботу і продовжуємо працювати в такому режимі навіть після закінчення обов’язкових карантинних обмежень. Таким чином, тенденцією сучасності став принципово новий підхід до побудови корпоративних відносин між роботодавцем і працівником [1].

Гіг-Економіка також відома як економіка фрілансерів, оскільки цей термін відноситься до середовища, в якому люди тимчасово беруть участь у конкретних проєктах. Наразі ця модель відносин є найпопулярнішою серед ІТ-фахівців. Але цей формат починають приймати і представники наукових та творчих професій. У

США, наприклад, за цим принципом вже працюють понад 30% працівників.

Основні переваги та недоліки гіг-економіки представлені у таблиці 1.

Таблиця 1 – Переваги та ризики Гіг-економіки [2]

Переваги:	Ризики:
Основами гіг-економіки є відхід від стандартного графіка з 9 до 18, робота поза штатом, можливість працювати над декількома проєктами одночасно. Робота в такому форматі мотивує людей швидше виконати завдання.	Ціна такої свободи — нестабільність, яка, здається, не щезає з часом. Навіть найуспішніші, впевнені люди, як і раніше непокояться про гроші і репутацію, а також іноді відчують, що на карту поставлена їхня індивідуальність.
Компанія отримує свій профіт – не витрачає гроші на утримання штату.	Підтримувати продуктивність — це постійна боротьба. Скрутне становище і фактори, що відволікають, можуть її руйнувати, і обох перешкод в житті людей є удозвіль.
Працюючи за новими бізнес-принципами, люди стають більш відповідальними й усвідомленими, адже їхня діяльність не обмежується рутиною та спонукає до постійного розвитку.	Ізольованість від корпоративного офісу. Хоча багато людей стверджували, що їхня робота не була прив'язана до місця, але відсутність приміщення теж не всім підходить.
З підвищенням кваліфікації зростає й кількість замовлень та сфер, де можна застосовувати та покращувати свої навички. Як наслідок, зростає прибуток.	Люди — істоти соціальні. Дослідження в корпоративному середовищі вже давно показують, наскільки для нашої кар'єри важливі інші люди — як приклади для наслідування і як однолітки, які допомагають просуватися вперед. Потрібно чітко усвідомлювати всі небезпеки соціальної ізоляції і прагнути цього уникнути.

Можна зробити висновок, що Гіг-економіка – це дійсно прогресивний підхід, який принесе позитивні зміни для [3]:

- Роботодавців та менеджерів – вони можуть формувати команду залежно від реальних потреб компанії;
- Споживачів – компанії швидше реагуватимуть на їхні запити та заповнюють ринок дійсно популярними товарами та послугами;
- вузьких та кваліфікованих спеціалістів – вони можуть працювати у кількох роботодавців одночасно, регулювати вартість їхніх послуг та розмір прибутку.

Цікаво відзначити, що ті, хто ввійшов у Гіг-економіку, робили це не для того, щоб заробляти на життя. Вони просто хотіли мати надбавку до основного доходу (наприклад, для фінансування відпустки чи чогось іншого), але з часом вони зрозуміли, що їм подобається так працювати, їм подобається гнучкість, яку пропонує короткострокова робота.

Однак посилення розвитку в певному сегменті може призвести до «вузької спеціалізації», що може ускладнити майбутні пошуки роботи.

Тому люди в Гіг-економіці повинні досягти успіху в іншому варіанті, а саме в тому, який йде рука об руку з пошуком балансу між передбачуваністю і можливостями, між життєздатністю (довгострокові перспективи) і життєвістю (відчуття реальності, автентичності та живості на роботі). Зрештою, самозайняті люди відчують себе більш успішними.

Список використаних джерел та літератури:

1. Вітлінській, В. В., Слабко, М. В. (2018), Ризики переходу до гіг-економіки. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/25916/ZE_2018_21.pdf
2. Гавриш Т., Бучковський А. Стабільність vs розвиток: як працює гіг-економіка в компанії URL:

<https://mind.ua/openmind/20215935-stabilnist-vs-rozvitok-yak-pracyue-gig-ekonomika-v-kompaniyi>

3. Манжура, О. В., Краус, Н. М., Краус, К. М. (2019), Професії майбутнього у віртуальній реальності інноваційно-цифрового простору. БІЗНЕС ІНФОРМ, 1. С. 132–138.

Л.В. Олексенко,
кандидат економічних наук, доцент
(м.Київ)

ІННОВАЦІЇ ЯК ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У даний час в Україні йде активний процес, спрямований на інноваційний економічний розвиток, пошук шляхів перетворення наукового потенціалу в ресурс для стійкого зростання та забезпечення конкурентоспроможності. Винаходи, відкриття, нові технології досить сильно впливають на наше життя, але в найближчому майбутньому їх вплив посилиться. На початку ХХ століття в центрі уваги держав була економічна політика, зараз одним з головних пріоритетів стає інноваційна політика.

У середині двадцятого століття інноваційна політика розглядалася як частина економічної політики. Наприкінці двадцятого століття цей погляд став занадто вузьким. Розвиток інновацій став великою системною проблемою для провідних держав, транснаціональних корпорацій, великих регіонів. Інновації зараз розумно пов'язувати не з окремим сектором економіки, а з концепцією сталого розвитку, прийнятої в країні, з перспективами розвитку суспільства. Світова практика показує, що в сучасній світовій економіці стійке, а, отже, і незалежне становище, набувають ті країни, які мають високу інноваційної результативність. Є всі підстави, щоб назвати нашу епоху епохою інновацій. Причиною є потік удосконалень і нововведень, що розширюється, який привів до глибоких якісних змін. «У ХХ столітті технологічні нововведення визначали рівень і можливості збройних сил.

Перша світова війна була війною армій і гвинтівок. Друга світова – війною моторів. За часів холодної війни закладалися основи для форсованого інноваційного розвитку як наддержав, так і їх союзників (США та СРСР). Війни початку ХХІ століття – це війни слідкуючих, прогнозуючих, інформаційних систем, війни «розумного

зброї» [1]. Кінець двадцятого століття показав, що акцент на високих технологіях, на підвищенні якості продукції завдяки великій кількості інновацій може сприяти «економічному диву», швидкому зльоту раніше індустриально відсталих країн (Південна Корея, Тайвань, Гонконг, Сінгапур).

Цей зліт був забезпечений сприятливим інвестиційним кліматом, високими темпами розвитку наукових досліджень, що забезпечують потреби розвитку експортноорієнтованих галузей, що виробляють технічно складні товари (електроніку та автомобілі), а також зростанням всіх видів освіти при широкому доступі населення до вищої технічної освіти.

Підприємства, розробляючи стратегію свого розвитку, змушені шукати компроміс між використанням існуючих технологій, необхідних для виживання в даний час, і розвитком нових технологій для успішного існування в перспективі, між використанням наявних переваг і пошуком нових можливостей.

Одним з найважливіших джерел економічного зростання є прорив в еволюційному розвитку науки, який створив потенціал для розвитку технології, у багато разів більший, ніж існував до цього. Видатний англійський учений Дж. Бернал у праці «Наука в історії суспільства» зазначав про збіг періодів розквіту науки з періодами посилення економічної активності та технічного прогресу внаслідок застосування інновацій [2].

У сучасні моделі економічного зростання повинна включатися інноваційна складова. У теорії економічного зростання технологічні зміни розглядаються в складі ключових факторів, що впливають на продуктивність, а через це і на темпи економічного зростання в цілому. Видатні досягнення в цій галузі припали на середину XX ст. завдяки зусиллям таких вчених, як Є. Домар, Е. Денісон, С. Кузнець, Дж. Стіглер, Р. Солоу, Р. Харрод, Я. Тінберген та ін.

Отримані ними результати показали, що неправомірно приписувати всі заслуги виключно таким факторам, як капітал і праця. Сформульовані ними основні закономірності, пов'язані з економічним зростанням, забезпечуються за рахунок підвищення

продуктивності капіталу і праці, причинами якого є технологічні зміни. Р. Солоу і Е. Денісон запропонували техніку кількісного виміру внеску різних факторів в економічне зростання, що дозволило виявити «залишок Солоу» і зрозуміти значення технологічних інновацій для економічного зростання. У зв'язку з цим інноваціям в економіці стали приділяти більше уваги, ніж традиційним факторам. У 1946 р. в США був створений перший інноваційний венчурний фонд «American Research and Development». Цю дату вважають датою народження інноваційного капіталізму. З тих пір інноваційний бізнес перетворився на цілу галузь, хоча, як і інші, відчував часом важкі часи. І, як наслідок, змінилася модель економічного зростання. Голландський економіст Я. Тінберген ввів в модель Кобба-Дугласа додатковий множник, що відображає здатність країни здійснювати власні НДДКР, створювати нові технології, здійснювати інвестиції у високотехнологічні галузі, змінювати сформовані управлінські традиції.

Взаємозв'язок інновацій з економічним зростанням висвітлений в нобелівській лекції С. Кузнеця, де сформульовані нові підходи до теорії інновацій, які розвивають ідеї Й. Шумпетера та Дж. Бернала. На його думку «джерелом зростання є поява сучасної науки як основи розвитку технології – прорив в еволюційному розвитку науки, який створив потенціал для розвитку технології, у багато разів більший, ніж існував до цього» [3, с. 108].

Ввівши в науковий обіг термін «епохальні інновації», вчений зазначає, що вони є головними джерелами довгострокового економічного зростання і широко поширилися у світі, являючи основні прориви у розвитку людського знання і радикально змінюючи обличчя суспільства [3, с. 105].

Революційне прискорення темпів економічного зростання в індустріальну епоху викликано прискореним розвитком науки. Під економічним зростанням С. Кузнець має на увазі довгострокове збільшення здатності господарства забезпечувати все більш різноманітні потреби населення за допомогою все більш ефективних технологій і відповідних їм інституційних та ідеологічних змін. На

його думку, головними ознаками економічного росту є:

- 1) технічний прогрес – основа зростання, його необхідна умова;
- 2) інституційні, поведінкові та ідеологічні зміни, що сприяють реалізації потенціалу зростання, закладеного в новій технології;
- 3) постійне зростання національного продукту і, отже, здатності господарства задовольняти все більш широке коло потреб людей, що є свідченням зрілості економіки.

Розробка нових способів виробництва або технологій, роблять непотрібними або неефективними цілі галузі економіки, типи продукції. З появою нових технологій старіють не тільки колишні об'єкти, але також великі організації та ринки. Система електричного освітлення змусила компанії, що виробляли і продавали газові лампи, швидко шукати собі нове місце на ринку, а персональний комп'ютер змінив індустрію друкарських машинок і величезних ЕОМ. Цифрові дисплеї на рідких кристалах прийшли на зміну телевізорів і комп'ютерів з електронно-променевими трубками. Подібні революції трапляються і всередині організацій. «Провінційні вискочки, такі як, мікропроцесорна група Intel в 1970-х роках або компанія з виробництва струменевих принтерів Hewlett-Packard в 1990-х, наприклад, раптово вийшли на перший план і зайняли «місце під сонцем» [4, с. 34-35].

Й. Шумпетер визнавав, що більшість інновацій – це результат нового об'єднання існуючих ідей: «Для створення нових речей або ж переосмислення старих потрібна нова комбінація цих матеріалів і сил» [5, с. 37]. У вісімдесяти роки двадцятого століття його точку зору розвинули Нельсон і Вінтер, стверджуючи, що «інновація в економічній системі і, тим більше, створення чогось нового в мистецтві, науці чи практичному житті – це рекомбінація існуючих концептуальних і фізичних матеріалів» [6, с. 130].

Тобто розглядаються не відкриття, а комбінування існуючих об'єктів, ідей і людей, не відмова від минулого, а його використання. Наприклад, Р. Фултон з'єднав паровий двигун і вітрильне судно, що дозволило позбутися від примх природи і кардинальним чином

змінити принципи судноплавства. Він не винаходив пароплав, а правильно скомбінував технічні компоненти, ділові ідеї та людей, які допомогли здійснити їх.

Основною функцією інновацій є результат змін у відтворенні суспільного продукту, який викликає перетворення в техніко-економічному розвитку. За кілька десятиліть до того, як Г. Форд впровадив технології безперервного виробництва в автомобілебудівну галузь, в інших галузях вони вже досить широко використовувалися. Наприклад, в 1882 р. Дж. Бонсак запатентував машину з виробництва сигарет, яка випускала 120 тис. сигарет день, в той час як вручну можна було виготовити не більше 3 тис.

П'ятнадцять нових машин могли повністю задовольнити весь світовий попит на цю продукцію. Технології та обладнання безперервного виробництва також розвивалися і використовувалися при виготовленні зернових продуктів і борошна, зокрема у вигляді автоматичної установки, що перемелює, і фабрики з подрібнення зерна. Цю фабрику називали «першою в світі фабрикою, де під одним дахом безперервно виконувалися операції з сортування, очищення, лущення, подрібнення, пакування і відвантаження вівсяної муки на внутрішній ринок країни». Такі ж виробничі технології з'являлися і в області консервування, де згущене молоко та м'ясна тушонка пакували в спеціальні ємності і вирушали в інші штати США [7, с. 66-68].

Приголомшливі успіхи Форда, які іноді ставали очевидними вже в перший же день після того, як інженери впроваджували де-небудь зміни на фабриці, стали можливими завдяки тому, що Форд вивчав існуючі в різних галузях технології.

Слід зауважити, що деякі яскраві технологічні революції трапляються не на «біговій доріжці» під час змагання з конкурентами, а на «бічний», де з'являються нові, ще нікому не відомі, але перспективні технології: Колумб відкрив Америку, коли шукав шлях у Вест-Індію, Нобель виявив стійкість динаміту, коли помітив, що піщані ґрунти абсорбують нітрогліцерин; Флемінг відкрив пеніцилін, зауваживши, що грибок, виявлений ним на брудній посуді,

уповільнив розмноження стафілококових паличок; А. Фрай винайшов стікери, при невдалих дослідженнях компанії ЗМ по створенню надміцного клею і т.п.

Якщо інновація починається з нуля, для її розробки та просування на ринок буде потрібно багато зусиль. Наприклад, застібка-блискавка, яку намагався запатентувати У. Дžadсон в 1891 р. У його ідеї «застібки для взуття», було мало попередників. На превеликий жаль для Дžadсона і його інвесторів, це означало, що їм потрібно було продумати не тільки дизайн «блискавки», а й створити устаткування для її виробництва. Потрібно було більше двадцяти років, щоб застібка, легко відкривалася і закривалася, а також була дешевою у виготовленні. Ще двадцять років пішло на те, щоб продукція завоювала популярність у споживача.

Подібно до того, як в біології еволюція асоціюється з самоорганізацією, природним відбором, з неухильно зростаючою складністю, в сучасному менеджменті еволюція є процесом наростання різноманіття, складності, продуктивності виробництва, що відбувається за рахунок періодично повторюваної зміни технологій, продуктів, організацій, інститутів. Вона незворотня в часі, протікає на всіх рівнях економіки, хоча і з різною швидкістю. Її двигуном є інтереси конкуренції, а її ресурсами – енергія і матеріали, які бере суспільство з навколишнього природного середовища.

Глобальною метою досліджень еволюційного напрямку є з'ясування процесів, істотних для функціонування всіх еволюціонуючих соціально-економічних систем для подальшого застосування їх на практиці, усвідомлення того природного шляху, по якому спонтанно організовується економічна діяльність.

Як відомо, інноваційний прорив базується на науково-технічному прогресі. Наука, освіта, технології, нові знання стали двигуном економічного зростання всіх розвинених країн. Сфера науки і сфера технології у вітчизняній економічній та управлінській практиці отримали назву НДДКР (науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки), у світовій практиці – R&D (Research and Development). Витрати на НДДКР є важливим показником

інноваційної діяльності компанії.

В еволюційному становленні досліджень і розробок В. Міллер і Л. Морріс виділяють чотири етапи розвитку (Four Generations R&D) [8].

1 етап (1900-1950 рр.) пов'язаний з появою лабораторій, перших підрозділів R&D у великих компаніях. До 1875 р. основні технології розвинених країн Заходу своєю появою були зобов'язані винахідникам. Перші корпоративні лабораторії займалися тестуванням, виміром, аналізом і квантифікацією вже існуючих процесів і продуктів. Рух до близької синхронізації відкриттів у науці та їх практичного застосування почалися з 80-х років XIX століття [9; 10]. Саме в той період невелика кількість промислових лабораторій стали прагнути до втілення наукових знань у промислових інноваціях (табл. 1).

Таблиця 1

Перші корпоративні науково-дослідні лабораторії [складено на основі 9; 10]

Рік створення	Назва лабораторій
1867 р.	Промислова лабораторія з розвитку технології фарбування компанії BASF (Німеччина)
1976 р.	Дослідницька лабораторія Menlo Park, Нью Джерсі
1900 р.	Науково-дослідна лабораторія Дженерал Електрик
1911 р.	Науково-дослідна лабораторія Bell Telephone
1913 р.	Науково-дослідна лабораторія Kodak

Наукові досягнення вчених, зайнятих в корпораціях визнавалися в усьому світі. Лабораторії Bell Telephone Laboratories мали у своїх рядах кілька Нобелівських лауреатів. У таких лабораторіях панувала свобода творчості, яка в той час віталася багатьма вченими в промисловості. Вона, як правило, не

обмежувалася вимогами комерціалізації радикальних винаходів, що виникали в результаті роботи вчених. Багато винаходів не вписувалися в основну виробничу діяльність корпорації і часом не підлягали комерціалізації. До середини двадцятого століття самі вчені здійснювали керівництво науково-дослідною роботою, відповідали за відбір та виконання науково-дослідних проектів.

2 етап (1950-1970 рр.) пов'язаний з бурхливим розвитком наукоємних наукових дисциплін і, у зв'язку з цим, необхідністю управління науково-дослідною діяльністю. Пріоритетними були розробки, що мають практичну значимість, які, перш за все, служили цілям бізнесу корпорацій.

3 етап (1970-1990 рр.) спирається на маркетинговий підхід і концепцію стратегічного планування. Новий технологічний менеджмент у великих корпораціях значно більш тісно пов'язав тематику проведених досліджень з її основною виробничою і комерційною діяльністю. Були розставлені пріоритети досліджень і розробок, введені в дію процедури оцінки технічних ризиків пропонованих проектів, відповідності документально затвердженим цілям і системи спостереження за виконанням проектів.

Цей період пов'язаний із зростанням витрат на науково-дослідницьку діяльність, які стали складати все більшу частину загальних корпоративних витрат. Майбутнє компаній все більше стало залежати від успішної роботи науково-дослідних підрозділів. Деякі корпорації пішли ще далі, звівши функцію своєї центральної лабораторії до інформаційної (наприклад, IBM). У цій ролі центральна лабораторія виступає радником при прийнятті рішення про вибір технологічної стратегії корпорації в цілому.

Для зниження ринкової та тимчасової невизначеності, пов'язаної з особливостями інновацій, компанії почали формувати збалансований бізнес-портфель, спрямований на раціональний розподіл прибутку і ризику між продукцією, що випускається, і перспективними інноваціями. Науково-дослідні проекти почали відбирати на основі портфельних матриць, аналізу конкурентоспроможності та життєвого циклу. Підприємства стали

пропонувати на ринок нові продукти на основі маркетингових досліджень. Спостерігається ринкова спрямованість в управлінні інноваціями.

У межах четвертого етапу становлення НДДКР потреби клієнтів і технічні можливості зазнають одночасного розвитку. Фахівці [8] пропонують спільну участь в розробці нової продукції як виробників, так і покупців, постачальників та інших зацікавлених осіб. Визнання ринку, споживачів як значного джерела інноваційних ідей призвело до підвищення їх ролі в інноваційному процесі. На ринках споживчих товарів виробники здійснюють постійний моніторинг споживчих переваг, організовують взаємодію з споживчими асоціаціями.

Всі ці кроки спрямовані на виявлення неявних побажань, які в процесі розробок і конструювання перекладаються на мову нових продуктів і послуг. Така спільна діяльність починається ще на етапі розробки нововведення. І коли нововведення буде готове для комерціалізації, його корисні властивості вже будуть випробувані усіма зацікавленими особами. Це процес «взаємозалежного» навчання («mutually dependent» learning), в якому «реальні» потреби розглядаються і вирішуються у світлі технологічних концепцій і можливостей, що здійснюються. Такий підхід до виконання НДДКР – це тенденція, що намітилася, обумовлена переходом до інноваційної економіки. Став спостерігатися національний орнамент управління інноваціями.

Нова практика здійснення науково-дослідної діяльності привносить суттєві зміни у проведення НДДКР. У процесі дослідження на основі четвертого етапу необхідно визначити, яким чином можна використовувати наукові та технічні знання для визначення та задоволення прихованих потреб споживачів. Тому можна говорити про розширення ролі НДДКР в діяльності підприємства і економіки в цілому. Цей перехід від періоду до періоду можна охарактеризувати як зміну управлінської парадигми. Для України зміна парадигм управління технологічними інноваціями має свої особливості (табл. 2).

Таблиця 2

Зміна парадигм управління технологічними інноваціями в Україні

Періоди	Характер управлінської парадигми
1920-1950 рр.	Ідеологічна детермінованість управління інноваціями
1950-1980 рр.	Прагматична спрямованість в управлінні інноваціями
1980-1990 рр.	Ринкова спрямованість в управлінні інноваціями
Із 1990 року	Національна детермінованість управління інноваціями з урахуванням національної ментальності

Таким чином, еволюція наукових досліджень і розробок дозволяє зробити висновок про динамічні ускладнення цього процесу. У сучасному світі для інноваційного розвитку недостатньо обмежитися ідеєю окремого винахідника або знаннями вчених. Безумовно, поява нових ідей і перенесення їх у практику господарської діяльності – складний процес, в якому проявляються гострі протиріччя між народжуваним і відмираючим, між стабільністю та розвитком. Для того, щоб нововведення втілювалися в практичну діяльність, необхідні не тільки нові знання, але й нові можливості, що приносять швидкий комерційний результат в умовах переходу до інноваційної економіки.

Список використаних джерел та літератури:

1. Харин А. А., Майборода В.П. Инновационная экономика в России. Реалии и перспективы. URL: <http://nit.miem.edu.ru/2003/harinmyboroda.htm>
2. Бернал Дж. Наука в истории общества. М.:ИЛ, 1956. 156 с.
3. Кузнец С. Современный экономический рост: результаты исследований и размышлений. Нобелевская лекция. СПб.: Гуманистика, 2003. 269 с.

4. Харгадон Э. Управление инновациями. Опыт ведущих компаний. М.: ООО «И. Д. Вильямс», 2007. 198 с.
5. Шумпетер Й. Творческая активность, инновации – эффект. М., 1989. 549 с.
6. Nelson R., Winter S. An evolutionary Theory of economic change. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1982. 264 p.
7. Харгадон Э. Управление инновациями. Опыт ведущих компаний. М.: ООО «И. Д. Вильямс», 2007. 198 с.
8. Miller W., Morris L. 4th Generation R and D. Managing Knowledge, Technology and Innovation. John Wiley and Sons, Inc., 1999. 284 p.
9. Masuda Y. The Information Society as Postindustrial Society. Wash.: World Future Soc., 1983. 196 p.
10. Bell D. The Social Framework of the Information Society. Oxford, 1980. 179 p.

В.О. Парандій,
кандидат історичних наук, доцент
(м.Хмельницький)

ЦИФРОВА ЮРИСПРУДЕНЦІЯ: ЯК ІННОВАЦІЇ ЗМІНЮЮТЬ СФЕРУ ПРАВА

Чи можна зараз уявити сферу бізнесу, де не йшлося б про автоматизацію, діджиталізацію та інновації? Відповідь, швидше за все, негативна. Чат-боти активно впроваджені в b2c-галузі, «розумні» застосунки присутні майже на кожному смартфоні й можуть замінити собою складне обладнання (наприклад, діагностика стану організму людини), AI та машинне навчання постійно масштабуються. Глобальні тренди диктують умови навіть для таких консервативних галузей, як юриспруденція.

Технологічні інновації можуть бути цікавими або нудними, корисними або даремними, зрозумілими або хитромудрими, але, так чи інакше, будь-яка людина може бачити інновації у всіх сферах свого повсякденного життя. Технологічний прогрес досяг юриспруденції та дуже вдало закріпився у цій ніші.

Можливо, однією з головних відмінностей нової моделі від традиційної є гнучкість в організації роботи. New law – компанії надають своїм юристам варіативність щоденного графіка, що протиставляється традиційній моделі «2000 годин на рік». Переваги для юриста очевидні – свобода і значно кращий баланс між роботою та особистим життям.

Іншим ключовим елементом в компаніях New law є використання альтернативної тарифікації юридичних послуг [1].

Відомо, що юридичний бізнес втратив свої позиції серед громадян України у зв'язку із економічною кризою, війною та загальним зменшенням грошей, які б людина могла витратити на юридичну допомогу. З огляду на це, юридичний бізнес має перезавантажити свої цінності та вийти на новий рівень

обслуговування. Юридичні інновації можуть не просто змінити суть надаваних юристами послуг, а й взагалі змінити юридичний бізнес докорінно. Боти-юристи – вже реальність.

Так, Legal Tech-проекти допомагають покращити якість роботи юристів, зробити її більш ефективною. Використання довідкових правових та інших інформаційних систем зменшує витрати, пов'язані з правовим аналізом справи, а також дозволяє більш точно оцінити перспективи судового розгляду шляхом аналізу попередньої судової практики та пошуку максимально схожих за своїми обставинами справ [2].

Також інноваційні Legal Tech-проекти допомагають простим громадянам зменшити витрати на юридичне обслуговування та отримати більш широкий доступ до правосуддя. Створюється програмне забезпечення, що дозволяє без допомоги професійних юристів аналізувати і готувати правові документи, а також майже автоматизувати процес прийняття рішень з юридичних питань, складати договори, заповіти та інші документи [3].

Юридична індустрія насторожено ставилася до впровадження legal tech і це зрозуміло: юристи мають справу з конфіденційною інформацією, яка повинна залишатися під захистом заради блага клієнтів. Але розробники хмарних сховищ і сервісів постійно працюють над підвищенням рівня безпеки, і все більше юридичних фірм освоюють цифрові тенденції. Технології несуть величезний потенціал; допомагають економити час і гроші; автоматизують рутинні процеси і дозволяють фахівцям концентруватися на дійсно важливих завданнях.

Хоча технології у сфері права стикаються з серйозними проблемами на кшталт негативного ставлення традиційних гравців (через дешевизну надаваних додатками консультацій) або труднощів захисту інформації, вже ясно, що технологічний прогрес увійшов в галузь юриспруденції назавжди.

Список використаних джерел та літератури:

1. Трипульський Г. Цифрова юриспруденція: як нові технології змінюють сферу права і яким чином це впливає на юридичний бізнес в Україні. Режим доступу: <https://mind.ua/openmind/20197609-cifrova-yurisprudenciya-yak-novi-tehnologiyi-zminyuyut-sferu-prava>
2. Мірошнико Є. Legal Tech в Україні: інновації у юриспруденції. Юридична газета online. Режим доступу: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/legal-tech-v-ukrayini-innovaciyi-u-yurisprudenciyi.html>
3. Інновації в праві: коли алгоритми замінять юристів. Режим доступу: <https://radako.com.ua/news/innovaciyi-v-pravi-koli-algoritmi-zaminyat-yuristiv>

Л.О. Савчук,
кандидат педагогічних наук, доцент
(м. Хмельницький)

ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ НАВИЧОК КІБЕРГІГІЄНИ ЯК ЗАПОРУКА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Неодмінною складовою щоденного життя держави, підприємств, міністерств, звичайних користувачів мережі Інтернет стали питання захисту особистої інформації, інтелектуальної власності, даних, а також державних і галузевих інформаційних систем від несанкціонованого вторгнення. Саме кібергігієна – це ті базові правила цифрової безпеки, які потрібно виконувати при роботі в кіберпросторі. Формування базових навичок протистоянню основним загрозам в цифровому просторі, розуміння, яка інформація є головною ціллю зловмисників та запам'ятати основні правила, щодо захисту власних даних, дозволить зменшити ризики користування інформаційними Інтернет-ресурсами.

Ключові слова: інформаційні технології, діджиталізація, кіберпростір, кібербезпека, кібергігієна, кібертероризм, кібершпиунство.

Головне призначення інформаційних технологій – удосконалення процесів діджиталізації суспільства, застосування інноваційних методів управління бізнесом, забезпечення конкурентоспроможності різних галузей економіки в міжнародному інформаційному просторі. Разом із стрімким розвитком інформаційних технологій набуває особливої гостроти проблема захисту інформації – складна і багатогранна проблема в умовах сучасних інформаційних битв. Інформаційна безпека, за великим рахунком, – це безпека будь-якої інформації, включаючи паперові документи, голосову інформацію. Під кібербезпекою можна розуміти безпеку інформації в складних керуючих системах. Кібербезпека - захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору, за якої забезпечуються сталий розвиток інформаційного суспільства та

цифрового комунікативного середовища, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національній безпеці України у кіберпросторі [1].

Характерною ознакою сьогодення стали порушення базових навичок кібергігієни та кіберзлочини. З'явилися нові вектори інформаційних атак за допомогою яких зламують автомобілі, декодують GSM, прослуховують спеціальний зв'язок, джамінгом та спуфінгом атакують GPS: джамінг – встановлення перешкоди, при якій супутники «зникають»; спуфінг – генерація хибних сигналів, коли приймач показує невірні координати та час.

Інформаційна війна, блокування роботи або руйнування стратегічних комплексів важливих об'єктів в національному інформаційному просторі, інформаційно-психологічний тиск, кібертероризм, кібершпигунство у кіберпросторі – все це реалії нашого часу.

Правову основу забезпечення кібербезпеки України становлять Конституція України, закони України щодо основ національної безпеки, засади внутрішньої і зовнішньої політики, електронних комунікацій, захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, Конвенція про кіберзлочинність, інші міжнародні договори, а також інші нормативно-правові акти, що приймаються на виконання Законів України.

Правове регулювання категорії кіберпростору стало важливим кроком державної політики, спрямованої на дотримання основних принципів інформаційної безпеки України. У правовому полі універсальне визначення категорії «кіберпростір» з'явилося у Законі України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» (від 18 листопада, 2021 №1907-IX). Цей Закон визначає правові та організаційні основи забезпечення захисту життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави, національних інтересів України у кіберпросторі, основні цілі, напрями та принципи державної політики у сфері кібербезпеки, повноваження державних органів, підприємств, установ, організацій, осіб та громадян у цій сфері, основні засади координації їхньої діяльності із забезпечення кібербезпеки. В статті 1 Закону, кіберпростір визначається як середовище (віртуальний простір), яке надає можливості для здійснення комунікацій та/або реалізації суспільних

відносин, утворене в результаті функціонування сумісних (з'єднаних) комунікаційних систем та забезпечення електронних комунікацій з використанням мережі Інтернет та/або інших глобальних мереж передачі даних [1].

Для того, щоб не стати жертвою зловмисників у кіберпросторі, потрібно підтримувати так звану кібергігієну. Кібергігієна – це заходи безпеки, розроблені для захисту пристроїв користувача від інфікування шкідливим програмним забезпеченням та можливого викрадення конфіденційної інформації.

Урядова команда реагування на комп'ютерні надзвичайні події України CERT-UA, спеціалізований структурний підрозділ Державного центру кіберзахисту Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, пропонує основні правила кібергігієни:

- будити особливо обережними з відкриттям вкладень до електронної пошти від невідомих осіб. Під час роботи з поштою потрібно перевіряти розширення вкладених файлів та не відкривати файли навіть з безпечними розширеннями;
- не переходити за невідомими посиланнями та не завантажувати файли, що мають потенційно небезпечне розширення (наприклад: .exe, .bin, .ini, .dll, .com, .sys, .bat, .js тощо) та навіть безпечне (наприклад: .docx, .zip, .pdf), адже можуть використовуватися вразливості, макроси та інші небезпеки;
- проводити роз'яснювальну роботу серед користувачів, що мають доступ до мережі Інтернет та працюють з поштовими агентами;
- використовувати ліцензійні операційні системи, інші програмні продукти, своєчасно й систематично їх оновлювати;
- користуватись антивірусним програмним забезпеченням з технологією евристичного аналізу;
- здійснювати регулярне резервне копіювання даних, зберігати резервні копії на зовнішніх носіях інформації та налаштовувати функцію «Відновлення системи».

Формуючи базові навички з кібергігієни для захисту персональних даних особливо увагу користувача Інтернет ресурсів потрібно звернути на такі важливі аспекти:

- створювати надійний пароль, складну комбінацію, яка містить не менше 12 символів, великі та малі літери, цифри та символи. Також для кожного аккаунту варто використовувати унікальний пароль.

- здійснювати перевірку безпеки існуючих облікових записів електронної пошти та активних аккаунтів у соцмережах. Вебсайти haveibeenpwned.com та breachalarm.com допоможуть з'ясувати, чи був пароль до електронної пошти викрадений зловмисниками.

- застосовувати двофакторну аутентифікацію, що передбачає підтвердження особистості під час входу в аккаунт.

- своєчасно оновлювати операційну систему, що дозволить запобігти інфікуванню шкідливими програмами.

- виконувати регулярне резервне копіювання інформації на зовнішній носій або у хмару. Це допоможе відновити потрібні дані у разі їх шифрування програмою-вимагачем або видалення шкідливим програмним забезпеченням.

- завантажувати тільки необхідні для роботи програми. Під час завантаження кожного додатку варто звертати увагу на дозволи, які ви надаєте. Часто шкідливі програми надсилають запит на отримання більшої кількості дозволів, ніж вимагає їх функціонал.

Отже, регулювання процесів захисту кіберпростору, дотримання кібергігієни, формування нової особистості в сучасній Україні – є невід'ємною складовою забезпечення інформаційної безпеки держави. Окреслимо основні напрямки вирішення цих проблем:

- створення «чистого» кіберпростору, формування кібергігієни при постійному набутті нових знань, дотриманні та впровадженні правових базисів;

- забезпечення ефективних шляхів просування сучасних технічних та комунікаційних засобів у кіберпростір бізнесових проєктів;

- усвідомлення критичною інфраструктурою використання таких технологій, що попереджають можливі кібератаки та оперативно їх знешкоджують;

- формування нової особистості, яка може створювати та застосовувати ефективне правове поле, зможе реалізувати принципи у

сфері захисту кіберпростору політичних, правових, технічних, енергетичних, інтелектуальних, бізнесових аспектів.

– досягнення кіберстійкості на засадах міжнародного партнерства та співпраці.

Список використаних джерел та літератури:

1. Закон України. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (18.11.2021).

2. Нікулеско Д. С. Кібербезпека: вразливі моменти [Електронний ресурс] // Юридична газета. 2019. Режим доступу: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/kiberbezpekavrazlivimomenti.html>

Н.В. Терещук,
кандидат економічних наук, доцент
(м. Умань)

РОЗВИТОК ТУРИСТИЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ ФРАНЦІЇ

Франція – найбільш відвідувана країна у світі. Це цілком виправдано, тому що країна багата різноманітними пам'ятниками і пам'ятками, цінуємо туристами і часто унікальними. Вона є однією з найбільш високорозвинених країн світу. Потужна індустрія і високотехнологічне виробництво дозволяють Франції створювати туристські проекти будь-якої складності і капіталоемності. Франція є лідером за кількістю прийнятих туристів. Крім того, щорічно приймається не менша кількість екскурсантів.

У Франції зосереджена величезна кількість культурних цінностей, країна володіє прекрасними природними умовами, а також безліччю місць, пов'язаних з життям і діяльністю різних історичних особистостей. На розвиток на туризму впливають соціально-економічні та економіко-географічні чинники, такі як високий рівень загальноекономічного розвитку, зростаючі доходи населення, висока урбанізованість, наявність необхідної транспортної і соціальної інфраструктури, а також відносна близькість до інших основних туристським регіонам світу, високий рівень індустрії туризму, великий досвід його організації, а також політичні чинники. Організації туризму у Франції приділяється величезна увага з боку держави.

Цілеспрямована та системна діяльність щодо розвитку міжнародних туристичних зв'язків, а також євроінтеграційних процесів у Франції є ефективним механізмом створення сприятливого для розвитку туризму середовища, подальшої інтеграції країни у європейську спільноту, ефективного використання туристичних

ресурсів, розбудови транскордонної інфраструктурної мережі, розвитку національної економіки та культури.

Серед галузей нематеріальної сфери діяльності Франції виділяється туризм. Ще до другої світової війни за кількістю іноземних туристів Франція посіла перше місце в світі, зараз третє (майже 40 млн чол. щороку), трохи поступаючись Італії та Іспанії. Природні й соціально-економічні умови Франції сприятливі як для екскурсійно-пізнавального, так і для лікувально-оздоровчого та спортивного туризму.

Серед природних рекреаційних факторів – теплий, помірний і субтропічний клімат, три морські узбережжя з пляжами, гірські масиви Альп і Піреней, численні джерела цілющих вод. Країна славиться своїми приморськими і гірськими курортами, спортивними базами.

Франція з її двотисячолітньою історією багата на пам'ятки історії, культури, архітектури і мистецтва. Вони охоплюють стародавню римську епоху, середньовіччя, нові часи і сучасність. Насиченість території соборами, монастирями, палацами, фортецями і різноманітними музеями є однією з найвищих у світі. Ці споруди майже не зазнали руйнувань у ХХ ст. На охорону культурної спадщини витрачаються великі кошти, вона активно використовується для організації всіляких ювілеїв, свят, фестивалів тощо.

Франція має добре розвинену туристичну інфраструктуру, яка включає транспорт, заклади харчування, готелі, а також організацію турів, забезпеченість інформацією, картами, сувенірами тощо. Останнім часом усе більшого значення набувають об'єкти для проведення конференцій, нарад, симпозіумів, а також індустрія розваг.

Найважливішу роль у розвитку іноземного туризму відіграє зовнішній фактор - наявність спроможної клієнтури. Поруч з Францією розташовані багаті північно-західні європейські держави. Більш як 4/5 іноземних туристів у Франції - це німці, англійці,

бельгійці, голландці, швейцарці та скандинави, решта - американці, японці й араби.

Туристам пропонуються різноманітні види активного відпочинку, які ґрунтуються на використанні якісних і різноманітних туристичних ресурсів, традицій, культурних цінностей і соціальних пріоритетів. Найбільш популярним є пляжно-купальний відпочинок на Середземномор'ї й Атлантичному узбережжі та гірський туризм в Альпах і Піренеях. Традиційним для країни є оздоровчо-лікувальний туризм із використанням мінеральних вод і клімато-терапевтичних властивостей гірських і приморських ландшафтів. Велику кількість поціновувачів знаходить пізнавальний туризм на основі культурної спадщини та природних національних парків. Незмінним успіхом користується гастрономічний туризм, який зародився у Франції і розвивається сьогодні, зберігаючи і використовуючи традиції виноробства та національної кухні. Не останнє місце у системі туристичних цінностей займають походи магазинами у країні, яка давно здобула й утримує звання «законодавиця моди», при цьому більшість магазинів Франції працюють за системою такс-фрі, що дозволяє шоп-туристу заощаджувати досить значні суми. Франція однією з перших почала розвивати сільський туризм і європейські туристи із здивуванням зрозуміли, що спокій французьких виноградників є найкращим відпочинком. На іншому полюсі - розважальний туризм, який опирається на технології і пропонує феєричні шоу, яскраве життя, повне азарту і пригод [2].

Французька туристична індустрія сповна враховує потреби й інших категорій споживачів: туризм «третього» віку і «сірий» туризм спрямовані на адаптацію літніх людей і туристів із обмеженими можливостями до світу відпочинку і подорожей. Своїх споживачів знаходить освітній і спортивний любительський туризм. Масовими і звичними є паломництво, участь у фестивалях, конференціях та багато інших видів «лінивої» рекреації чи активного пізнання культурного і природного середовища Франції.

Отже, успіх Франції як туристичної супердержави обумовлений низкою факторів, головними серед яких є наступні:

- вдале географічне розташування: Франція – єдина країна в Європі, що має вихід як до теплого Середземного моря, так і до холодного Північного (в районі протоки Ла-Манш); крім того, на заході Франція обмивається водами Атлантичного океану;

- на території даної країни знаходяться дві гірські системи – Східні Піреней й Альпи (з найвищою вершиною Європи – горою Монблан), що дозволяє розвивати зимові види туризму;

- Франція має значну територію, і в той же час невелику по європейських мірках щільність населення – 107 осіб/км², завдяки чому може приймати потужні туристопотоки з інших держав;

- французькі лікувально-оздоровчі курорти, які знамениті ще з XIX століття, користуються постійною популярністю у туристів зі всього світу;

- Французька Республіка багата різноманітними культурноісторичними визначними пам'ятками, які представляють величезний інтерес для іноземних туристів;

- сучасна Франція – центр ділового співробітництва багатьох країн світу, що сприяє розвитку бізнес-туризму;

- столиця Франції – Париж – незмінно приваблює туристів як місто високої моди, тонких парфумерних ароматів і невичужної романтики.

Таким чином, Франція пропонує різноманітні туристичні продукти практично на будь-який смак.

Система державного регулювання туристської діяльності у Франції має складну організаційну структуру. Її очолює міністр туризму, наділений аудиторськими та контрольними повноваженнями. Йому підпорядковується Генеральна інспекція з туризму. Вона виконує представницькі функції, контролює роботу іноземних туристських офісів у Франції та французьких - за кордоном, здійснює нагляд за діяльністю інших туристських організацій, а також відстежує ситуацію на французькій і зарубіжних туристських ринках.

У Франції виділяють 12 головних туристичних регіонів і 7 районів.

Завдяки великій підтримці держави, а саме Міністерства туризму Франції, у країні склалась потужна індустрія, і високотехнологічне виробництво, які дозволяють впроваджувати туристичні проекти будь-якої складності і значних капіталовкладень. Готельна індустрія країни входить до трійки лідируючих сегментів французької економіки. Країну вважають одним із новаторів готельної сфери. Готельна галузь Франції представлена 39 тис. готелів та інших засобів розміщення. Забезпеченість готельними місцями становить 23 місця на 1000 жителів. Загальний номерний фонд налічує більше 1 млн. номерів. Рівень комфортності засобів розміщення є одним з найвищих у світі.

У липні 2012 року у Франції закінчилась перекласифікація готелів по новій системі. В країні існують готелі п'яти категорій: “1 зірка”, “2 зірки”, “3 зірки”, “4 зірки” та “4 зірки – Люкс” (їх прийнято на практиці називати “5 зірок”). Поширеними закладами найдешевшого розміщення є 2* невеличкі готелі всього на кілька номерів приблизно по 12 кв.м кожен. Однією зіркою маркуються найскромніші місця для ночівлі із “спартанськими” умовами, але трапляються вони рідко.

Більшість “трійок” розташовується в центрі міст. Готелі 4* – зручно розташовані в центрі великих міст готелі з красивими холами, салонами, барами і ресторанами. У великих містах Франції і на гірськолижних курортах популярне розміщення в апартаментах. Готелі 5* і Palace – найвища категорія готельного сервісу у Франції.

У більшості французьких готелів континентальний сніданок входить у вартість розміщення. Шведський стіл зустрічається рідко – переважно в готелях 4* і 5*. Приватні апартаменти для туристів пропонуються навіть на французьких гірськолижних курортах – причому як найпростіші, так і класу de luxe.

На Лазурному березі Франції деякі готелі мають власні казино і пропонують відпочивальникам зустрічі в аеропорту на лімузинах.

У деяких готелях Франції туристам пропонуються різні додаткові послуги: наприклад, в паризькому “Ritz” для гостей проводяться денні кулінарні курси у французькому стилі.

Найбільша кількість готелів із всесвітньовідомими торговими марками зосереджена саме у Франції. Найбільшу частку готелів – 71,6% охоплює лише дев'ять готельних корпорацій, серед яких найбільшими “Accor” та “Clab Mediterane”. Для Франції характерні готелі та готельні корпорації, що пропонують оригінальні послуги, які виділяються нестандартним профілем.

З огляду на сучасні тенденції до консолідації і створення нових готельних корпорацій в останнє десятиріччя, у Франції майже 70 % готелів залишаються незалежними.

На сучасному етапі важливим напрямом державної політики в галузі туризму є підтримка позитивного образу країни як туристського напрямку та його просування на світовому ринку подорожей. Відбувається диверсифікація туристичних продуктів (діловий туризм, культурно-пізнавальний туризм, спеціальні види туризму) та підвищення якості туристичних продуктів

У перспективі позиції Франції на світовому туристичному ринку будуть залежати від того, чи зможе вона залучити нові категорії клієнтів, зокрема численних транзитних туристів, слідуючих в Іспанію, Португалію та Італію через її територію.

Перспективними “донорськими” туристичними ринками для Франції на сьогоднішній день є Південна Америка, Центральна-Східна Європа і Росія, Азія (Китай, Індія, країни Південно-Східної Азії), Близький Схід, ПАР.

Таким чином, Франція є потужним рецептивним туристичним ринком світу, який характеризується наступними основними рисами:

1. Туристичний імідж держави. Франція є найстарішою туристичною дестинацією у світі. Туризм як явище зародився в цій країні ще в XVIII столітті й на перших порах був доступний тільки аристократам і представникам багатой буржуазії, які приїжджали «освоювати» знамениті французькі курорти Віші, Віттель, Ніццу, Канни, Довіль, Біарриц. У ті часи дуже модно було їздити «на води» –

лікуватися та культурно відпочивати. Користувалися попитом також поїздки у Францію з метою вивчення мови (тому що в Європі того часу було модно говорити французькою мовою), а також заради підвищення світського престижу.

2. Різноманітність французького національного турпродукту. Палітра туристичних визначних пам'яток включає можливість відпочинку і розваг на морських і океанічних узбережжях, заняття зимовими видами туризму, культурно-пізнавальні поїздки, сферу ділових інтересів, відомі лікувально-оздоровчі здравниці тощо.

3. Неповторність і розмаїтість всіх регіонів Франції. Кожен регіон даної держави схожий на окрему країну, має свої традиції, звичаї, кухню, навіть іноді свою власну мову або місцевий діалект (крім французької мови багато жителів володіють іспанською; у провінціях на побутовому рівні використовуються такі діалекти: баскський і каталонський – у Піренеях, бретонський – у Бретані, провансальський – у Провансі, німецькі діалекти – в Ельзасі та Лотарингії тощо).

4. Дбайливе відношення до історії й культури та бажання прославити свій край. Всі значні історичні місця у Франції відреставровані й утримуються в ідеальному порядку. Крім того, варто зазначити прагнення самих французів рекламувати свою місцевість як історичну визначну пам'ятку для залучення туристів.

5. Франція – учасниця Шенгенського візового простору, що додатково сприяє росту туристопотоку в цю країну, особливо з європейських держав.

6. Транзитний туризм із Півночі на Південь. Франція знаходиться на перетинанні доріг з Півночі на Південь, завдяки чому в ній розвинений транзитний туризм із основних країн-постачальників європейських туристів – Німеччини та Великої Британії, а також інших північних держав, жителі яких, їдучи на відпочинок в Іспанію та Італію, проїжджають по території Франції, зупиняючись в ній на деякий час.

7. Державна підтримка туризму. Держава визначила одним зі своїх пріоритетів створення найбільш сприятливого і привабливого образу Франції для іноземних туристів.

Подальший розвиток індустрії в'їзного туризму у Франції залежить від вирішення низки проблем. Будучи світовим лідером за кількістю міжнародних туристських прибуттів, вона займає лише третю позицію за обсягом надходжень від міжнародного туризму, і позитивне сальдо її платіжного балансу за статтею «Туризм» постійно зменшується. Поїздки в країну стають все коротшими, а конкуренція з боку нових туристських напрямів посилюється.

У перспективі позиції Франції на світовому туристичному ринку будуть залежати від того, чи зможе вона залучити нові категорії клієнтів, зокрема численних транзитних туристів, які прямують до Іспанії, Португалії і Італії через її територію. У цьому напрямку Франція вже зробила ряд кроків. Вона визначила перспективні туристичні ринки (Південна Америка, Центральна-Східна Європа і Росія, Азія (Китай, Індія, країни Південно-Східної Азії), Близький Схід, ПАР) і приступила до їх освоєння, значно розширила спектр пропонуваного туристських продуктів (діловий туризм, природоорієнтований туризм, культурно-пізнавальний туризм, спеціальні види туризму). Особливе значення в плані зміцнення позицій Франції як туристичного напрямку має державна підтримка галузі та просування національного туристичного продукту за кордоном.

На регіональному рівні діють представники центральної виконавчої влади, що вирішують питання розвитку туристичної сфери; вони підпорядковані безпосередньо префектам. Діяльність цих представників спрямована на координацію регіональних ініціатив, оскільки повноваження місцевої влади в галузі туризму досить вагомі.

Список використаних джерел та літератури:

1. Божидарнік Т. В. Міжнародний туризм : навч. посіб. / Т. В. Божидарнік, Н. В. Божидарнік, Л. В. Савош [та ін.] ; – К. : «Центр учбової літератури», 2012. – 312 с.

2. Бовсуновская А. География туризма: Учеб. пособие / Донецкий ин-т туристического бизнеса. – Донецк : ДИТБ, 2002. – 410с.
3. Великі міста // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2006. – № 45-48. – С. 72-74.
4. Гуляев В.Г. Організація туристичних перевозок. – М.: Фінанси і статистика. – 2001. – 512с.
5. География туризма: учебник / А.Ю. Александрова (ред.). – М. : КНОРУС, 2008. – 592с.
6. Графова І.О. Розвиток сільського туризму в Європі. Франція // Економіка АПК. – 2007. – № 7.- С.148-152.
7. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг/ К.: Альтерпрес, 2002. – 436 с.
8. Масляк П.О. Країнознавство / Підручник. – К.: Знання, 2008. – 292 с.
9. Новий етап-збереження культурної спадщини і розвиток сільського зеленого туризму у Франції // Туризм сільський, зелений. – 2005. – № 4. – С. 4-29.
- 10.Смаль І.В. Туристичні ресурси світу. – Ніжин: Видавництво Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, 2010. – 336 с.
- 11.Шаронов А.В. Все о странах мира. Атлас-справочник / М.: Оникс, 2007. – 238 с.
- 12.Юрківський В. М. регіональна економічна і соціальна географія. Зарубіжні країни. – К.: Либідь. – 2000. – 416 с.
- 13.Вільна енциклопедія «Вікіпедія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Туризм_у_Франції

Г. М. Тимченко,

*кандидат біологічних наук, доцент
(м.Харків)*

А. М. Літвінова,

*кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Харків)*

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ СТВОРЕННЯ ВІДКРИТИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ ТА ВІДЕОСЕРВІСІВ НАВЧАННЯ ОСНОВ ЗДОРОВ'Я В КЛАСИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Відповідно до ключових компетенцій Нової української школи саме питання про здоров'я займають ланку екологічної грамотності та здоров'я, підкреслюючи «здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя». Але актуальним постає питання навчання основам здорового способу життя задля реалізації базової компетентності Нової української школи.

Одним із можливих шляхів вирішення цього питання на нашу думку є реалізація навчання здоров'ю крізь інформаційно-цифрову компетентність, яка передбачає впевнене, а водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні [1]. Інформаційна й медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, роботи з базами даних, навички безпеки в Інтернеті та кібербезпеці є одними із базових трендів сучасності. Розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо), а також крізь призму компетентності «Уміння навчатися впродовж життя», яка відокреслена як здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових вмінь і навичок, організації навчального процесу (власного і колективного), зокрема через ефективне керування ресурсами та інформаційними потоками, вміння визначати навчальні цілі та способи їх досягнення, вибудовувати свою навчальну

траєкторію, оцінювати власні результати навчання і становить основу освіти та навчання впродовж життя.

Слід зазначити, що на сайті МОН України «НУШ – це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Водночас батькам теж подобається відвідувати цю школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння». Саме тому на сьогодні актуальним постає питання технологій створення освітніх ресурсів навчання здоров'я як для дітей, так і для батьків задля реалізації Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, де турбота про здоров'я молоді, виховання в неї культури здорового способу життя визначається як одне з пріоритетних завдань.

Аналіз основних досліджень і публікацій з порушеної проблеми.

Здоровий спосіб життя є важливою складовою культури, сприяє формуванню здоров'я майбутнього фахівця. Його вагомою рисою є гармонійне виявлення фізичних і духовних можливостей студентів, пов'язаних зі соціальною та психологічною активністю в навчально-трудовій, суспільній та інших сферах діяльності. Під здоровим способом життя розуміють такі форми повсякденного життя, які відповідають гігієнічним принципам, розвивають адаптивні можливості організму, сприяють успішному відновленню, підтримці та розвитку його резервних можливостей, повноцінному виконанню особистістю соціально-психологічних функцій [2; 3]. Кожному сучасному фахівцю необхідно володіти засобами, які сприяють формуванню здорового способу життя та відкривають у нашому організмі приховані резерви, що дозволяють почуватися здоровим, парцездатним, стресостійким та повним сил. Поряд із цим завдяки науково-технічному прогресу та розвитку інноваційних технологій ми спостерігаємо підйом і розвиток неформального навчання, що пов'язано, в першу чергу з бурхливим розвитком e-Learning – джерелом неформального навчання, із зростанням величезної кількості інновацій, які користуються попитом в бізнес-індустрії з метою підвищення її продуктивності. Неформальне навчання

забезпечує не лише рентабельність передачі знань та формування компетенцій, але й сприяє підвищенню організаційної ефективності.

Дослідження показують [4], що 70% навчання є неформальним, а 30% формальним. Таким чином при правильній організації неформального навчання можна скоротити і витрати на навчання. Поява соціальних сервісів та розвиток теорій навчання показує, що поєднання формального й неформального видів навчання дозволяє зробити процес навчання успішним за наступних умов: не все навчання організоване в курсі; існує безліч підходів для доставки курсів; при необхідності використовуються змішані рішення; навчання вбудовано у процес роботи; тренери виконують функції «керівництво на стороні», а не «мудреці на сцені».

Одними з найпопулярніших технологій сьогодення стали змішані підходи до навчання, бо саме вони дозволяють скористатися гнучкістю і зручністю дистанційного курсу з перевагами традиційного класу. Існує велика ймовірність, що з певним перебігом часу змішане навчання може перевершити традиційні методи навчання. До основних рекомендацій з використання МООС – масових відкритих он-лайн курсів для університетів [3; 6] належать: досвід якісного навчання в форматі он-лайн, інвестиції та підтримка розвитку цифрових компетенцій, використання та створення відкритих освітніх ресурсів. Нажаль, на сьогодні кількість українських ресурсів, присвячених вивченню основ здоров'я відсутня. Саме тому виникає потреба у створенні відкритих сервісів та ресурсів навчання основам здоров'я в системі класичної освіти.

Мета статті полягає у вивченні технологій створення, розробці та впровадженні відкритих освітніх ресурсів навчання основ здоров'я в системі класичної освіти. Для досягнення поставленої мети були використані наступні завдання: провести аналіз технологій створення відкритих освітніх ресурсів навчання основ здоров'я; визначити переваги використання відкритих освітніх ресурсів навчання здоров'ю в системі класичної освіти; створити ефективні технології створення відкритих ресурсів навчання здоров'ю в системі сучасного електронного навчання з використанням відеоелементів.

Об'єкт дослідження – відкриті освітні ресурси навчання здоров'ю.

Предмет дослідження – технології створення відкритих освітніх ресурсів з використанням відеоелементів.

Теоретико-методологічне та експериментальне дослідження. Впровадження системи відкритого навчання дає змогу здійснювати навчання протягом життя для осіб різного віку, фаху, профілю спеціальності, отримувати інформацію про сучасну наукову проблематику та спеціалізовану фахову консультацію, аналізувати думку експертів та спеціалістів з цього приводу. Подальше вивчення даної проблеми дозволить впровадити відкриті електронні освітні сервіси в практику освітніх центрів, які надають допомогу різним верствам населення. Саме тому нами вперше узагальнено дані про сучасні технології створення відкритих освітніх ресурсів навчання основ здоров'я. Розроблений алгоритм створення відкритого освітнього ресурсу на базі LMS Moodle дає змогу впроваджувати засоби електронної діагностики в розвиток системи відкритого навчання та здійснювати профілактичну допомогу населенню.

Дослідження відкритих навчальних ресурсів та джерел проводили на базі безкоштовних відкритих інтернет-платформах MOOC таких, як Coursera, Khanacademy, Canvas, Udemy та Eliademy, Prometheus та Банку відкритих дистанційних курсів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серед всіх відкритих навчальних ресурсів були відокремлені елементи та курси, які безпосередньо стосуються питань здоров'я та здорового способу життя.

Педагогічне дослідження щодо оцінки ефективності навчання проводили на базі відкритих курсів Центру електронного навчання, а саме в курсах «Моє здоров'я» та «Навчання основ електроенцефалографії», доступ до яких вільний для користувачів мережі. Дані курси мають відкриту систему реєстрації та автоматизовані форми контролю навчання, що надає змогу слідкувати за навчальною траєкторією слухачів в курсах та за навчальними розділами, розробленими фахівцями з профільних кафедр з питань

здоров'я та здорового способу життя.

У зв'язку із можливістю проведення діагностичних досліджень у відкритому курсі «Моє здоров'я» існує можливість оцінки стану здоров'я та компонентів здоров'я завдяки наявності системи автоматичного збору даних, їх узагальненню та систематизації. Всі результати анкетних даних та питальників були зібрані за добровольної згоди та власного бажання учасників освітнього процесу.

Завдяки наявності в курсах відеоконтенту, який розміщений на каналі E-learning Open Karazin Інституту післядипломної освіти та заочного (дистанційного) навчання в мережі YouTube, що в свою чергу дозволяє здійснювати аналітичний збір даних серед користувачів (кількість переглядів, хвилини переглядів, країни, з яких входили на сайт для перегляду тощо).

В роботі ми використовували наступні методи емпіричного дослідження: спостереження, вивчення та узагальнення творчого досвіду, педагогічне спостереження.

Педагогічне спостереження – метод, в основі якого лежить цілеспрямоване сприйняття дослідником певних аспектів і явищ педагогічної практики. Спостереження планують, у плані враховують кількість об'єктів спостережень, час, характеристики педагогічних ситуацій та ін.

Основний матеріал дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Результати проведеного нами аналітичного пошуку вказують на те, що технології дистанційного навчання – це інформаційні технології створення, передачі та збереження навчальних/освітніх матеріалів, організації й супроводу освітнього процесу в системі дистанційного навчання за допомогою телекомунікаційного зв'язку.

Основні технології дистанційного навчання:

- мережева технологія – різновид дистанційної освітньої технології, що базується на використанні телекомунікаційних мереж та засобів Internet для забезпечення студентів навчально-методичними матеріалами, інтерактивної взаємодії з викладачами-тьюторами та

організації дистанційного педагогічного контролю;

- кейс-технологія – різновид дистанційної освітньої технології, що базується на використанні наборів (кейсів) текстових, аудіовізуальних та мультимедійних навчально-методичних матеріалів для самостійного вивчення студентами (слухачами) при організації регулярних консультацій з викладачами та контролю знань дистанційним або традиційним способами;

- ТВ-технологія – різновид дистанційної освітньої технології, що базується на використанні систем телебачення для доставки студентам навчально-методичних матеріалів та організації регулярних консультацій у викладачів-тьюторів та контролю знань дистанційним або традиційним способами.

Інформаційно-комунікаційні освітні технології дистанційного навчання використовують в значній мірі веб-ресурси навчальних дисциплін та можуть містити в собі: методичні рекомендації щодо їх використання, послідовність виконання завдань, особливостей контролю тощо; документи планування освітнього процесу (навчальні програми, навчально-тематичні плани, розклади тощо); відео- та аудіо-записи лекцій, семінарів тощо; мультимедійні презентації; термінологічні словники; практичні та лабораторні роботи віртуальні роботи з інтерактивним компонентом; пакети тестових завдань для проведення контрольних робіт із автоматизованою перевіркою результатів та/або із перевіркою викладачем; електронні бібліотеки та посилання на них; посилання на відкриті освітні ресурси.

У зв'язку з тим, що метою роботи було вивчення технологій створення відкритих освітніх ресурсів навчання здоров'ю, то ми здійснили педагогічний експеримент в дистанційних курсах Банку web-ресурсів Центру електронного навчання, який працює на платформі LMS Moodle.

Першим відкритим дистанційним курсом навчання здоров'ю став курс «Моє здоров'я» (викладач Тимченко Г. М.). Цей курс створений з метою діагностики та профілактики здоров'я студентів з використанням сучасних електронних засобів діагностики та навчання, а також з метою пропаганди знань про здоров'я та здоровий

спосіб життя серед молоді [5]. Курс складається з наступних розділів: «Рухова активність», «Добові ритми», «Сезонні ритми», «Добові енерговитрати та харчування», «Діагностика та моніторинг здоров'я», «Стратегії розвитку особистості в професії». В кожному розділі є інтерактивна складова, яка допомагає здійснити в дистанційному режимі діагностику шляхом відповідей на запитання анкети/тесту та визначити певний показник діяльності.

Аналіз даних, отриманих в результаті педагогічного експерименту, проведеного у відкритому дистанційному курсі «Моє здоров'я» показав, що серед 183 учасників, які зареєстровані на курс, 150 виконали всі розділи та навчальні завдання, тобто успішність навчання склала 82%. Результати експерименту показали, що рівень активності користувачів в курсі за розділами складає наступну динаміку: рухова активність – 82%, біоритми та здоров'я – 80%, добові енерговитрати та харчування – 80%, діагностика і моніторинг здоров'я – 76%.

Слід зазначити, що завдяки розташуванню електронного паспорту здоров'я та відеопідказчика щодо проведення діагностики здоров'я в домашніх умовах (кількість переглядів відеоролику за результатами аналітики YouTube становила 230) питання електронної валеологічної діагностики стає можливим для широкого кола користувачів.

Наступний курс, що прийняв участь в педагогічному експерименті це курс «Навчання основ електроенцефалографії», який призначений для лікарів, фізіологів та тих, хто придбав обладнання компанії «Tredex» в якості діагностичного обладнання.

Дистанційний курс «Навчання основ електроенцефалографії» за методикою побудови є відеокурсом, який складається із 8 навчальних тем, які містять теоретичні матеріали, відеолекції до тем курсу та завдання до самостійної роботи. Підсумковою формою контролю є залік та/або індивідуальне завдання.

Слід зазначити, що на курс підписані 45 користувачів, однак завдяки розміщеним відеофайлам з тематики електроенцефалографії, яка є популярною темою серед лікарів та фізіологів, кількість

переглядів відео лекції «Особливості реєстрації ЕЕГ. Монтаж електродів» за аналітикою YouTube становить 12 597 хвилин та 4401 перегляд.

Таким чином, завдяки творчим зусиллям викладачів та науковців, які приймали участь в розробці відеоконтенту, були створені інноваційні навчальні технології, які добре себе зарекомендували серед мережевих користувачів. Перевага аудіовізуальних засобів навчання, якими в даному випадку виступають розроблені відеолекції з електроенцефалографії, які створені фахівцями з біології, медицини, валеології, психології та інформатики, об'єднаними спільною ідеєю зробити якісне навчання доступним користувачам, полягають у підвищенні можливостей сприйняття інформації та при наявності субтитрів допоможуть подолати мовленнєві бар'єри.

Саме алгоритми технологій створення відкритих освітніх ресурсів в системі сучасного електронного навчання з аудіовізуальним супроводом, які нададуть можливість навчання особам з особливими освітніми потребами та особам з мовленнєвими бар'єрами (особи з інших країн, які прагнуть здобути освіту), отримати якісну освіту від кращих закладів вищої освіти країни. Слід зазначити, що переваги використання відкритих освітніх ресурсів навчання здоров'ю на базі Банку web-ресурсів Центру електронного навчання полягають у таких рисах, як: якість, доступність, наявність діагностичного компоненту, наявність аудіовізуального супроводу навчання.

Слід зауважити, що у зв'язку із відсутністю стандартів до відкритих курсів та освітніх ресурсів в системі відкритого навчання особливої уваги набуває факт розміщення відкритих освітніх ресурсів саме у кращих брендових закладів вищої освіти країни. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна виробив наступний алгоритм створення доступної дистанційної освіти:

- розміщення каталогу відкритих інформаційних джерел за фахом та спеціалізаціями;
- створення каталогу відеолекцій провідних фахівців

Каразінського університету Karazin Universarium на каналі YouTube;

- створення власного каналу Інституту із розміщенням відеозаписів семінарів, тренінгів, науково-популярних роликів та навчальних відеофільмів;

- створення системи відкритого навчання Каразінського університету.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Аналіз технологій створення відкритих освітніх ресурсів навчання здоров'ю показав, що технології побудови відкритих освітніх ресурсів побудовані за принципами: діагностичного курсу, відео-курсу, вивчення наукової проблематики в системі додаткової освіти. Визначені переваги використання відкритих освітніх ресурсів навчання здоров'ю в системі класичної освіти, до яких належить: якість, доступність, наявність діагностичного компоненту, наявність аудіовізуального супроводу навчання. Розроблені ефективні технології створення відкритих ресурсів навчання здоров'ю в системі сучасного електронного навчання з аудіовізуальними засобами навчання, які дають можливість навчання особам з особливими освітніми потребами та особам, які можуть завдяки субтитрів подолати мовленнєві бар'єри. Перспективним напрямом розвитку та пропаганди знань про здоров'я в системі відкритого навчання є створення відеоресурсів та відеокурсів провідними фахівцями, які займаються питаннями здоров'я та здорового способу життя з метою пропаганди знань про електронне освітнє середовище та освітню мережу, яка сьогодні є найбільш природньою для сучасної молоді.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бондаренко О. В. Впровадження електронних діагностичних систем в практику діагностики та моніторингу здоров'я у класичному університеті. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: «Валеологія: сучасність і майбутнє»*. 2018. № 23. С. 66-72.

2. Бондаренко О. В., Тимченко Г. М., Закревський А. М.

Моніторинг здоров'я за допомогою електронних діагностичних систем. *Проблеми сучасної освіти і науки*. 2018. №8, Ч.2. С. 95-102.

3. Кухаренко В. М. Теорія та практика змішаного навчання. Харків: Міськдрук, 2016. 385 с.

4. Кухаренко В. М., Бондаренко В. В. Екстрене дистанційне навчання в Україні. Харків: Міська друкарня, 2020. 403 с.

5. Тимченко Г. М. Відкритий дистанційний курс «Моє здоров'я». *Науково-методичний журнал «Основи здоров'я»*. 2018, № 5 (89). С. 7-9.

6. Тимченко Г. М., Літвінова А. М., Закревський А. М., Левчук В. Г. Технології створення відкритих освітніх ресурсів та відеосервісів навчання основ здоров'я. *Вісник національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченко. Серія: «Педагогічні науки»*, 2020. №7 (163). С.153-161.

Л. С. Трифаніна,
кандидат педагогічних наук
(м.Хмельницький)

РОЛЬ ІМІДЖУ У ПУБЛІЧНОМУ ВИСТУПІ

Слово «імідж» міцно увійшло до нашого побуту, воно вживається в розмовній мові, часто з'являється у пресі. У громадській свідомості все більше закріплюється уявлення про імідж, як про певну цінність від якої залежить успішність діяльності будь-якої організації чи особи. Його активно використовують у засобах масової інформації, у системі маркетингу, реклами і зв'язків із громадськістю. Поняття іміджу має ряд близьких за значеннями слів: думка, рейтинг, репутація, образ, популярність, слава, престиж, авторитет тощо.

Термін «імідж» походить від лат. *«imago»*, що пов'язане з латинським словом *«imitari»*, тобто імітувати, або від слова *«image»*, що в буквальному перекладі з англійської чи французької мови означає образ.

Вперше поняття іміджу з'явилося у 60–80 роках ХХ століття в галузі загальної та соціальної психології в дослідженнях зарубіжних вчених. Його зміст тлумачився переважно в контексті теорії сприйняття, діяльності, спілкування і соціального пізнання [1, с. 14].

Існує безліч визначень іміджу. Більшість із них засвідчує, що імідж – це образ відомої особи або речі, який створюється засобами масової інформації, літературою, уявою або самим індивідом. Іноді імідж визначають як експресивний, виразний бік образу [1, с. 7].

У тлумачному словнику Вебстера зазначено, що імідж – це штучне створення неперевершеного образу; це штучна імітація або подання зовнішньої форми будь-якого об'єкта, особливо особи [1, с. 19].

Імідж – це стиль і форма поведінки людини, причому переважно зовнішній бік її поведінки в суспільстві [1, с. 17].

Імідж являє собою певну цінність, яка репрезентує життєвий успіх, тому часто сприймається як форма соціального замовлення. Він впливає на наше життя незалежно від того, як ми до нього ставимось: визнаємо важливість чи заперечуємо його існування [1, с. 6-7].

Імідж містить не тільки природні властивості особистості, але й спеціально розроблені, створені, сформовані. Зокрема імідж людини визначається її психологічним типом і відповідністю запитам часу й суспільства.

Багато спеціалістів з іміджології включають у це поняття не тільки зовнішність людини, яка створюється завдяки її анатомічним особливостям і стилю одягу, але й практично всі характеристики, доступні сприйняттю. Так, Поллі Берд зазначає, що імідж – це «повна картинка вас, якими вас бачать інші. Вона містить те, як ви виглядаєте, говорите, одягаєтесь, працюєте; ваші вміння, вашу поставу, позу й мову тіла, ваші аксесуари, ваше оточення» [1, с. 17].

У структурі персонального (особистісного, індивідуального) іміджу особливе місце займає так званий вербальний імідж. В. Шепель, О. Панасюк характеризують його як думку, що склалася про людину на основі інформації – прямої і (або) опосередкованої, продукуюваної усвідомлено і (або) неусвідомлено, вербальної і (або) паравербальної; вербальний імідж формується тільки через мову: усну – мовлення, письмову – текст.

На думку І. Симонової, вербальний імідж (вербальний компонент іміджу) створюється за рахунок якісних параметрів мовлення – правильності, точності, чистоти, зрозумілості, логічності, багатства, виразності, доцільності, які характеризують рівень мовленнєвої культури людини. Окрім того, до вербального компонента іміджу дослідниця відносить специфіку мовленнєвої поведінки особистості, зумовленої середовищем та особливостями виховання, освітою, соціальним оточенням, національністю, статусом [2, с. 114].

Імідж складає передумови та основу спілкування, особливо публічного.

Публічне мовлення – це особливий вид тексту, створюваний за законами риторики, орієнтований на переконання, що зумовлює його інтеграційну природу (письмово-усна форма реалізації, книжно-розмовний тип мовлення, підготовлено-імпровізаційний характер реалізації). Цей вид тексту може виступати в різних жанрових різновидах (доповідь, лекція, бесіда) та орієнтуватися на різну кількість слухачів.

Публічне мовлення – це такий матеріал, де найповніше виявляються сліди розумово-мовленнєвої діяльності людини й лише постійна робота над ним є найдієвішим чинником розвитку й удосконалення цієї діяльності оратора. Залежно від змісту, призначення, форми чи способу виголошення, а також обставин публічний виступ поділяється на такі види, як доповідь, промова, бесіда, лекція, репортаж [4, с. 89].

Кожний промовець (оратор) повинен мати свій власний імідж, яким може керувати взаємності від виду публічного виступу та аудиторії.

Існує два типи іміджу: позитивний і негативний. Позитивний імідж допомагає у спілкуванні й досягненні соціального успіху, а негативний – перешкоджає спілкуванню та заважає досягненню мети [1, с. 7].

Імідж сприяє зробити публічний виступ більш яскравим, переконливим та ефективним. Він здатний впливати на свідомість, емоції, діяльність і вчинки як окремих людей, так і цілих груп населення. Також імідж може слугувати основою для довіри, фактором, який полегшує вплив на аудиторію та привертає її увагу. Для цього важливо визначити, що може зацікавити аудиторію, розбудити її уяву, чого їй не вистачає і чим вона свідомо або підсвідомо хоче володіти [1, с. 20].

Вербальні й невербальні засоби спілкування є дуже важливими складовими іміджу. Як людина говорить, чи може налаштувати словом до себе іншу людину, які жести і пози при цьому демонструє, як стоїть або ходить – все це впливає на сприймання нас іншими людьми. Тому для підвищення власного рейтингу і

позитивного сприйняття оточуючими важливо звертати на це увагу і уміти вигідно себе подати. Уже доведено, що 35 % інформації людина отримує при словесному (вербальному) спілкуванні, а 65 % – при невербальному [3, с. 90].

Маючи на меті переконати людей, оратор повинен добре готуватися до майбутнього виступу. Оратор мусить дисциплінувати думку (логіка), емоцію, жест. Важливо також володіти собою, вміти «створити імідж», певний образ «сильної особистості», оскільки зовнішність є важливою у впливі на аудиторію [5, с. 58].

Зовнішній вигляд допомагає людині привернути до себе увагу, створити позитивний настрій, бути не тільки симпатичною людиною, а й прекрасним оратором. Головне в зовнішньому вигляді – охайність і чистота, елегантність і відчуття міри [3, с. 91].

Завжди треба уважно підходити до вибору зачіски, одягу, взуття, слідкувати за їх чистотою. Стиль оратора по-перше, повинен бути, по-друге – він повинен бути витриманий, охайний, діловий, не крикливий, як за кольором, так і за іншими деталями.

Вираз обличчя, хода, якою оратор приходить до місця виступу, постава, його жестикуляція – все це складає певне враження ще до того, як він скаже перше слово. Дуже важливою є посмішка. Вона усуває ворожість, настороженість або агресивність аудиторії. Щире дружнє ставлення полегшує спілкування між людьми. Зоровий контакт – це те, без чого оратор не утримує уваги. Слухачі повинні бачити очі того, хто говорить.

Ораторові необхідна жестикуляція. Бажано уникати дрібних, механічних рухів руками. Тримати руки треба вище лінії поясу. Жести не повинні відволікати аудиторію від змісту промови і видавати ваше невміння впоратися з хвилюванням [5, с. 58-60].

Не менш важливим є те, що імідж не повинен розходитися з внутрішніми установками оратора, має відповідати його характеру та поглядам [3, с. 90].

В іміджі промовця відображаються його унікальність, неповторність, привабливість, приємні манери, життєрадісність, сучасність, культура. Тому ораторові потрібно створити такий

власний імідж, який приносить би задоволення йому самому та виправдовував очікування інших людей [3, с. 89].

Отже, імідж оратора відіграє значущу роль у публічному виступі, оскільки завдяки іміджу можна судити про людину, її характер, інтелект, поведінку тощо. Аудиторія завжди формує образ промовця з перших вражень, які неможливо відтворити двічі. Тому в ньому має бути все гармонійно – від зачіски до костюму, до манер та вміння спілкуватись. Тоді результати у публічному мовленні досягатимуться набагато швидше та без перешкод, а безпосередній контакт з аудиторією матиме зворотній зв'язок.

Список використаних джерел та літератури:

1. Барна Н. В. Іміджелогія. / За наук. ред. В. М. Бебика. К.: Університет «Україна», 2008. 217 с.
2. Бондаренко І. С. Іміджологія: Імідж особистості. Запоріжжя: ЗНУ, 2014. 162 с.
3. Кайдалова Л. Г., Щокіна Н. Б., Вахрушева Т. Ю. Педагогічна майстерність викладача. Х.: Вид-во НФаУ, 2009. 140 с.
4. Микитюк М. В. Факультативний курс з української мови. Риторика. Х.: Вид. група «Основа»: ПП «Тріада+», 2007. 192 с.
5. Пінчук Ю. В. Риторика, культура та техніка мовлення колекційного педагога. К.: КНТ, 2015. 160 с.

І.М. Трубавіна,

*доктор педагогічних наук, професор
(м. Тернопіль)*

О.Ю. Чередниченко,

*кандидат економічних наук, доцент
(м.Харків)*

ПОНЯТТЯ ПРО МЕНЕДЖМЕНТ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ У ВІЙСЬКОВО-СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ З ОСОБОВИМ СКЛАДОМ ВІЙСЬКОВИХ КОЛЕКТИВІВ І ЗБРОЙНИХ ФОРМУВАНЬ В УКРАЇНІ

Актуальність військово-соціальної роботи в наш час визначається тим, що в умовах будь-якої війни та після неї є багато ветеранів і інвалідів, вдів, дітей без батьків. Вони користуються соціальною підтримкою держави на загальних засадах, у т.ч. через соціальні послуги громади, якщо вони перебувають в складних життєвих обставинах [1]. Є закон про соціальний захист військовослужбовців і членів їх сімей. Але не всі потреби людей забезпечують соціальні послуги громади і соціальний захист. Відомча ж військово-соціальна робота призначена для пом'якшення їх кризи і покращення стану силами і можливостями ще конкретного Міністерства і військової частини. В НГУ МВС України, наприклад, є окремий напрямок роботи з особовим складом – військово-соціальна робота [2].

Але для адресного і ефективного надання соціальних послуг військовослужбовцям та членам їх сімей потрібен менеджмент соціальних послуг, який дозволяє адресно і комплексно використовувати всі можливості соціальної роботи, військово-соціальної роботи і соціального захисту. Поняття ж менеджменту соціальних послуг у військово-соціальній роботі не визначено. Воно ж є потрібним в аспекті координації соціальних послуг, виключення дублювання послуг, адресного їх надання людям, організації дієвої

служби допомоги людям, - як називають соціальну роботу в Європі. Тому для визначення цього явища за суттю перейдемо до конкретизації поняття менеджменту соціальних послуг у військово-соціальній роботі.

Закон України «Про соціальні послуги», стаття 1, визначає поняття менеджмент соціальних послуг таким чином: це планування, організація, координація та моніторинг процесу надання соціальних послуг. Соціальні послуги - дії, спрямовані на профілактику, подолання складних життєвих обставин, в яких перебуває особа/сім'я, або мінімізацію їх наслідків. Це цілком стосується і військово-соціальної роботи як видового поняття від соціальної роботи. Конкретизації підлягають види соціальних послуг у військово-соціальній роботі. Вони є різними для різних військових колективів і визначаються потребами військовослужбовців і членів їх сімей. Тому соціальні послуги можуть бути різними для МВС, СБУ, ЗСУ.

Але всі вони спрямовані у військово-соціальній роботі на відновлення стану військовослужбовців для повернення та участі в бойових діях і пом'якшення наслідків бойових дій для них і членів їх сімей. Особі / сім'ї можуть надаватися одна або одночасно декілька соціальних послуг. Це можуть бути соціальні послуги громади, соціальний захист і послуги у військово-соціальній роботі. Порядок організації надання соціальних послуг затверджується Кабінетом Міністрів України. Відповідно, потрібні порядки здійснення військово-соціальної роботи в різних військових відомствах.

Є державні стандарти надання соціальних послуг і державні нормативи їх надання в соціальних службах громади. Потрібні і стандарти соціальних послуг у військово-соціальній роботі. Сьогодні ж немає навіть переліку і визначення соціальних послуг у військово-соціальній роботі, а також поняття менеджменту цих послуг в такій роботі.

Отже, існуюча нормативно-правова база є застарілою, а саме визначення потребує законодавчого закріплення. Ці поняття також потребують розвитку в підзаконних актах, а саме в постановах КМУ тощо. Тобто це вже конкретні механізми чи алгоритми, які потрібно

конкретизувати в кожному військовому міністерстві і відомстві з урахуванням потреб і проблем військовослужбовців і членів їх сімей.

Соціальні послуги за чинним законодавством в Україні в соціальних службах громади надаються для досягнення таких цілей: 1) профілактика складних життєвих обставин; 2) подолання складних життєвих обставин; 3) мінімізація наслідків складних життєвих обставин. Відповідно, ці цілі можуть бути доповнені кожним силовим відомством зі своєю метою: реабілітація військовослужбовців (відновлення стану), профілактика негативних явищ у військових колективах, соціальна адаптація до цивільного життя після звільнення з лав, до життя з обмеженнями внаслідок поранення, соціальна підтримка сімей загиблих і поранених, соціальна допомога сім'ям тощо. Відповідно, потрібен стандарт і нормативи їх надання в різних умовах – війни, мирного часу, навчання тощо.

Соціальні послуги, згідно законодавству про соціальні послуги, залежно від строку надання поділяються на послуги, що надаються:

- 1) екстрено (кризово) - невідкладно (протягом доби) у зв'язку з обставинами, що загрожують життю та/або здоров'ю отримувача соціальних послуг;
- 2) постійно - не менше одного разу на місяць протягом більше одного року;
- 3) тимчасово - не менше одного разу на місяць протягом до одного року;
- 4) одноразово.

Вважаємо, що потрібно визначити стандарти надання соціальних послуг у військово-соціальній роботі щодо підтримки, реабілітації, профілактики, адаптації, підтримки і допомоги в кожному виді роботи як набір цих послуг і можливі варіанти їх надання в різних умовах з різними категоріями клієнтів для стандартизації і унормування надання цих послуг відповідно до потреб і проблем військовослужбовців і членів їх сімей.

Зазначимо, що окремо стоїть питання про менеджмент соціальних послуг цивільним особам, які працюють за контрактом в збройних формуваннях і військових колективах. Вони не захищені жодним законом, не отримують ніяких соціальних послуг, не говорячи вже, що взагалі відсутній і менеджмент цих послуг у військово-соціальной роботі, хоча ці люди повною мірою віддають свої сили і знання військовикам, працюють поруч і ризикують своїм життям також поруч з ними.

Таким чином, мова про менеджмент соціальних послуг у військово-соціальной роботі йде про управлінські дії для адресного надання різного набору соціальних послуг військовослужбовцям і членам їх сімей як соціальних гарантій їх якості життя. Потрібно законодавчо оформити це поняття і порядок його реалізації, як це зроблено в Міністерстві соціальной політики і забезпечити соціальні гарантії цивільних громадян, які працюють за контрактом в цих формуваннях і військових колективах, а також менеджмент цих соціальних послуг нарівні з військовослужбовцями як таких гарантій держави.

Список використаних джерел та літератури:

1. Трубавіна І.М. Теоретико-методичні основи соціально-педагогічної роботи з сім'єю. – Дис докт пед. наук...13.00.05, Луганськ:ЛНУ імені Тараса Шевченка: 2009.- 597 с.

2. Трубавіна І.М., Міршук О.Є. Військово-соціальной робота в НГУ. – навч посібник.- Харків: НАНГУ, 2021.-166 с.

Т. С. Федоренко,
магістрантка
(м. Чернігів)

РОЛЬ ДИТЯЧОГО КОЛЕКТИВУ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ

Важливим етапом розвитку особистості є суспільство. Людина – це соціальна істота, тому кожному необхідна взаємодія з іншими людьми для врегулювання власних потреб у спілкуванні, обміну ідеями або думками. До взаємодії у колективі потрібно привчати ще з малечку, щоб вчитися жити спільно з іншими людьми та вступати з ними у співпрацю. Дитячий колектив – це група дітей, в якій створюється система високоморальних цінностей і естетично виховують суспільних відносин, діяльності і спілкування, він сприяє формуванню особистості і розвитку індивідуальності кожного його члена[1].

Детально почали проводити дослідження колективу, як механізму, що здійснює виховний вплив починаючи з 20-х років ХХ століття. Аналізуючи різні підходи науковців даного століття маємо такі результати:

- У 20-ті роки колектив розуміли, як мету виховувальних зусиль педагогів;
- У середині 60-х років дитячий колектив охарактеризували, як соціально-педагогічну систему;
- У 80-ті роки виховувальний колектив визначили, як диференційовану єдність різнотипних колективів дітей та дорослих;
- У 90-ті роки до теорії колективу вже доповнилось поняття «виховної системи» [3].

Теоретично обґрунтовували цю тему у своїх роботах такі науковці, як С. Т. Шацький, В. О. Сухомлинський, І. П. Іванов, Т. С. Конніков, О. Т. Куракін, Л. І. Новікова [3].

Вагомий внесок у теорію та методику виховного колективу

вніс А. С. Макаренко. Він пояснив роль колективу в формуванні дитячої особистості зовсім по-новому. На його думку, педагог лише на початку створення колективу є лідером у ньому, який може вплинути на кожного учасника. Згодом кожен член групи починає розвиватися та займати свою нішу у ній, тим самим витісняючи первинного власника, тому він все більше відходить на другий план [1].

Для формування особистості колектив дитині дає:

- задоволення в потребі соціуму та самоствердженні;
- багатий емоційний та поведінковий досвід, що у майбутньому є досить важливим;
- колектив допомагає дитині сформувати свої вподобання, виявити індивідуальність та самовиразитись у певній сфері, яка його зацікавить.

Розвиток взаємин між особистістю і колективом відбувається за однією з таких моделей:

1) конформізм, коли особистість підкоряється колективу. Ця модель не є найкращою, адже індивід не висловлює своєї думки, щоб не суперечити групі і згодом втрачає свою індивідуальність;

2) гармонія, коли особистість і колектив перебувають в оптимальних відносинах. Ця модель є найбільш сприятлива, адже індивід висловлює свою думку, але при цьому знаходить компроміс з іншими її учасниками;

3) нонконформізм, коли особистість підкоряє собі колектив, тобто можна сказати стає лідером у ньому. З одного боку, індивід є активним та виявляє свої лідерські здібності, але як тільки група зміниться і там він не займе звичної йому позиції, можуть виникнути комплекси та непорозуміння чому так сталося[4].

Важливу роль у формуванні особистості відіграє громадська думка. Вона впливає на індивіда не лише під час первинного її озвучення, але й далі супроводжує його у повсякденному житті. Саме через засудження однолітків з'являються комплекси, які у майбутньому можуть завдати великих проблем. Думки оточуючих нам ніколи не уникнути, але ми можемо навчитись правильно їх

сприймати і також важливо пояснити це дитині. Адже діти висловлюють свої думки, не задумуючись, що вони можуть когось образити, тому кожен повинен вміти об'єктивно оцінювати критику та сприймати її як допомогу в подоланні власних недоліків. Але при цьому розуміти те, що не все сказане про тебе може бути правдою.

Розповсюдженим явищем у дитячому колективі є булінг. Це цькування однієї дитини іншою, агресивне переслідування, залякування, фізичний або психологічний терор, спрямований на те, щоб викликати в іншого страх і тим самим підпорядкувати його собі[5]. У цьому випадку дитина самотійно не зможе протистояти, тому тут обов'язково мають допомогти педагоги, батьки та психологи. Ефективним методом викорінення булінгу буде лише їхня спільна взаємодія та робота з двома сторонами учасників.

Для формування здорової особистості за допомогою колективу важливі правильні підходи педагогів та вихователів до групи в цілому та до кожного учасника індивідуально. Саме вони повинні прищепити дітям важливі характеристики поведінки у суспільстві. Це такі якості, як взаємоповага, допомога один одному, ввічливість, доброзичливість тощо.

Є методи, які допомагають сформувати позитивний клімат у колективі. У першу чергу, це залучення всіх учасників в однаковій мірі до спільної діяльності, це може бути будь-що, наприклад якась гра. Також можливість кожного індивіда бути собою та не боятися осуду. І, звичайно, важливим є розвиток особистості, вияви його власних бажань та відчуття підтримки від близького оточення.

Отже, дитячий колектив – це те місце, де у кожного з нас закарбовуються певні поняття про суспільство, які згодом ми понесемо з собою у доросле життя. Тому дуже важливо допомагати дітям формувати їхнє середовище правильно і з розумінням ставитися до виявів їхньої особистості, адже у XXI столітті кожен може бути самим собою та мати право на власну думку.

Список використаних джерел та літератури:

1. Дитячий колектив у процесі формування особистості. Підручники для студентів онлайн: веб-сайт. URL:https://stud.com.ua/46518/pedagogika/dityachiy_kolektiv_protsesti_fo_rmuвання_особистості (дата звернення: 20.04.2022).
2. Богомолова В. Ю. Дитячий колектив як основна форма соціального виховання дітей в Україні в XX столітті. *Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Випуск 62'2018. УДК 159.922.7. С. 31-35.
3. Дитячий колектив як об'єкт і суб'єкт виховання. Психологія: веб-сайт. URL:<http://www.psih.pp.ua/dityachiy-kolektiv-yak-obyekt-i-subyekt-vihovannya-pedagogika.html> (дата звернення: 20.04.2022).
4. Моделі розвитку відносин між особистістю і колективом. Підручники для студентів онлайн: веб-сайт. URL:https://stud.com.ua/60632/pedagogika/modeli_rozvitku_vidnosin_особистості_колективом (дата звернення: 20.04.2022).
5. Булінг в дитячих колективах: що це таке і як з ним боротися? Вишнівецька громада: веб-сайт. URL:<http://vyshnivetska-gromada.gov.ua> (дата звернення: 20.04.2022).

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Авсієвич Алла Валеріївна – доктор філософії в галузі права (PhD), доцент кафедри права та правоохоронної діяльності Хмельницького інституту МАУП (м.Хмельницький).

Білий Леонід Григорович – кандидат педагогічних наук, доцент; директор Хмельницького інституту МАУП (м.Хмельницький).

Головань Тетяна Георгіївна, кандидат юридичних наук, доцент, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди (м.Харків).

Горячок Інна Владиславівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри слов'янської філології Хмельницького національного університету (м. Хмельницький).

Григорук Павло Михайлович – доктор економічних наук, професор; завідувач кафедри автоматизованих систем і моделювання в економіці, Хмельницький національний університет (м. Хмельницький).

Григорук Світлана Сергіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інженерії програмного забезпечення Хмельницького національного університету (м. Хмельницький).

Дацюк Олександр Анатолійович – кандидат богослов'я, протоієрей, завідувач кафедри українського православ'я і теології Хмельницького інституту МАУП (м. Хмельницький).

Доценко Світлана Олексіївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри інформаційних технологій Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди (м. Харків).

Драпак Лариса Семенівна – кандидат фізико-математичних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методик природничо-математичних дисциплін та технологій Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (м. Хмельницький).

Ковальчук Оксана Леонідівна – старший викладач циклової комісії суспільних дисциплін Хмельницького політехнічного фахового коледжу Національного університету «Львівська політехніка» (м.Хмельницький).

Костенко Дмитро Вікторович – кандидат педагогічних наук, доктор філософії в галузі державного управління, асистент кафедри іноземних мов математичних факультетів Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м.Київ). **Dmytro Kostenko** – candidate of Pedagogical Sciences, Educational and Scientific Institute of Philology of Taras Shevchenko National University of Kyiv

Костюк Ігор Вікторович – кандидат технічних наук, керівник відділу АСУТП ТОВ «ТІСЕР» (м. Київ)

Костюк Юлія Володимирівна – здобувач Phd, старший викладач кафедри інженерії програмного забезпечення та кібербезпеки Державного торговельно-економічного університету (м. Київ)

Кулинич Роман Омелянович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри математики, статистики та інформаційних технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (м.Хмельницький).

Кулинич Омелян Іванович – доктор економічних наук, професор; професор кафедри математики, статистики та інформаційних технологій Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (м.Хмельницький).

Кучерява Людмила Василівна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов математичних факультетів Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м.Київ). **Liudmyla Kucheriava** – candidate of Philological Sciences, Educational and Scientific Institute of Philology of Taras Shevchenko National

Літвінова Анастасія Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри валеології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (м.Харків).

Маркова Світлана Василівна – доктор історичних наук, доцент, керівник відділу наукової роботи, професорка кафедри соціально-гуманітарної підготовки, Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут (м.Хмельницький).

Мельник Ганна Валеріївна – магістрантка Хмельницького інституту МАУП (м.Хмельницький).

Нетеча Єлизавета Олександрівна – здобувачка ступеня вищої освіти “Бакалавр” факультету іноземної філології Кам’янець-Подільського університету імені Івана Огієнка (м. Кам’янець-Подільський).

Никитюк Світлана Іванівна – старший викладач кафедри англійської мови Кам’янець-Подільського університету імені Івана Огієнка (м. Кам’янець-Подільський).

Овчиннікова Олена Русланівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри автоматизованих систем і моделювання в економіці Хмельницького національного університету (м.Хмельницький).

Олексенко Лілія Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник ТОВ «Інститут інноваційної біоекономіки» (м.Київ).

Парандій Валентина Олександрівна – кандидат історичних наук, доцент; доцент кафедри права та правоохоронної діяльності Хмельницького інституту МАУП (м.Хмельницький).

Савчук Людмила Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент; завідувач кафедри фундаментальної підготовки Хмельницького інституту МАУП (м. Хмельницький).

Самойленко Юлія Олександрівна – кандидат технічних наук, доцент кафедри інженерії програмного забезпечення та кібербезпеки Державного торговельно-економічного університету (м. Київ)

Танько Тетяна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету дошкільної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди (м. Харків).

Терещук Наталія Василівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Уманського національного університету садівництва (м.Умань).

Тимченко Ганна Миколаївна – кандидат біологічних наук, доцент, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (м.Харків).

Трифаніна Любов Сергіївна – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (м.Хмельницький)

Трубавіна Ірина Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, доцент кафедри педагогіки, психології та інклюзивної освіти Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти (м.Тернопіль).

Чередниченко Олександр Юрійович – кандидат економічних наук, доцент, професор спеціальної кафедри номер 1 Інституту підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України Національного університету імені Ярослава Мудрого (м.Харків)

Федоренко Тетяна Сергіївна – магістрантка Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (м. Чернігів).

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ XXI СТОЛІТТЯ

Збірник наукових праць

Випуск 7

З 121 Інноваційні технології XXI століття: зб. наук. пр. / гол. ред.
Л. Г. Білий. Хмельницький : Вид-во МАУП, 2022. Вип. 7. 178 с.

*За достовірність фактів, назв, посилань на літературні джерела
відповідальність несуть автори. Редаколегія не завжди поділяє їхні погляди.*

Фото на обкладинці з мережі Internet

Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів
видавничої справи ДК №3262 від 26.08.2008 р.

Хмельницький інститут
імені Блаженнішого Володимира,
Митрополита Київського і всієї України
29015, м. Хмельницький, проспект Миру 101 А
Тел.: (0382) 63-03-05, 63-70-24
Ел. адреса: himaup@ukr.net
www.maup.km.ua

Здано в набір 30 травня 2022 р. Підписано до друку 30 травня 2022 р.
Формат 60x84 1/16. Гарн. Times. Ум. друк. арк. 2,4.
Друк офсетний. Папір офсетний. Тираж 200 прим.

Хмельницький інститут
Міжрегіональної Академії управління персоналом
e-mail: himaup@ukr.net, офіційний сайт: www.maup.km.ua